

MİTHAT SAYLAM

Kırşehir'i Değiştiren Bir Vali'nin Hikayesi

Doç. Dr. Güneş şAHİN

yaz

yayınları

MİTHAT SAYLAM:

KIRŞEHİR’İ DEĞİŞTİREN BİR VALİ’NİN
HİKAYESİ

Doç. Dr. Güneş ŞAHİN

yaz
yayınları

2023

**MİTHAT SAYLAM: KİRŞEHİR’İ
DEĞİŞTİREN BİR VALİ’NİN HİKAYESİ**

Yazar: Doç. Dr. Güneş ŞAHİN

ORCID NO: 0000-0003-4245-9760

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları’na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun’un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-6642-13-3

Ocak 2024 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

info@yazyayinlari.com

ÖNSÖZ

Öncelikle, Mithat Saylam hakkında neden yazı yazmak ihtiyacını duyduğumla ilgili açıklama yapmak yerinde olacaktır. Söz konusu ihtiyaç, doğduğum ve büyüdüğüm kentle duygusal bağımın hala kopmamış olması ile ilgilidir. Kırşehir’le aramda geliştirdiğim bağ aslında 2017’de kaleme aldığım “*Bozkır’da bir Kültür Yuvası: Kırşehir Halkevi (1936-1951)*” başlıklı kitabımda da dile getirdiğim bir duyuydu. Tarih formasyonumu biraz daha mikro düzeyde erken cumhuriyet dönemi kent tarihi, kent yaşamı ve gündelik yaşam konularına odaklanarak kullanma isteğim, seçtiğim yolu perçinleyen/destekleyen yegâne etken oldu.

Doğduğum ve büyüdüğüm yerle kurduğum bağın da aslında biraz yazgı olduğu fikri ağır basıyor ve şu an ki ben olmamın temelini oluşturuyor. Bu nedenle Kırşehir’de küçük, güvenli ve sevgi dolu bir ortamda beni büyüten ve işte bugünkü Güneş olmamı sağlayan anneme ve babama sonsuz minnettarım. İyi ki varsınız... Çalışmama başlamadan önce ‘güneş sen bu konuyu çalışabilirsin’ diye beni yüreklendiren, Ankara Üniversitesi DTCF’nde birlikte başladığımız doktora günlerimizden bugüne kadar yardımını asla sakınmayan

değerli arkadaşım, meslektaşım Prof. Dr. Murat Karataş'a teşekkür ederim. Uzun telefon konuşmalarımızla daima benim motivasyonumu sağlayan arkadaşım, meslektaşım Doç. Dr. Şengül Demirel'e teşekkürler. Çalışma esnasında bilgisiyle, tecrübesiyle bana her zaman katkı sağlayan, ufkumu açan Kırşehir'den çocukluk arkadaşım Hasan Hüseyin Bahadır'a teşekkürlerimi sunuyorum. Benim en sıkıntılı zamanlarımda, sürekli moral vererek desteğini bir gün bile esirgemeyen Selman Atasever'e teşekkür ederim. Her çalışmanın olası eksiklikleri olduğu gibi, okuduğunuz çalışmada da olası eksiklikler vardır. Sorumluluğu bana aittir.

Çalışma esnasında yaşamımın en tarifsiz ve derin acısını yaşadım. Cumhuriyet'in 100. Yılında, gerçek bir Cumhuriyet öğretmeni olan canım kuzenim Esmâ Deniz Dellal'ı 01.09.2023'te kaybettim. Okuduğunuz metnin her satırında, en çok o ve onun emeği var; saygıyla, özlemle ve rahmetle anıyorum.

Güneş ŞAHİN

Çanakkale-2023

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

I.I. Özgeçmişi.....	5
I.II. Mithat Saylam'ın Valilik Görevinde İlk Yılları	8
I.III. Mithat Saylam'ın Valiliği'nden Önce Kırşehir'de Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Yaşam	17

İKİNCİ BÖLÜM

II.I. Kırşehir Valiliği Yılları: Bir Kenti Yeni Baştan Yaratmak.....	37
II.I.I. Vali Bey'in 1938 Kırşehir Depremi ile İmtihanı	65
II.II. Mithat Saylam'ın Nezaretinde Hazırlanan Kırşehir'in 1938 Yılı İhtiyaçları Raporu	76

II.III. Mithat Saylam Döneminde Kırşehir’de	
Gençlere Yönelik Girişimler	84
II.III.I. Gençleri Okutma Cemiyeti	88
II.III.II. Spor Faaliyetleri.....	95
II.IV. Kutlamalar ve Anma Törenlerinde Mithat	
Saylam	99
II.IV.I. Atatürk’ün Kırşehir'e Gelişinin	
Kutlamaları	100
II.IV.II. Resmi Bayramlar.....	105

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III.I. Mithat Saylam’ın Düşünce Dünyası.....	111
III.I.I. Karaviran Gölü ve Suğlası	114
III.I.II. Islahat Önünde Düşüncem	115
III.I.III. Köy ve Köylü Önünde Düşüncem	116
III.I. IV. Köylüler Arasında	132
III.I.V. Benim Köy Kanunum.....	141

III.II. Tanındıklarının Gözünde ve Anılarda Mithat Saylam	147
III. III. Mithat Saylam İlkokulu	157
III.IV. Vefatı	158
Sonuç.....	161
Kaynakça.....	165

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

Canım Kuzenim,
Esma Deniz Dellal'ın aziz hatırasına...

Giriş

Bir vali üzerine yazı yazmak -yazmayı denemek- erken Cumhuriyet döneminde bir yönetim anlayışını değerlendirmenin ötesinde, 1930'lu yıllarda Kırşehir gibi kasaba görünümünde bir şehrin kodlarını anlamanın önünü açabilir. Zira yönetsel olarak önemli görevler üstlenen valiler aynı zamanda ülkenin yönetsel şemasının da merkezini oluşturmaktadır. Geçmişi Osmanlı'dan günümüze uzanan vali figürü, cumhuriyet döneminde siyasal bir rolün temsilcisi konumundadır. (Yıldızcan, Ciner, 2018: 2). Kurum, kuruluş ve kişilerle ilgili kitabî ve somut verilerin önemi yadsınmaz bir gerçektir. Ancak metni sadece bu verilerle yazmak da bir o kadar sınırlandırıcı bir durum olarak belirmektedir. Sosyal bilimlerin diğer alanlarından bütünlüklü bir biçimde ne kadar istifade edilebilirsek, yapılan çalışmayı tüm yönleri ile değerlendirme şansına sahip oluruz. Diğer yandan kentlerin tarihi, kentleri yönetenler kadar o kentin sokaklarında, caddelerinde yaşayan sıradan insanların gündelik yaşamları ve alışkanlıkları ile şekillenmektedir. Lefebvre, sosyologların, antropologların sıklıkla başvurduğu bir isim, öyle ki kendisi ile ilgili önemli yazılar yazılmakta ve yazılmaya da devam etmekte. Kurtar, Lefebvre ile ilgili aydınlatıcı metninde şöyle ifade eder:

“Şehrin yazgısı mı, yoksa şehre yazgılı olmak mı? Belki de bu ikisini birbirinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Çünkü şehirlerin yazgısı, aynı zamanda orada yaşayan, oluşmakta olan her şeyin de yazgısıdır...” (Kurtar, 2013: 202). Okuyacağınız metin, bir kişiyi merkeze alarak aynı zamanda kentin de anlatımını hedeflemektedir.

Kısa bir literatür değerlendirmesi yapmak ve aynı zamanda, yazarken yaşadığım güçlükleri de bu giriş kısmında açıklamak zorunluluğu hissediyorum. Biyografi çalışmalarında, yazılan kişinin özgeçmiş bilgileri oldukça önemlidir. Ancak çalışmanın özgeçmiş kısmı ile ilgili özellikle Mithat Saylam Bey'in çocukluk, gençlik yılları hakkında elimizde yeterli bilgi ve belgenin olmayışı ilk eksiklik olarak kaydedilmelidir. Vali Mithat Bey'in gençlik yılları ve Kırşehir dışındaki çalışma hayatı ile ilgili en somut bilgilere Mücellidoğlu Ali Çankaya tarafından hazırlanan *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler* başlıklı çalışmadan ulaştık. Eski valilerimizden Mehmet Adlan Bey'in *İz Bırakan Mülki İdare Amirleri/9 Ahmet Mithat Saylam* başlıklı Türk İdare Dergisi'nde kaleme aldığı makalesi yine çalışmada yol gösterici oldu. İç İşleri Bakanlığı'nın 1969 yılında *Meşhur Valiler* isimli kaynak çalışması yazım aşamasını kolaylaştıran eserlerdendi. Resmi kaynaklarda ise T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan edindiğimiz CHP parti

müfettişlik raporları kullanıldı. Çünkü, Kırşehir'e gelen müfettişlerin kaleme aldıkları raporlar hem kent hem de dönemin valileri ve diğer parti üyeleri hakkında detaylı bilgilerle doluydu. Yine aynı arşivden elde ettiğimiz halkevi faaliyet raporları, Kırşehir CHP Vilayet raporlarından istifa edildi. Kırşehir Vilayet gazetesinin sayılarındaki eksiklik, tam anlamıyla yararlanmamızı engellese de dönemin etkin isimlerinden hem partili hem de Kırşehir kent tarihçisi epey üretken bir isim olan Cevat Hakkı Tarım Bey'in yazdıkları bizim için önemliydi. 1944'de Türkiye ile Almanya arasında gelişen gerilim ve siyasi ilişkilerin kopması nedeniyle, Kırşehir'de ailesi ile birlikte zorunlu ikamete gönderilen Hindolog Walter Ruben'nin Kırşehir'deki sosyo-kültürel ve siyasi hayatı detayları ile incelediği nitelikli eseri *İç Anadolu'da Küçük Bir Eski Çağ Şehri: Kırşehir* eseri çalışmanın başvuru kaynaklarından oldu. Mithat Bey ile ilgili yazılan makaleler, anılarla birlikte kendisinin katkıları ile hazırlanan *Cumhuriyet'in 15. Yılında Kırşehir* eseri özellikle 1938 yılı hakkında derli toplu bilgiler edinmemizi sağladı.

Sürelî yayın taramasında özellikle Mithat Bey'in Kırşehir'de görev yaptığı yıllara ait mevcut haberlere, bilgilere ulaşılmaya çalışıldı. Bu anlamda ulusal basın çalışmayı oldukça destekledi. Araştırma esnasında temin

ettiğimiz kaynaklar; bizi sadece bir biyografi yazmanın ötesinde, 1930 ile 1940 yılları arasında Kırşehir'in sosyal-kültürel ve ekonomik hayatını görmemizi sağlayan bir hedefe yöneltti. Bu çalışmaya başladığımda planladığım bir durum olmamakla birlikte, idareci bir şahsiyeti yazarken aynı zamanda kenti de yazmak tamamen kendi doğallığında ilerleyen bir hale dönüştü.

Mithat Bey'in kendi kaleme aldığı, 1930'lu yılların ilk yarısını anlattığı Kırşehir ve köyleri hakkında çalışmaları yoğunluklu olarak kullanıldı. Söz konusu eserler sadece bir idareci olarak değil aynı zamanda Anadolu'nun kalkınma hamlelerine köylerden ve kırsaldan başlanması gerektiğine dair çözüm önerileri sunması açısından, kendisinin düşünce dünyasını tahlil edebilme şansı sundu.

I.BÖLÜM

I.I. Özgeçmişi

Çalışmanın bu ilk bölümünde Mithat Saylam'ın eğitimi ve daha sonra memuriyet hayatı ile ilgili bilgilere yer verilecek. Çankaya'dan öğrendiğimize göre, Mithat İzzet Saylam Aydın Bidâyet Hukuk Mahkemesi Başkâtiplerinden İzzet Efendi ile Huriye Hanımın oğludur ve 1888 (1306 H.) yılında Tavas'da dünyaya gelmiştir. (Çankaya, 1966: 1217). 'Meşhur Valiler' isimli kitapta Mithat Saylam'ın adı Ahmet Mithat Saylam olarak geçmektedir. Bu eser dışında, başka herhangi bir kaynakta, Mithat Saylam için Ahmet adı geçmemektedir. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 561). Ancak babasının adı İzzet olduğu düşünülürse, Mithat İzzet adı daha doğru görünmektedir. O nedenle metin içinde Ahmet ön adı kullanılmamıştır.¹

¹ Meşhur Valiler isimli eserde, Ahmet Mithat ismiyle ilgili şu açıklamaya yer verilmektedir: "... Rahmetli Mithat Paşa Tuna Valisi iken açtırdığı yatılı okullara bir kısım öğrencileri kendi eliyle, il dahilinde yaptığı teftiş gezileri sırasında seçer, yanına alır ve okula getirerek yerleştirirdi. Ondan sonra yetiştirdiği bu çocukların yalnız ihtiyaçlarını değil, ilerideki yetiştirmeleri ve gelişmeleri ile de ilgilenirdi. Mithat Paşa'nın böylece yetiştirdiği Mithat Paşazadeler vardı. Ahmet Mithat Saylam'ın bir adı da küçük Mithat idi.

Saylam, Aydın Feyziye ilkokulunda ilk tahsilini, Aydın Rüşdiyesi’nde orta, İzmir, İdâdisi’nde lise öğrenimini tamamlayarak ‘Pekiyi’ dereceyle mezun olur. Mülkiye’yi Aluyyülalâ derecesiyle 08.08.1909’da bitirir. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 561). Mülkiye’den mezun olduktan sonra idari görevleri şu şekildedir: (Baltacıoğlu, 1992: 203-204).

Görevi	Tayin	Göreve Başlama	Görevden Ayrılma
Aydın Vilayeti Maiyet Memurluğu	31.08.1325 (1909)	31.08.1325	03.11.1327 (1911)
Adana Vilayeti Maiyet Memurluğu	03.11.1327	09.11.1327	?08.1328 (1912) ²
İzmir Defterdarlığı Katipzade Mıntıkası Maliye Tahsil Şubesi Tahakkuk Memurluğu	07.09.1329 (1913)	07.09.1329	06.07.1330 (1914)

Küçük Mithat gerçekten Mithat Paşa’yı okumuş, incelemiş ve kendisine idarede rehber saymıştır. Bir bakıma büyük başarısının temel dayanaklarından biri de bu davranışı ve Mithat Paşa stilinden ve izinden yürüyüşü olmuştur.” (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 567)

² “Soru işaretli belirtilen ayrılma tarihi sicilde ‘gaye’ ibaresiyle verilmiştir. Ayrılma tarihi ayın son 2-3 günü içinde olmalıdır.” (Baltacıoğlu, 1992: 203).

İzmir Maliyesi İcra Memurluğu	06.07.1330	07.07.1330	30.07.1332(1916)
Seydişehir Kazası Kaymakamlığı	25.07.1332	17.08.1332	24.12.1334 (1918)
Sarayköy Kazası Kaymakamlığı	05.08.1335	21.08.1335	07.02.1337 (1921)
Simav Kazası Kaymakamlığı	10.02.1337	06.03.1337	21.03.1338 (1922)
İslâhiye Kazası Kaymakamlığı	21.03.1338	03.04.1338	04.09.1338
Kilis Kazası Kaymakamlığı	06.09.1338	21.09.1338	26.01.1339 (1923)
Saideli (Kadınhanı) Kazası Kaymakamlığı	30.01.1339	10.02.1339	20.09.1339
Üçüncü Sınıf Mülkiye Müfettişi	11.09.1339	20.09.1339	05.10.1339
İkinci Sınıf Mülkiye Müfettişi	05.10.1927	05.10.1927	09.10.1929

Kaymakamlık görevlerinden sonra, Mithat Bey, 09.10.1929'da 7.000 kuruş maaşla Elaziz Vali Muavinliğine atanır. Mithat Bey, Elaziz'de bir buçuk seneye yakın bir süre kalır. Ehliyet ve başarıları göz önüne alınarak valiliğe yükseltilir (Çankaya, 1968: 1217).

Mithat Saylam artık validir. 24.03.1931'den 23.12.1932 tarihine kadar 80 Lira aslî maaşla Van'da valilik yapar. 1933-1934 yıllarında Muş Valiliği'ne atanır. 04.12.1934'te Kırşehir'e tayin olur. Kırşehir'de beş yıla yakın valilik görevini sürdürür. Bu süre zarfında kendisi tayinle başka bir vilayete gönderilmez. 22.04.1939'da Son Posta Gazetesi'nin köşesinde *"Kırşehir Valisi Mithat Saylam'ın Dahiliye Vekaleti Teftiş Heyeti Reisliği'ne tayin edileceği söylenmektedir"* bilgisine rastlasak da (Son Posta, 22.04.1939: 5) Vali Bey, 05.06.1939'da Ordu Valiliğine tayin olur. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 563; Çankaya, 1968: 1217). Ordu'da bir kilisenin yıkımı hadisesinden dolayı valilikten istifa etmek ister ancak kendisine gönül alan mektuplar yazılır ve istifası kabul edilmez. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 563).

I.II. Mithat Saylam'ın Valilik Görevinde İlk Yılları

Mithat Saylam'ın valilik günlerine geçmeden önce, Türkiye Cumhuriyet'inde mülki idarenin genel yapısına bakmamız konun kavramsal olarak anlaşılmasına yardımcı olabilir. Bildiğimiz üzere Cumhuriyet ilan edildikten sonra iktidar, yurt çapında topyekûn hummalı bir çalışma içine girdi. Devrim mantığını kavramış, içselleştirmiş ve ortak bir duygu etrafında kaynaşmış

toplum yaratma ideali; Ankara merkez olmak üzere kırsalda, taşrada var edilmeye çalışıldı. Bu açıdan mülki idarelere de büyük bir sorumluluk düşmektedir. Mülki idareler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine kadar, değişen tüm farklı özelliklerine rağmen hem merkezi hem yerel unsurları bir arada tutmayı başaran bir sistemdir. Cumhuriyet dönemi mülki idare sistemi ise Osmanlı dönemi taşra örgütlenmesinin günümüze uyarlanmış hali olarak tanımlanabilir (Çetin, 2021: 92-93). Mülki idare teşkilatından sorumlu vali terimi ise Tanzimat'tan sonra imparatorluğun sonuna kadar kullanılmış ve hatta Cumhuriyet dönemi yönetim sisteminde önemli bir miras olarak kullanılmaya devam etmiştir (Boztepe, 2013: 21). 1921 Anayasası'nın 10. Maddesine göre "Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazaran vilâyetlere; vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelelerden terekkep eder. Vilayetler ve nahiyeler tüzel kişilik olarak düzenlenmiştir. İllerde TBMM adına ve onun atadığı valiler bulunmaktadır. Her vilayette Vilayet Şuraları oluşturulmuştur" (1921 Anayasası md. 10- 14; Kırılmaz ve Kılıç Kırılmaz, 2014: 27). ile şekillenen Meclis Hükümeti anlayışı, yerel yönetimler aracılığı ile yaygınlaşır. 1924 Anayasasına göre de il yönetimi üç bölümden oluşmaktadır bu bölümler ise vali, il idare

başkanları ve il idare kurulu şeklindedir. Vali ilde yönetimin başı olarak devleti, hükümeti ve her bakanlığı temsil etmektedir. Valiler İç İşleri Bakanı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla Cumhurbaşkanı tarafından atanır (1924 Anayasası, md. 89-91; Kırılmaz ve Kılıç Kırılmaz, 2014: 34).

Cumhuriyet döneminde valiler 1936'ya kadar CHP il başkanlığı görevini üstlenmemişlerdir. Ancak bu tarihten sonra, Uyar'ın ilginç bir gelişme olarak kaydettiği 1936-1939 yılları arasında CHP Genel Sekreterlik görevinden alınan Recep Peker yerine, İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya genel sekreterlik görevine getirildi. Kaya hem bakanlık görevini sürdürecektir hem de CHP Genel Sekreteri olarak çalışmaya devam edecekti. Aynı zamanda Türkiye'deki tüm valiler, CHP il başkanı olarak görevlerini yürüteceklerdi. Bu birleşme aslında parti-devlet özdeşliğinin de bir yansımasıydı (Uyar, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/?pdf=3714> Erişim Tarihi: 27.10.2023).

Genç cumhuriyetin valilerinden biri olmaya aday Mithat Saylam'ın valilik makamı ile ilk teması, mülkiye müfettişlik görevinden sonra 29.08.1929'da Elâzığ vali yardımcılığına atanması ile olur (BCA.

30.11.1.0.50.25.19). Vali yardımcılığından 18.01.1931’de Van Valiliği’ne atanır (BCA. 30.18.1.2.17.2.9). Anadolu’da bir sınır vilayeti olan Van’da görevini sürdüren Mithat Bey’den, *“Van’da İhya Faaliyeti: Bu hudut beldemizde harabeler arasından mamureler yükseliyor”* başlığı ile Son Posta Gazetesi’nde övgü ile bahsedilmektedir. Toplumların yaşadığı felaket dönemlerinde milletleri, büyük mürşitlerin kurtardığı ifade edilen yazıda, tarihin bunu ispat ettiği belirtilmektedir.

“Harabelerden mamureler yaratmak için de bu kaideden istifade edebiliriz. Halkı gayrete getiren, halkı çalıştıran, ona yaratmanın sırlarını öğreten büyük mürşitler sayesinde harabelerden mamureler doğar. Türk vatani bu açık hakikatin misalleriyle doludur. Vatanımızın bu uzak köşesinde Cumhuriyet bekçiliği yapan Van ve Vanlılar, büyük halaskârın eserinden taşan manayı anlamış, inkılabın bünyesine sarılmıştır. Van, en fazla harap olan ve bu manzarası ile büyük harbin acı hatıralarını sinesinde taşıyan vilayetlerimizden biridir. Cesetle enkazdan ibaret kalmış olan bu şehrin ilmi ve içtimai sahalarda gösterdiği terakkileri ve bu eserleri şehrimize hediye eden devlet adamlarını

tanıtmak boynumuzun borcudur. Bir seneden beri şehrimizi idare eden Vali Mithat Bey'i zikredebiliriz. Birçok kazada kaymakamlık yapan, mülkiye müfettişliklerinde ve en son Elaziz vali muavinliğinde bulunan Mithat Bey, bir seneden beri şehrimizi ve vilayetimizi imar ve ihya etmekle meşguldür. Mithat Bey, ilk iş olarak çerden çöpten yapılmış, pis, küflü ve yıkılmaya yüz tutmuş binaları bertaraf etmiş, yerlerine yenilerini yaptırmıştır. Memleketten çok sene uzak yaşayan Vanlılar buraya geldikleri zaman eski harabeler üzerinde mamureler, zarif ve güzel binalar yükseldiğini görerek hayret ediyorlar. Bugün güzel ve sıhhi çarşıya, geniş ve güzel caddelere malik bulunuyoruz. Umumi harpte yıkılan binalar arasında belediye binası da bulunuyordu. Bunun üzerine belediye daha düne kadar tek bir odadan ibaret kulübede iş görüyordu. Fakat muntazam surette tatbik edilen imar programı sayesinde şimdi yepyeni, kargir ve çok güzel bir belediye binası vücuda getirildi. Jandarma kumandanlığı da iki odaya yerleşti. Vali Mithat Bey bunu da nazar-ı dikkate almış, mükemmel bir jandarma dairesi inşasına başlanmıştır. Bu

güzel binanın inşaatı da yakın zamanda bitecektir.” (Son Posta, 06.09.1932: 4).

Bizim için bu detaylı yazı hem vali bey hem de erken Cumhuriyet döneminde Van’ın genel görünümü hakkında bir ipucu niteliğindedir. Mithat Bey’in özellikle görev yaptığı şehirlerde imar faaliyetlerine önem veren bir idareci olması Van günlerinde başlamış görünmektedir. Cumhuriyet idaresinin imar faaliyetleri ile şehirleri dönüştürme çabasını, modern ve çağdaş bir görünüme kavuşturma idealini benimsemiş görünen Mithat Bey, söz konusu faaliyetlerine diğer görev yapacağı şehirlerde de sürdürecektir. Van’da görev yaparken sığır vebası tatbikatında gösterdiği yararlı faaliyetleri nedeniyle iktisat vekaletince takdirname ile taltif edilmiştir. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 567).

Tek parti iktidarının idarecisi Saylam, Van Valiliği’nden bir sene sonra 21.11.1932’de naklen Muş’a vali olarak tayin olur (BCA. 30.18.1.2.32.71.10). Valiler arasındaki bu değişiklik Vakıf Gazetesi’ne haber olur (Vakıf, 29.11.1932: 2). Muş Valiliği görevini sürdürmekte olan Mithat Bey, iktidarın milli kültür seferberliğinin temel mücadelesi olarak niteleyebileceğimiz Türkçe okuma-yazma etkinlikleri için Muş’ta ciddi bir gayret gösterir. Son Posta gazetesinin ‘Bütün Vatandaşlar Türkçe

Öğreniyor' başlıklı haberinde; memleketin şu veya bu kısmında Türkçe bilmeyenler olduğu ve bu vatandaşlara Türkçe öğretildiği ifade edilmektedir. Vali Bey'in özellikle homojen bir yapı sergilemeyen coğrafyada Türk kimliğinin benimsenmesinde, dil konusunda ilk adımı atığından gururla bahseden gazete vatandaşların konu hakkındaki görüşlerine de yer vermektedir:

"Muş Valisi Mithat Bey, vilayet dahilinde ana dilleri başka olanlara Türkçe öğretmek için mekteplerin tatil zamanında muallimleri seferber etmeye karar vermiştir. Teşkilat-ı Esasiye kanunumuz memleketimizdeki tüm vatandaşları Türk saymaktadır. Türklük şerefini üzerinde taşıyanların Türkçe bilmemeleri hakikaten çok ayıp oluyor. Vali Mithat Bey'i tebrik etmek lazım." (Son Posta, 26.05.1932).

"Anayurdun tam göbeğinde Türkçe bilmeyenler varmış. Muş Valisi bunlara Türkçe öğretmeye karar vermiş. Ben bu habere adeta inanmak istemedim. Çünkü Türkiye'de Türkçe bilmemek hakikaten büyük bir kabahat ve kusurdur." (Son Posta, 26.05.1932).

Mithat Bey'in vali olarak, Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti iktidarının gerekliliklerini kırsalda da devam ettirdiği gözlenir. Bu tavır, bürokrasinin bir gereği, doğal olarak da bürokratin görevidir. Resmi olarak henüz valilerin CHP'nin ildeki parti başkanlığı görevini yıllarda dahi Muş Valisi Mithat Bey'in, Kemalist ideolojinin mantığını kavramış olduğunu ve ideolojinin iradesi ile çalışmalar yürüttüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz. Mithat Bey, Muş Valiliği görevini yürütürken eski görev yeri olan Van'da kendisine fahri hemşerilik unvanı verilmesi teklif konusu olur. Van'da halk tarafından takdirle karşılanan imar çalışmalarından dolayı vali beyin adı, caddeye ve çeşmeye düzenlenen merasimle verilir. Van halkı hali hazırda Muş'ta görev yapan Saylam Bey'in yeninden Van'a tayin edilmesi için Dahiliye Vekâleti'ne resmi bir başvuru yapar (Son Posta, 10.03.1933: 4). Ancak vali beyin Muş'ta çalışmalarının yoğun bir gündemle devam ettiği görülür. Zira kendisi, görülen lüzum üzerine bir süreliğine Muş Belediye Başkanlığı görevini de sürdürmüştür (BCA.30.18.1.2.40.74.8). Muş'un güvenlik ve emniyet işleri ile de yakından ilgilenen Mithat Saylam, yöredeki eşkıyalık faaliyetlerine karşı mücadele etmiştir. Özellikle Solhan ve Ungut nahiyelerinde cinayetlere ve hırsızlık olaylarına karışan çete üyeleri tutuklanmıştır. Çete üyeleri ve çeteye yardım-yataklıkta bulunan 230 kişi

hakkında tahkikat başlatılmıştır. Muş halkı bölgede güvenliğin sağlanmasının ardından rahat bir nefes alır (Cumhuriyet, 21.03.1933: 5). Bölgede nizamsız olarak ekilen tütünlerin sökülüp yok edilmesinde gösterdiği hassasiyet ve yardım nedeniyle Gümrük ve İnhisarlar Vekaletince; hayvan tahriri konusundaki önlemleri nedeniyle de -fazla varidat sağlamasından dolayı- maliye vekaletince yine takdirname ile ödüllendirilir (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 567).

Muş'ta görevinin son aylarına kadar özenle çalışan Mithat Bey, özellikle kış mevsiminin çok uzun sürdüğü Muş'un imarı konusunda büyük bir çaba harcar. Muş için devamlı mesai harcayarak çalışmış Muş çarşısını muntazam bir plan çerçevesinde yeni baştan yaptırmıştır. Ulus Gazetesi'ne "Muş Yeni Baştan Yapılıyor" başlığı ile çıkan haberde, Muş'un mimari dönüşümü detayları ile anlatılmaktadır:

"Vali Bey sayesinde, yağmurlu günlerde geçilemeyecek derecede çamur olan daracık yollar düzeltilmiştir. Bir ucundan bakılınca diğer ucu görülecek derecede geniş ve muntazam caddeler açılmıştır. Bina inşaatında eski bir usul olan (düz dam) yapmak adetini kaldırmış ve yeni yapılacak binaların çatılı

olması emredilmiştir. Vali Mithat Bey, vilayetin umumi yollarına büyük ehemmiyet atfetmektedir. Samsun kazası müstesna olmak üzere her kazanın yol vaziyeti iyidir. Bugün hepsine otomobil gitmektedir. Bilhassa Bitlis'ten Diyarbakır'a olan kısımla, Elaziz hududunda başlayan (Çapakçur) kazasının yolları son derece methedilmeye layıktır. Bu son günlerde ise 86 km ibaret olan Muş-Bitlis şosesinin inşasına başlanmıştır.” (Son Posta, 08.09.1934: 4).

Mithat Bey'in Doğu Anadolu'da valilik görevi boyunca idari anlamda aktif bir bürokrat olduğunu görmekteyiz. İklim koşullarının ağır olduğu bölgede, feodal bağların güçlüğü olduğu, zor şartlar altında yaşamlarını sürdüren çoğunluğu yoksul olan halkın, Vali Beyin çalışmalarından memnun olduğu dönemin gazetelerine yansır. Mithat Bey, Muş'tan Kırşehir'e tayin olduğunda da –tıpkı Muş'a tayin edildiğinde Vanlıların onu sevgiyle uğurlaması gibi- Muş halkı tarafından sevgiyle uğurlanır. Halk valiyi saygıyla anar.

I.III. Mithat Saylam'ın Valiliği'nden Önce Kırşehir'de Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Yaşam

Mithat Saylam’ın Muş Valiliği’nden Kırşehir Valiliği’ne atanması esnasında şehrin sosyo- ekonomik ve kültürel görünümüne bakmamız, vali beyin Kırşehir’de göreve başladığında nasıl bir manzara ile karşılaştığını anlamamız açısından yararlı olabilir. Çünkü 1930-1940 yılları arasında kenti genel veçheleri ile anlamamız, vali beyin beş yıl görev yaptığı Kırşehir’deki icraatlarını daha net anlamamızı sağlayabilir. Kırşehir’in Cumhuriyet döneminde, idari yapısına baktığımızda, 1921’de bağımsız sancak durumuna getirildiğini ve 1924’de il olduğunu görmekteyiz (Yurt Ansiklopedisi, 1981: 4919). Mithat Saylam’ın valilik yaptığı dönemde Meclis’in Beşinci dönem (1935-1939) Kırşehir milletvekilleri Ali Rıza Esen (Baytar Genel Müfettişi), Hazım Börekçi (Eski Kırşehir Milletvekili), Lütfi Müfit Özdeş (Eski Kırşehir Milletvekili), Mehmet Seyfeli(oğlu) (CHF Başkanı) beylerdir (Türk Parlamento Tarihi, 2001: 30;). Çalışmanın bu kısmında CHP Genel Sekreterliği tarafından görevlendirilen parti müfettişleri ile, CHP’nin İl Vilayet Raporlarına ve milletvekillerinin kendi seçim bölgeleri hakkındaki gözlemlerine değinilecektir, bunlar bizim 1930’ların başında Kırşehir’de halkın nasıl bir yaşam sürdürdüğünü görebilmemiz açısından önemli bilgiler içermektedir. Diğer yandan süreli yayınlar yine şehrin erken cumhuriyet dönemine ait sosyal- kültürel ve

ekonomik yaşamına dair önemli bilgiler edinmemizi sağlıyor. 1930'lu yılların başında hemen her gazetede çıkan 'memleket haberleri' bizim için Kırşehirlilerin gündelik hayatlarına dair önemli ip uçları barındırmaktadır. Kırşehir'de resmî ideolojinin aracılığını, halk nezdinde anlaşılabilirliğini sağlayan 1925'te açılan Türk Ocağı³, 1936'da Kırşehir Halkevi (Ulus, 31.01.1936: 1) açılana kadar sorumluluklarını yerine getirmiştir.

1925'de Kırşehir Türk Ocağı'nda halkla daha yakın temas kurmak ve vatandaşlarla iletişimi kuvvetlendirmek amacıyla konferanslar verilmeye başlanmıştır. (Tuncer, 1998: 142-145). Konferansların konusu ülkenin diğer Türk Ocaklarında düzenlenen konferans konuları ile benzerlik gösterir. Öne çıkan konular tarih, içtimaiyat, Türk büyükleri, eğitim, dil, edebiyat, siyasi hatıralar, milliyet, sıhhi meseleler, kadın, hukuki ve iktisadi meseleler, dünyadaki Türk bölgelerinin durumları gibi hemen hepsi milli meselelerdir. (Sarınay, 2004: 163).

Halkevi açılmadan önce halkın bir arada bulunma, birlikte vakit geçirme etkinlikleri cumartesi günleri kurulan pazar, düğünler, bazen açılan meyve-sebze panayırıları ile

³ Türk Ocağı 1925'te Kırşehir'de ve aynı yıl içinde ilçesi Mucur'da faaliyetlerine başlar (Tuncer, 1998: 135).

sınırlı görünmektedir. Müzik kültür mirası açısından önemli bir hazineye sahip olan kentte, 1930'lu yıllarla beraber müzik ve ince sazın, halkın gündelik yaşamlarında yer aldığını tespit etmemiz kent kültürünü daha sağlıklı analiz etmemizi sağlayabilir. İnce saz topluluklarının halk tarafından çok beğenildiği ve neredeyse tek ortak eğlenceleri olduğunu görmekteyiz. Musiki açısından, kente saz- söz sanatçılarının rağbet etmesi ile ilgili ifadelerle Son Posta gazetesinde şu biçimde yer verilmektedir:

“... bu seneye gelinceye kadar şehrimize ne bir mükemmel ince saz takımı ne de tanınmış bir hanende ayak basmıştı. Galiba şu sıralarda musiki cihetinden şansımız açılıyor. Birkaç ay evvel sanatkâr Feryadi Hakkı Bey gelerek pek çok gece halka neşe vermişti. Bu sefer de Hafız İbrahim Bey riyasetinde bir ince saz takımı ile kadın sanatçılar, Melahat ve Necla hanımlar geldi. Ramazan'ın birinci gününden itibaren konser vermeye başladılar.” (Son Posta, 09.01.1933: 4).

Kırşehir'de Halkevi inşaatının gecikmesi ve yapım aşamasında yolsuzluklar yapıldığı iddiası üzerine detaylı bir tahkikat yapması için bizzat Recep Peker tarafından

görevlendirilen Kırşehir Milletvekili Hazım Börekçi'nin 21.11.1935 tarihli raporu, Kırşehir hakkında izlenimlerini içerir. Zira bu izlenimler bahsedilen yıllarda siyasetçi gözünden Kırşehir halkının ve hayat koşullarının nasıl tasvir edildiğini anlamamızı sağlamaktadır. Kırşehir'de on gün kalan Börekçi'nin kentin geri kalmışlığı üzerine söyledikleri de düşün dünyasında nasıl bir taşra kurguladığının izlerini taşır. Rapor'da kentteki sınırlı yaşam koşulları ve geri kalmışlık şöyle betimlenir:

“Büyük şehir, limanlardan ve şimendifer güzergâhlarından uzak kalmış; sanayi ve ticaret hayatı inkişaf etmemiş, kazanç geçim yolları iptidai ziraata ve kasaba esnaflığına, iptidai sanata dayanmış bir muhitte yaşıyışın ve görüşün de basitliği tabiidir. “Burada cahil halk ya rençberlik ya da sermayesi birkaç yüz lirayı geçmeyen ufak esnaflıkla geçinir. Bunların kazançları çok az olduğu için tarz-ı maişet ve kılık-kıyafetleri de son derece basittir. Adedi üç-beşi geçmeyen ve sermayeleri azami 10.000- 15.000 liradan ibaret olan tüccarları da aynı seviyede ve aynı zihniyette cahildir.” (BCA. 490.01.674.274.1.58; BCA. 490.01.674.274.1.59).

Börekçi'nin raporunun ilerleyen sayfaları okunduğunda, Kırşehir halkını anlamaya ve sorunlarını çözmeye dönük bir gayretinin olmadığı görülür. Kendisinin halkla ilgili, kentte ancak siyasete dahil olarak iş bulma ve bu sayede para kazanabilme pratiğini açık biçimde ortaya koyan ifadeleri de ilgi çekicidir. Sadece bir biçimde partili olan ya da üye olanların iş bulma imkânının olabileceği izlenimi doğuran;

“Şehirde yüksek tahsil görmüş gençler hemen hiç yok denecek derecede azdır. Olanlar da yüksek memur veya serbest meslek sahibidirler. Mütebaki yarım tahsil görmüşlerin seviyesi de esnaf ve rençberlerin seviyesinden çok yüksek değildir. Bunların da hayatları basittir. Gözleri devlet kapısındadır. İkinci, üçüncü derecede bir memuriyet elde edebilmek için ya nüfuslu bir şahsa veya bir partiye dayanmak mecburiyetindedirler. Partiden veya nafiz bir şahıstan himaye görebilenler devlet kapısından bir sandalye işgal edebilirler. Bu himayeden mahrum olanlar ise kendilerine değer verilmediğini düşünerek derhal partiye ve şahıslara düşman olurlar. Kendilerini himaye etmeyenleri düşürmek için akla hayale gelmeyen suçlamalar, ihanetler, su’i istimler

tasni etmekten çekinmezler. Tüm gayeleri üç beş kuruş maaş alabilmektir. Ara sıra su'i idarelerinden veya su'i istimallerinden dolayı açıkta kalan memurlar da, bu gayr-i memnun zümreye iltihak ederler. Bu gayr-i memnunlardan bir kısmı da tüccardır.” (BCA. 490.01.674.274.59).

sözleri ile 1935’de Kırşehir gençliğinin eğitim seviyesinin düşüklüğünü ve taşrada bürokrasinin nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir. Kırşehir esnafı ve tüccarı hakkında da görüşlerine devam eden milletvekili;

“...tüccar ve esnafların bir surette menfaatleri ihlal edilirse, oğullarına ya da akrabalarına memuriyet verilmezse veya şehir imar çalışmalarında evleri, dükkanları yıkılıp istedikleri tazminatı alamazlarsa, partiye, belediyeye, ticaret odasına, meclis-i umumi azalığına seçilemezlerse baştakilerin düşmanı olurlar.” (BCA. 490.01.674.274.59).

demektir tarih boyunca, ticari yolların kesiştiği bir bölgede yer alan ve aktif bir ekonomik döngünün tam ortasında kalan Kırşehir hakkındaki yorumları oldukça düşündürücüdür. Bu bakış açısı Osmanlı’da ticaretin geçiş noktasını oluşturan, kent tarihinde Ahiliğin bel kemiği

olan esnaf ve tüccarların partiye yaklaşımları, Hazım Bey’in ifadelerine göre, sadece menfaatleri icabıdır:

“Memlekette devlet kapısında midelerini doyurmak veya partiye istinaden nüfuz ve servetini arttırmak emelleri kalmadıkça, sanayi ve ticaret, ziraat işleri terakki ederek geçim yolları genişlemedikçe ve medeni ihtiyaçlar artmadıkça bu düşkün ruh hastalığının önüne geçilemeyecektir.” (BCA. 490.01.674.274.60).

Raporunda küçümseyici bir dil kullanmayı tercih eden Börekçi’nin milletvekili seçildiği bölge ile ilgili ifadeleri elbette sadece Börekçi’ye ait bir üslup olarak düşünülmemelidir. Genel olarak cumhuriyet dönemi siyasetçi tipolojisinde elitist ya da sübjektif bir tavra rastlamak mümkündür. 1930’ların sonunda bölgede görevli müfettişlerin raporlarında da benzer örnekler karşımıza çıkar. Örneğin, Kırşehir’le ilgili başka bir raporda:

“Kırşehir Vilayeti, ufaklığı ve nüfusunun azlığı, diğer vilayetlere nazaran fakrı ile merkez vilayet halkının ahlaken biraz düşkün ve dedikoducu olması, şahsi akide noktasında mütelevvin bulunmaları hasebi ile vaziyeti

hususî bir mahiyeti haizdir... Fırka Müfettişi Ali Nazmi, 05.12.1938.” (BCA. 490.1.0.0.1746.1093.3.37; BCA. 490.1.0.0.1746.1093.3.38).

Yeğen’in ifade ettiği üzere, Türkiye modernleşmesinin temel mekanizmalarından biri olan devlet bürokrasisi, toplumun tepeden ıslah ve yeniden inşa edilmesi fikri olarak tanımlanabilir. Bu durum aslında Kemalizm’in genel kanununda inkılapçılık olarak tasvir edilecektir. Kemalizm’in aracı olarak devlet-bürokrasisi, Kemalizm’in ufkunu temsil etmektedir ve ideolojinin performansı üzerinde tayin edici bir rolü bulunmaktadır (Yeğen, 2009: 59). Kırşehir örneğinde olduğu gibi, kırsalda ise devleti temsil eden bürokratlar -bilerek ya da bilmeyerek- üstten bir bakış açısı ile yöre halkını değerlendirmektedir. Börekçi, partili olsun veya olmasın halkın çoğunluğunun aynı halet-i ruhiyenin, aynı göreneğin, aynı düşünce ve menfaatin etkisi altında olduğunu belirtmektedir (BCA. 490.01.674.274.1.60).

Raporlar, araştırma esnasında aynı zamanda bir kent tasviri yapıyor olması açısından önemli olmakla birlikte, taşra-siyaset sarmalındaki köhnemişliği anlatması açısından dikkate değerdir. Rapora verilen cevabi yazılarda vatandaşlar kendi dertlerini ve açmazlarını

anlatmaktadır. Kırşehir halkının direkt Atatürk'e yazdığı mektupta;

“Biz köylüler mal ve canımızla etrafında pervane gibi dönmeye ant içtik. Başımızda bırakılan reisler bizi her şeyden usandırıyor. Keyfine hizmet etmeyenleri topluyor ve eziyorlar. Kırşehir vilayetine bağlı köy ve nahiyelerde ocak teşkilatı fırka namına vergi şeklinde para toplanıyor. Verilen paralara makbuz bile verilmemek suretiyle kanunsuzluk devam ediyor. Bu yolsuzlukları saylavımız olan Bay Mehmet’e (Seyfeli) söyledik. Bizi fırka binasından kovdu. Medrese mahsulü olduğumuz için biz köylüler bu muameleye maruz kaldık. ... Akçaağıl köyünden Mustafa oğlu Mehmet, Palangıc köyünden Ahmet oğlu Abdullah, Çiftlik Mehmetağa köyünden Rıza oğlu Hüseyin.” (BCA. 490.1.0.0.1746.1090.1.152).

Şeklinde devam eden halkın sorunlarını ifade eden mektuplar sayfaları aşmaktadır. Ancak bu yakarış dolu anlatılar siyasetin/ siyasetçinin cahil olarak nitelendirdiği esnaf ve çiftçilerin samimi bir üslup kullanarak şikâyetlerini dile getirmesinden çok daha öte

manalar taşır. Vatandaşların kaleme aldığı dilekçelerde “dürüst siyasetçi nasıl olmalıdır ya da kimdir?” sorularının cevapları rahatlıkla okunmaktadır. Bu yazılar siyaset/siyasetçi ahlakı üzerine mesajlar barındırmakta ve aynı zamanda kent yaşamından örnekler açısından öne çıkmaktadır.

Börekçi’den edindiğimiz bilgiler ışığında 1930’lu yılların ortalarında Kırşehir’in sosyo-kültürel ve ekonomik manzarasının iç açıcı olmadığını rahatlıkla ifade edebiliriz. Kent halkının iktisadi geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayanması, başka bir ticari faaliyetin olmaması köylülerin nakit para sıkıntısı çekmelerine sebep olmaktadır. 01.10.1935 yılında Milletvekili Ali Rıza Esen’in hazırladığı raporda, köylülerin nakit para sıkıntısı çektiklerine dikkat çekilmekte ve ürünlerini piyasaya süremeden ederinden çok ucuza sattıkları ifade edilmektedir. Örneğin Kırşehir köylüsü paraya ihtiyaç duyduğu için tiftik ve yapağıyı kırk kuruşa satmakta, bir ay sonra bu fiyat seksen kuruşa çıkmaktadır. Köylü zararına olan bu aradaki farkta muhtekirlerin cebine girmektedir. Partinin amaçlarından biri de köylüyü kalkındırmaktır. Dolayısıyla bu durumun düzeltilmesi ve ürünlerin kıymetlendirmesi için partiye büyük görevler düşmektedir. Kazalarda bankalar açılması veya satış kooperatileri oluşturmak bir çözüm yolu olarak dile

getirilmektedir (BCA. 490.01.674.274.1.89/90). Ulaşım zorluğu da yine ticari faaliyetlerin hızlı biçimde ilerlemesinin önündeki engellerden biridir. Zirai ürünler, merkez vilayetin ve kazaların toprak mahsulleri ofisine uzak olması nedeniyle, köylülerin ürünlerini mahsul ofislerine götürmesini zorlaştırmaktadır. Ürünlerini teslim etmek için halk satış merkezlerinde günlerce beklemektedir. Bu nedenle vilayet merkezinde bir buğday alım merkezinin yaptırılmasıyla ancak halk ihtiyacını giderebilecektir (BCA. 490.01.674.274.1.114).

1935 yılında Kırşehir halkının hükümetten istekleri ve beklentilerinin neler olduğunu tespit etmeye devam edersek, konu daha da netleşebilir. Halkın geçim kaynağının sadece zirai faaliyetler olduğunu göz önünde tutulduğunda, ilk taleplerinin ekonomik olduğunu ve yetiştirdikleri ürünlerin sevkیاتında ciddi sıkıntılar yaşadıklarını görmekteyiz. Şu örnek söz konusu sıkıntıları doğrular niteliktedir:

“... İlimizi Yerköy tren istasyonuna bağlayan yolun uzunluğu 75 km’dir. Halk elindeki pek çok yiyecek ve para edecek mallarını yolun uzunluğundan dolayı sadece il içinde satmak mecburiyetinde kalıyor. Halkımız en çok ekin eker ve duvarcılık ile uğraşır. Her yıl elimizden

*Mersin, İzmir, İstanbul, Ankara'ya sürülerle
davar satılmaya götürülür. Halıcılık şehrimizde
iyi bir kazanç kapısıdır. En güzel karyola, kilim,
seccade, taban halıları Kırşehirli kadınların
emeğidir. Kırşehir'in ucuzluk pahalılık
barometresi mevsimlere bağlıdır. Aynı başka
şehirlere tavuk yumurta buğday arpa
satarız..." (Tan, 19.10.1935: 4).*

Dileklerimiz ise şöyledir:

- 1- Yakınlığı dolayısıyla Ankara'ya bağlı olan Koçhisar'ın ilimize bağlanması.
- 2- Meyvelerin tüketilmemesi nedeniyle ziyan olan ürünlerin kurtarılması için büyük bir içki ve şarap fabrikasının kurulması.
- 3- Ürünleri ucuza taşıyan otobüslerin temini.
- 4- Bir lisenin açılması. (Tan, 19.10.1935: 4).

Kırşehir'de kültür hayatının gelişimi ve görünürlüğü açısından, eğitim hayatının ne aşamada olduğunu anlamamız, Saylam'ın valilik günlerinin de daha bir bütünlüklü biçimde anlaşılmasını sağlayabilir. H. Börekçi'nin raporunda da belirttiği üzere, 1930'lu yıllarda Kırşehir'de eğitim faaliyetlerinin de istenilen seviyede olmaması halkın henüz parti ideallerini tam

anlamıyla kavranamamasına neden olmaktadır. Parti örgütündeki üye azlığı da bir sorun olarak kaydedilmelidir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, Kırşehir'de 1935 yılında okuma-yazma oranı ülke ortalamasının 4,8 puan altındadır.

Tablo 20
Kırşehir'de Okuryazar Oranı (%)*

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
1935	26,4	4,4	14,4
1945	42,1	11,2	25,7
1950	44,4	12,7	28,6
1955	—	—	—
1960	44,9	18,3	31,8
1965	64,3	27,6	45,2
1970	70,1	39,7	54,1
1975	70,7	47,6	58,7

* Türkiye sayıları için Ankara Tablo 40'a bakınız.

Not: 1) 1935 ve 1945 yıllarında 7, 1950'de 5, diğer yıllarda 6 ve daha yukarı yaş nüfusu esas alınmıştır.

2) 1940 Nüfus Sayımı'nda illere göre okuryazar nüfus verilmemiştir.

3) Yalnız eski yazı bilenler 1960'tan sonra okuryazar sayılmamıştır.

(DİE, Genel Nüfus Sayımı-İlgili Yıllar)

(Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4946).

Aynı yıllarda genç idealist bir öğretmen çıkıyor karşımıza. Bu isim Ömer Aydın Genç'tir.⁴ Ömer Bey'in partiye girmeden önce öğretmen olmasının etkisiyle, Kırşehir'de gençlerin eğitim hayatı ile yakından ilgili olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla çalışmamızın bu kısmında 1930'larda şehrin sosyal ve kültürel hayatını, bürokratik ilişkileri daha iyi analiz etmemiz açısından kendisinden bahsetmeye değer görüyoruz. Ömer Aydın Genç, cumhuriyet ve ideallerine bağlılığının açık göstergesi halini alacak tecrübeleri ile 1932'de CHF çatısı altına çalışmaya başlar. Aynı yıl öğretmenlikten istifa eden Ömer Aydın Bey, CHF'de ilyön kurulu üyeliği ve halk hatipliği, 1936'da il merkezinde kültür faaliyetleri direktörlüğü görevlerini yürütür. Ancak 09.11.1935

⁴ H.1298(1880/1881)Kırşehir doğumlu olanÖ merAydınGenç, Kırşehir Ortaokulu'ndan H. 1314 (1896/1897), Ankara Lisesi'nden de H. 1316 (1898/1899)'da mezun olmuştur. İttihat Terakki Cemiyeti'ne giren Aydın kentte Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kuru- cuları arasında yer almış ve cemiyetin başına geçmiştir. Memurların siyasi partilere girmelerini yasaklayan kanun nedeniyle, 1917'de siyaseti bırakmış öğretmenlik mesleğine devam etmiştir. Milli Mücadele yıllarında Kırşehir Orta Okul Müdürlüğü yap- mıştır. Fransızca ve Farsça dillerini bilen Ömer Bey'in "Topal Hacı" isimli eski harflerle basılan küçük bir hikâyesi ve Kırşehir Gazetesi'nde yayınlanan makaleleri vardır. (BCA. 490.01.674. 274.1.6); Ömer Aydın Genç için ayrıca bkz. Yusuf Turan Günaydın, "Ömer Aydın Genç (1882-1947) ve Kırşehir Muallimler Birliği'nin Yayın Organı: Dirlik (1926- 1927)", Türk Tarih Kurumu Kırkambar (Ayrı Basım), Ankara 2016, s. 237-257.

tarihli Kırşehir ziyaretindeki raporunda milletvekili H. Börekçi bu tarihte Genç'ten olumlu bahsetmemektedir:

“...soyadının aksine altmış yaşına yakın bu zat vücudunu ve dimağını mesleğinde yor- muş ve yıpratmıştır. Kendisi Kırşehir Orta Okul Müdürlüğü'nden dört sene önce emekli olmuştur. Tahsili lise derecesindedir. Uzun süre bu okulda öğretmenlik ve müdürlük yapmıştır. Bedeni ve dimağı faaliyetlerden tamamen mahrum değilse de, muhitte müspet ve değerli bir rol oynamak kabiliyetinde değildir.”

Ancak Börekçi'nin Ömer Bey hakkındaki söz konusu ifadeleri büyük olasılıkla, Mehmet Seyfeli ile ilgili halk nezdinde gelişen olumsuz havayı inkâr etme ve Seyfeli hakkındaki -halkevi inşaatındaki usulsüzlükler, şikayetler- iktidar karşısında oluşabilecek kötümser kanaati değiştirmeye yöneliktir. Zira Ömer Bey, Kırşehir'in yetiştirdiği ve hem yerel hem de ulusal ölçekte şehirle yakından ilgili bir isimdir. Ömer Bey hakkındaki bilgilere hal tercümesinden, sonra kendisinin kaleme aldığı ve kendisi ile ilgili yazılan metinlerden ulaşmaktayız. Henüz halkevi açılmayan bir dönemde, Ömer Aydın Bey vatandaşların cumhuriyet ideallerine bağlı, çalışkan, eğitimli ve aydın birer yurttaş olmaları

konusunda çaba sarf etmiştir. Söz konusu çabaları Kırşehir Halkevi açıldıktan sonra da devam etmiştir. Nitekim Börekçi, Ömer Bey'i parti ve halkevi için yeterli bulmasa da Kırşehirliilerin sevdiği, güvendiği ve sözü dinlenen bir isimdir. Parti Müfettişi Haydar Bey, Aydın Beyi “memleket münevverlerinin hemen hepsinin hocası” olarak tanımlar. (BCA, 490.01.674.274.1.6). 14.09.1936'de Ömer Bey ise hal tercümesinde ifade ettiği üzere kendisi ile ilgili;

“...Millî Mücadele döneminde Kırşehir Ortaokul Müdürlüğü görevinde bulundum. Atatürk'ün Heyet-i Temsiliye Reisi sıfatıyla Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine gönderdiği tebliğler, telgraflar Kırşehir Askerlik Şubesi Reisi Yüzbaşı Ali Haydar Bey vasıtasıyla bana verildi. Ben de halkımızı vaziyetten haberdar ettim. Onları yurt müdafaası için ayaklandırmaya çalıştım... Atatürk, Heyet-i Temsiliye arkadaşları ile Kayseri'ye, Kayseri'den Kırşehir'e uğrayarak Ankara'ya teşrif buyurmuşlardı. Kırşehir'e muvaseletlerinde bütün mektep talebelerini bir araya cem ile istikballerine koşmuş ve geceleyin bir fener alayı tertip ederek ikamet buyurdıkları eve gitmiştim. Orada vatan ve milletimizin istiklali etrafında bir nutuk irad

etmiştim..." devam eden anısını aktarmaktadır. (BCA.490.1.0.0.943.656.1.52).

Bu tarihi an Ömer Bey kadar, Kırşehirliilerin de hafızasından yıllar boyunca silinmez. Dolayısıyla Ömer Aydın Genç'in itibarı yaşamının sonuna değin azalmadan devam eder. Ömer Bey ile ilgili bu ayrıntılardan bahsetmemizin sebebi, kendisinin Mithat Bey'in tayini çıkmadan önce hali hazırda Kırşehir'in sosyo-kültürel ve ekonomik hayatındaki eksiklikleri bilmesi ve çözüm yolları aramasıdır. Vilayetin ve kazaların eksikliklerini programlamış ve sorunların 1935 CHF Büyük Kurultayı'nda görüşülerek çözülmesi için CHF İl İdaresi Heyet Başkan Vekili olarak talepleri sıralar. 28.02.1935 tarihi itibarıyla, merkezde ekonomik olarak önemli bir geçim kaynağı olan halıcılık faaliyetinin gelişmesi için bir boyahane ve model hane yapılmasını kongrede görüşülmesini teklif eder. Halkın sağlığını büyük ölçüde tehdit eden sıtmanın önüne geçilmesi ve Kırşehir'in acil olarak sıtma mıntıkası dahiline alınması gerektiği dilekler arasındadır. 1932'de açılan memleket hastanesinin (Son Posta, 02.10.1932: 8) üç yıl sonra artık ihtiyacı karşılamakta artık yetersiz kaldığı gözlenir.

Ömer Bey'in eğitimci olması nedeniyle, dikkat çektiği konulardan biri de şehirdeki tek ortaokulun liseye

dönüşmesidir. Somut bilgiler ve verilerle oluşturduğu raporunu hazırlar:

“Binası oldukça elverişli olan ve iki katında toplam 23 odası olan okul, şehrin en yüksek mevkiindedir. Mektep ve ders levazımı mükemmeldir. Kadrosu tamamdır. Talebe mevcudu 250’ye yakındır. Fakat mektebi bitirenlerin mühim bir kısmı ve bilhassa kız çocukları başka yerlerdeki liselere gidememektedir. Bu seviye kalanlarla lise tahsili görenlerin içtimai hayatımızda ne gibi roller oynayacaklarını göz önüne getirerek orta mektebimizin liseye çevrilmesi ciheti iltizam etmelidir.” (BCA. 490.1.0.0.495.1995.1/7).

Rapordan da anladığımız üzere, eğitimi şehrin öncelikli sorunu sayan Ömer Aydın Bey, eğitilmiş bireyleri parti ideolojisini kavramış bireyler olarak görmekte ve eğitilmiş kitlenin doğal bir biçimde sosyal hayatı dönüştüreceğine inanmaktadır. Kırşehir Ortaokul öğrencileri oldukça başarılı ve aktif görünmektedir. Resim Öğretmeni Şahin Özgür’in idaresinde öğrenciler başarılı çizimleri ile Eminönü Halkevinde bir sergi açarlar. Sergide öğrencilerin hayali, süsleme-bezeme ve ezberden

ızdıkları resimlerle el yazıları gösterilir. (Tan, 18.08.1936: 6).

II. BÖLÜM

II.I. Kırşehir Valiliği Yılları: Bir Kenti Yeni Baştan Yaratmak

Vali Mithat Saylam Bey, cumhuriyet rejiminin kurum ve kuruluşları ile kendini var etme çabası içinde olduğu 1930'lu yıllarda, iktidarı temsil eden idealist ve genç bir idarecidir. Valilik görevinde henüz dördüncü yılını tamamlamaktadır. Mithat Saylam'ın, kentte valilik yaptığı süre (23.12.1934- 05.05.1939) içinde kenti deyim yerindeyse yeni baştan yaratmasını (Aldan, 2001: 177) ve Kırşehirli tarafından çok sevilen bir idareci olmasını dönemin gazetelerinden, telif eserlerinden rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Mithat bey, Kırşehir'e atandığı yıllarda kentin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı bir önceki bölümde izah etmeye çalıştığımız gibi, hâlâ istenilen seviyede değildir. Dolayısıyla vali, 1934 yılının son ayında Kırşehir'de göreve başladığında, Orta Anadolu'nun tam ortasında yer alan bu bozkır coğrafyası tam bir kasaba görünümündedir. Kırşehir'de uzun tartışmalara konu olan halkevi inşaatı henüz tamamlanmamıştır. Halkevi ile ilgili yolsuzluk iddiaları oldukça tartışmalı bir biçimde CHP Genel Sekreterliği'nin de gündemine taşınır. Bu

nedenle, Saylam’ın hem halkevinin açılmadan önce hem de halkevi açılmasının ardından, görev süresi bitene kadar Kırşehir için gerçekleştirdiği icraatlar anılmaya değerdir. 1935 yılında Kırşehir meyveciliğinin ekonomik olarak şehre kazanç sağlaması gerektiği düşüncesi ile Saylam, beraberinde bir heyetle Ankara’ya gider. Defterdar Mazhar, Tuz ve Bayındırlık Direktör Vekili Mazhar Demirkuş’un bulunduğu bir kurul, Ankara’da Kırşehir’in güzelliği ve bayındırlığı için karşılaşılan engellerin ortadan kaldırılmasına dikkat çeker ve yardım isterler. Ekonomik olarak da şehrin meyvecilikle kalkınabileceğine dair fikir beyan eden Vali Mithat Saylam, Ankara’da bir Kırşehir meyve satış yeri açılmasını talep eder. “... Kırşehir’in 20 km uzunluğunda bir alanı meyve bahçeleriyle doludur. Şehrin evlerini yemyeşil dallardan seçebilmek hemen hemen imkansızdır. Kırşehir’in ceviz, elma, badem, erik, armut ve ayva ürünlerinin ve hele patatesin her yıl artan üretimin karşısında, halkın iktisaden bu durumdan yararlanması şehre kazanç sağlayacaktır.” (Ulus, 19.08.1935: 1). Kırşehir’in jeolojik olarak termal su kaynakları yönünden zenginliğinden ekonomik açıdan faydalanılması gündemdedir. Şehrin içindeki kükürtlü sıcak su kaynağı olan Terme Kaplıcasının ve Karakurt Kaplıcasının tam kapasite ile kullanılması, şehri ekonomik olarak

kalkındırmanın yollarından biri olarak görülmektedir. Yine Terme kaynaklarında yapılan masa taşları, hokka takımları ve bardakların değerinin paha biçilemez olduğu kaydedilmektedir. (Tan, 19.10.1935:4).

(Ulus, 19.08.1935: 1).

Mithat Saylam'ın tarihe olan merakını da gözden kaçırmamız gerekir. 1935 Kırşehir Vilayet Fırka Kongresi raporunda Vali Bey, kent tarihi konusunda Kırşehir'in eksiklikleri olduğunu oysa uzun ve kadim bir tarihe sahip olan şehrin tarihinin yazılmasının şart olduğu konusunda oldukça hassastır. Saylam, kongrenin açılış

konuşmasında gelecek bir yılda neler yapılacağına dair bir söylev verir. Gelecek bir yıl içinde yapılacak işler arasında “... kapatılan vilayet matbaasının tekrar açılacağını ve Kırşehir tarihini yazacak kişiye 500 TL ödül verileceğini” de sözlerine ekler.” (Ulus, 04.02.1935: 3). Aynı zamanda Aşık Paşa’yı anma günü yapılması da alınan kararlar arasındadır. Aşık Paşa Türbesi’nin bakımını ile ilgilenir. (Son Posta, 24.02.1935: 4). Kırşehir’in kültür hayatını korumaya yönelik hamleler dönemin köşe yazarlarının da dikkatinden kaçmaz. Anadolu’nun çeşitli vilayetlerinde yapılan kültür faaliyetleri ve yürütücüleri hakkında yazılan tanıtım yazılarında Vali Mithat Bey’in ismi geçmektedir. Özellikle Kırşehir’in kültür hazinelerine resmiyet statüsüne kazandırılması için Mithat Bey’in hamlelerinin Kırşehir halkı için bir mükafat olduğu kaydedilmekte ve kendisinin diğer valilere örnek olması gerektiği söylenmektedir. (Ertem, 23.08.1935: 3).

Saylam’ın Kırşehir’deki en dikkat çeken hamlelerinden biri şüphesiz, harap görünümündeki kent çarşısının yerine modern bir çarşı inşa etmesi olmuştur. Saylam’ın kentteki imar faaliyetleri gazetelere konu olmuştur. ‘Anadolu’nun her tarafında höyük denilen tepeler Kırşehir’de bulunmaktadır’ başlığı ile verilen haber şöyle devam eder:

“Kırşehirliiler bu höyüğe kale diyorlar. Bu tepede şimdi Selçuklu hükümdarı Alâeddin tarafından yapıldığı söylenen bir cami kalmıştır. 1878’de tamir gören cami ilk orijinal görüntüsünü tamamen kaybetmiştir. Höyük üzerine, 1892 yılında Sırrı Paşa’nın himmeti ile bir rüştiye mektebi yaptırılmıştır. Şimdi ortaokul olarak kullanılan bu binanın bahçesi akşamüstleri halk tarafından kullanılmaktadır. İlbyay Mithat Saylam, kaleyi bayındırlaştırmak için bir plan hazırlamaktadır. Buraya yeni yollar açılacak, ağaclar dikilecek, münasip bir yere de valilik konağı yapılacaktır.” (Cumhuriyet, 26.06.1935: 8).

Şehrin tam orta yerinde Kırşehirliilerin “Kale” olarak adlandırdığı höyük ve çevresinin düzenlenmesi, halkın kullanabileceği bir kamusal alana dönüştürülmesi, henüz halkevi açılmadan önce başlayacak imar çalışmalarının da habercisi niteliğindedir. Zira hem CHP Genel Sekreterliği hem de Kırşehir halkı halkevinin açılmasını uzun süredir sabırla beklemektedir. Halkevi binası inşaatı tamamlanmadan, tıpkı Van’da ve Muş’ta olduğu gibi, tek parti iktidarının idealist valisi Mithat Bey Kırşehir’de yeni bir çarşı yapılması için çalışmalara başlar. “Kırşehir’de

Bayındırlık İşleri” başlığı çıkan haberde çarşı yapımı ile ilgili tüm detaylar anlatılmaktadır:

“Muş’tan vilayetimize tayin edilen Vali Mithat Saylam, Kırşehir’de büyük bir bayındırlık faaliyetine başlamıştır. Yıllardan beri Kırşehirliilerin tahakkukunu bekledikleri istekleri yavaş yavaş yerine getirilmektedir. Bayındırlık işine şehrin orta yerinde çarşı ile başlanmıştır. Baş mühendis Mazhar Demirkan, bu bayındırlık işlerinde valinin sağ eli mesafesinde bulunmaktadır. Çarşının dar sokakları genişletilmekte, kerpiç dükkanlar, bodur evler yerine yeni ve asri binalar yapılmaktadır. Şimdiye kadar bir arada bir arada bulunan tuhafiyecilerle kasaplar, demirciler, ekmekçiler birbirinden ayrılmaktadır. Çarşının bedesten kısmında yüz kadar dükkân yıkılmıştır. Çarşının yeni planı yapılmaktadır. Dağınık halde olan şehrin, çarşı etrafında bilhassa Caca Bey semtinde toplanmasına çalışılacaktır. Çarşı planında sonra da şehir planı yapılacaktır. Vali bütün esnafları belediye salonuna çağırarak işleri hakkında konuşmuş, sorunlarını dinlemiş ve bu esnaflara hemen birleşerek bir inşaat şirketi

kurmalarını tavsiye etmiştir. Şirketin kurulması ile de CHF Başkanı Mehmet Seyfeli ve Belediye Başkanı M. Turgud ilgilenecektir. İlkbahar başlarken yapı şirketi kurulmuş, çarşı planı ikmal edilmiş, çarşı da hazırlanan plana göre yapılmaya başlamış olacaktır. Yeni çarşının meydanına Atatürk'ün güzel bir heykeli konacaktır. Özetle valimiz Van'da ve Muş'ta olduğu gibi burada da güzellikler ve yenilikler yapmakta, bütün icraatı ile Kırşehirliileri kendisine bağlamaktadır.” (Son Posta, 13.02.1935: 4).

(Kırşehir Yeni Dükânlar- Türk Tarih Kurumu Osman Ferit Sağlam
Arşivi Dosya:101 No:5-10)

Cevat Hakkı Tarım'ın Cumhuriyet Gazetesi'ne yaptığı haber 'Kırşehir'de Büyük Bir İmar Faaliyeti Var' başlığı ile yayınlanır. Cevat Bey, Kırşehir çarşısının dönüşümünü eski ve yeni hali ile iki ayrı fotoğrafla anlatmaktadır. Bir yıl içinde yüz kadar yeni dükkânın şehre kazandırıldığı ve yolların temizlendiği, kaldırımların yapıldığı, akasya fidanlarının dikildiği, demir ve beton telefon, fener direklerinin dikildiği bilgisini paylaşan Tarım:

“Ankara- Kayseri yolundan şehre girerken açılacak yeni yol şehre daha bir güzellik katacaktır. Ankara- Kayseri şosesinin üzerinde kasabanın havası, suyu manzarası itibariyle en temiz mahallesi olan Yenice mahallede yaptırılmakta olan il evi de bitmek üzeredir. Ayrıca bu civarda bir ilk mektep binası yaptırmak için hususu idare bütçesine tahsisat konulacağı haber alınmıştır. Bu mektep üç dört mahallenin yavrularını karda kıyamette uzak memleketlere gitmekten böylece kurtarmış olacaktır.” (Cumhuriyet, 18.04.1936: 8).

ifadeleri ile değişimden Kırşehir Vilayet Gazetesi'nin baş yazarı olarak memnun görünmektedir. Ancak çarşıdaki yeni dükkanların yapımından dolayı halkın tamamı Tarım ile aynı fikirde değildir. Bu nedenle dükkanlarının

yıkılmasına üzülen vatandaşların ise sonraki yıllarda çocuklarına, torunlarına ölmez bir akar bırakacaklarını, bu nedenle de bu imar faaliyetlerini yapanlara-yaptırınlara hayır duası edecekleri gazetelere konu olan haberler arasındadır. (Cumhuriyet, 20.05.1935: 8).

Çarşıya ait iki fotoğraf geleneksel ve modern iki farklı üslubu görmemiz açısından farklı bir örnek olabilir:

(Cumhuriyet, 18.04.1936: 8)

Kentteki inşaatlar tartışmalara da neden olur. Örneğin Walter Ruben, bazı icraatların çok aceleye geldiğini, valinin eski pazarı (bedesten) yıkım emrini verince halkın

ve eğitimli vatandaşların bir kısmında hayal kırıklığı gözlemlendiğini ifade etmektedir. Eski Vali Nazım Bey'in şehre hizmetleri sayılamayacak kadar çok olan halefi Mithat Bey'in gölgesinde kalmıştır. Yeni çarşının yapımını şu sözlerle anlatır:

"...fakat geçmişten bazı arkadaşları bu pazarın çok değerli yapı olmadığını, çürük ve kapalı olduğunu söylüyorlar. Kim kendi parasıyla fakat hükümet planıyla yeni bir dükkân ya da yeni bir atölye kurabilirdi? Şehir bu enerjik adama yeni -fakat çok çirkin- pazarı ve içindeki dükkânları borçludur. Bu taş dükkânlar betonla örtülmüş, yangın duvarıyla birbirinden ayrılmış ve demir kepenklerle korunmuş. Dükkânlar akasya ile ağaçlandırılmış, üç cadde üzerindeki beton kaldırımların kenarında yapılmıştır. Dükkânlar bitirildiğinde eski aileler hayretler içinde kalmış. Bunun için parayı esnaflar toplamışlar. Demek ki paraları, muhtemelen bahçelerinde gömüleri vardı." (Ruben, 2014: 70).

Kent estetiği ya da incelikli bir mimari üslubun uygulanmadığı inşaatlar hakkındaki benzetme oldukça

manidardır. Ruben'in , *"...Cumhuriyetin beton yapıları son Osmanlı döneminde kışlaya benzeyen devlet binaları gibi tek tiptir."* tanımı da taşradaki imar ve inşaatlardaki tek düzelikliğini özetlemektedir (Ruben, 2014: 72). Ruben ifadelerini doğrular nitelikte Vali beyle birlikte, Kırşehir'de mahallelerde, evlerde de topyekûn bir fiziki değişim hareketinin başladığını görmekteyiz. Yıkım çalışmaları Ahi Evran Camii'nin etrafındaki, bugünkü Emniyet Müdürlüğü'ne kadar olan bütün evleri de içine alacak şekilde devam eder. Ev sahiplerine başka mahallelerden evler verilir. (<https://www.kirsehirmemleket.com.tr/makale/13762121/celalettin-gungor/vali-baba-ahmet-mithat-saylam-1934-1939> Erişim Tarihi: 01.12.2023). 1935 yılında Tan Gazetesi'ne yansıyan bir haberde, Kırşehir'de artık evlerin tek renk boyanacağı haberine rastlıyoruz: *"Şehrimizdeki bütün yapıların muayyen renk boyalarla boyanması kararlaştırılmış bunun için ilgililere tebligat yapılmıştır. Bu kararın takibine geçildiği için şehrin yüzü değişmeye başlamıştır. Yıkılan toprak dükkânların yerine 2 ay içinde betondan 40 dükkân yapılmıştır. Her gün birkaç yeni dükkânın da temeli atılmaya devam etmektedir."* (Tan, 16.08.1935: 6). Şehirdeki binaların beyaza boyanmasıyla *"600 yıldan beri en küçük bayındırlık hareketine hasret çeken halk, bu hızlı çalışmalara ayak uydurmuştur"*

ifadeleri de vatandaşların fikriymişçesine aktarılır. Vali Bey, büyük çarşı projesinden sonra yeni vali konağının da temellerini atmıştır (Son Posta, 23.09.1935: 4).

Tek tip ve nizami bir plan üzerinden başlayan Kırşehir'deki imar çalışmalar, ulusal basında ise Avrupalı bir tarza benzetilmektedir. Örneğin 'Avrupalı' bir mimari yapıya kavuşacak iller arasında Kırşehir sayılmaktadır. (Son Telgraf, 08.11.1937: 3). Kırşehir'in kerpiç ağırlıklı eski mimari yapısını köhne ve eski biçimde tasvir eden ulusal basında çıkan haberlerde, yeni çarşının yapımından övgüyle bahsedilmekte ve Cumhuriyet rejimi ile şehrin artık modern bir havaya büründüğü ifade edilmektedir. (Ulus, 07.11.1935: 5).

"Kırşehir kurulduğu günden bugüne kadar; çürük, çarpık damlı evlerinden ve pis, çamurlu dar sokaklarından kurtulamamış zaman zaman imar görmüş zaman zaman da harap olmuştur. Kırşehir tarihte Gülşehri olarak anılmıştır. Burada Selçuklulardan kalma birkaç camii ile birkaç köprü kalmıştır. On iki yıl öncesine kadar, Kırşehir'de bayındırlık adına hiçbir şey yapılmış değildi. Ancak cumhuriyet devri ile bayındırlık alanında ileri adım atmaya başlanmıştır. Kırşehir halkı

bugün İlbay Mithat Saylam ile ne kadar övünse azdır. Çünkü Kırşehir'i gerilikten ve eskilikten kurtaran Mithat Saylam olmuştur. (Ulus, 07.11.1935: 5).

Kara kerpici yere vuran beton, baştan başa şehre bir güzellik verdi ibareleri hemen her gün gazetelere konu olmaktadır. (Cumhuriyet, 14.09.1937: 4). Ulus Gazetesi'nde ifade edildiği gibi, 1936 yılında, il idaresi 1.5000 TL'ye yeni çarşının tam orta yerine bir de dörtgen kaide üzerine yerli mermerden Atatürk büstü yaptırır. Şehirdeki yaya kaldırımları için de 6.345 lira harcanmıştır. 1937'de il idaresi tarafından 600 liraya spor sahasının yanında, nehir (Kılıçözü) üzerine bir köprü ve kasaplar için (5.212 liraya) betondan 8 dükkân yaptırılmıştır. (Ruben, 2014: 70: Şahin, 2017: 133). Sonraki yıllarda, Kırşehir yerel basınında Vali Bey'i anlatan pek çok köşe yazısı yazılır. Tarihi çarşının dönüşümü kimi zaman bir üzüntü kaynağıdır: *"Belkide hatası, döneminde eski çarşıdaki İstanbul Kapalıçarşı gibi çarşısı olan ve yanındaki tarihi bir camiyi yıktırıp yerine yeni Çarşı denilen dükkanları yaptırmış ve çıkan taşları da şimdiki kalenin merdivenlerine yaptırmış olmasıydı..."*

(<https://www.kirsehirmemleket.com.tr/makale/13762121/celalettin-gungor/vali-baba-ahmet-mithat-saylam->

1934-1939 Erişim Tarihi: 01.12.2023). Arkeolog Mehmet Göktürk, 2017 yılında 1935 yılındaki imar faaliyetlerini eleştiren bir köşe yazısı yazar. Walter Ruben'i referans gösterdiği yazısında imar faaliyetleri esnasında yeni çarşı (birinci çarşı) inşaatında, ön avlusu ve küçük bir minaresi olan İsmail Ağa Camii'nin yıkıldığını ifade etmektedir. (<https://m.haberturk.com/kirsehir-haberleri-amp/52444384-arkeolog-mehmet-gokturk-kirsehirdeki-selcuklu-eserleri-yok-edildi> Erişim Tarihi: 02.12.2023). Ruben, caminin adını İsmail Paşa olarak kaydetmekte, yarım daire kemerli penceresiyle Hristiyan bir yapıya benzettiği caminin hakkında fazla bilgi edinemediğini ve iki üç yıl önce harabe durumuna gelen caminin ise 1945'te şehrin benzin deposu olarak kullanıldığını kaydetmektedir. Camii çarşı caddesini açmak için aynı yıl yıkılmıştır. (Ruben, 2014: 64). Camii Göktürk'ün söylediği gibi 1935'te yıkılmasa da on yıl sonraki kutsallığa haiz tarihi bir yapı için yıkılma kararı verilmiştir. 1939'da çarşı içindeki bedesten yıkımı da yine bu tahribata örnek olabilir. (Şahin, 2017: 131).

Saylam, Cumhuriyet ideolojisinin bir uzantısı olan ulusal mimarinin tüm dinamiklerini uygulamaya yönelik bir faaliyet içindedir. Bahsettiğimiz bu mimari dönüşüm sadece Kırşehir'e ya da Anadolu'nun diğer şehirlerini özgü bir durum değildir, ülkenin hemen her yerinde

benzer bir inşaat atılımı yaşanmaktadır. Örneğin, Ankara'nın başkent ilan edilmesinden sonra batılı tarzda bir ulus inşa edilirken bu ulusa ilişkin bütün simgelerin ve modern imgesine ilişkin eklektik bütün öğelerini zamanın modalarına ve eğilimlerine göre şekillenmiş tercihlere bağlı olarak programsız biçimde üstü üste bindiği, yan yana bir görünüm sergiler. (Aydın, 2017: 31).

(Kırşehir Parkı ve Atatürk Büstü-

Arkada Kale üzerinde Alâaddin Cami –

Türk Tarih Kurumu Osman Ferit Sağlam Arşivi Dosya:101 No:5-11)

Kırşehir Eski Milletvekillerinden Hayri Çopuroğlu anılarında Atatürk heykeli ile şunları söylemektedir:

“... Yeni çarşının tam ortasında ve bugün şadırvan bulunan yerde bir kaide üzerinde Atatürk'ün büstü vardı. Bu Kırşehir'de yapılmış ilk Atatürk anıtıdır.. Heykel sonradan Kırşehir'de Bayındırlık Müdürlüğü yapmış Hacıbektaşlı Mühendis Göksel Öztürk'ün dedesi olan taş ustası tarafından yapılmıştı. Hacıbektaşlı ustanın Kapıcı Camii civarında belediye tarafından kiralanıp kendisine tahsis edilen bir odada gece gündüz çalışarak yaptığı büstün mermerini, Vali Mithat Saylam ile Belediye Başkanı olan babam Turgut Çopuroğlu Kırşehir'in tek binek aracı olan valinin otomobiline binip Kırşehir civarındaki mermer ocaklarını gezerek bulmuşlar ve Kırşehir'e getirmişlerdi. Bir törenle yerine konmuştu bizim çocukluğumuzda ve gençliğimizde resmî törenler ve bayramlar hep o büstün önünde yapılırdı. Kırşehir daha o yıllarda bu büstü yapmakla Atatürk'e bağlılığını bir kere daha ortaya koymuştu nitekim Atatürk'ün isteği doğrultusunda, yenilenmiş Atatürk'ün çok önem verdiği halk

evi içinde bir bina yapılmıştı.” (Çopuroğlu, 1999: 89).

Nahid Sırrı Örik de dört sene sonra Kırşehir'e geldiğinde, Atatürk büstü ile ilgili anısını şu ifadeleri ile paylaşır:

“... ve bu dükkanların ortalarına isabet etmek üzere hazırlanmış meydana yani bir zanaatkara yaptırılmış Atatürk büstü o zaman da mevcuttu. Önünde durup bunu seyrettiğimiz esnada, mahalli ehemmiyete malik bir zat 'burada yetişmiş müsait çalışkan bir adama yaptırdık. Kendisini teşvik de etmek istedik. Fakat burunla çeneyi pek beceremedi ben de düzelttim dedi'; 'siz hangi yetkiyle düzeltiniz?' diye sordum. Atatürk'ü canlandırdığını ve temsil ettiğini iddia etmek adeta bir suç olan heykel, mütevazi hacmiyle yazların ve kışların cefasına dayanıp yerinde kalmakta inat etmiş. Çiçekleri bozulmuş, kurumuş çimenlerine kağıtlar atılmış bir küçük bahçe ortasında...” (Örik, 2000: 120).

Kırşehir'in yeni bir görünüme kavuşması çabası ile halk nezdinden olduğu kadar, vali iktidar nezdinde de dikkatle izlenmektedir. 19.07.1936 tarihinde Kırşehir'e gelen CHP Parti Müfettişlerinden Haydar Çerçel, merkezde, bütün

kazalarda, nahiyelerde ve bazı önemli köylerde yaptığı teftişte elde ettiği bilgileri genel teftiş planı maddelerine göre hazırlayarak CHP Genel Sekreterliği'ne sunmuştur (BCA, 490.01.674.274.1.4). Vali'nin merkezdeki çoğu dükkânı yıkarak yenilerini yapması nedeniyle halkın hem kendisine hem de partiye olan ilgisinin, sevgisinin arttığını ifade eden müfettiş, Kırşehir merkezinde parti başkanı Vali Mithat Saylam'la ilgili olumlu izlenimlerini aktarmaktadır.

"...Kırşehir merkezinde parti başkanı Vali Mithat'ın sosyal ve ahlak sıfatında tenkit edilecek bir şeyi yoktur. İdeal noktasında iki veçheyi ayırmak gerekir: idari ve siyasi. Mithat daha ziyade idare adamıdır... İdarenin muhtelif safhaları üzerine neler düşündüğünü bastırdığı bir ufak broşüründe ifade etmiştir. Bunu partimize, muhtelif makamlara ve pek çok arkadaşına gönderdiğinden uzun uzun bahsetmek istemiyorum..." (BCA, 490.01.674.274.1.5).

Özellikle Mithat Saylam'ın idare adamı olduğuna dikkat çekilen raporda; valinin kentte otoriteyi ve emniyeti iyi sağladığı, başladığı işleri bitirdiği ve harap görünümdeki Kırşehir'de modern bir çarşı inşa ettiği ifade

edilmektedir. Mithat Bey'in siyasi ideali hususunda da fikirlerini ifade eden Çerçel, siyasi konularda valinin kendisini geliştirmesini, derinleştirmesini tavsiye etmektedir. Parti işlerinde her şeyi maddi açıdan değerlendirmenin sakıncalarına değinilmekte ve parti prensiplerinin Kırşehir halkına şimdiye kadar yeterince izah edilemediği vurgulanmaktadır. *"...mesela gittiğimiz her yerde, defterlerin cins ve adetlerindeki noksanları görmüş hemen çaresine bakmıştır. Kendilerine bu gibi gayretlerinden dolayı her yerde teşekkür ettim. Fakat altı okla sembolize edilen parti prensiplerinden daima yanlarında bahsettim ve bu cihete çok önem vermelerini işaret ettim."* (BCA, 490.01.674.274.1.5).

Bu nedenle de Mithat Saylam Bey'e tavsiyelerde bulunur, kendisinden partinin bu anlamda hizmet beklediği kaydedilir. Ayrıca Kırşehir halkının özel olarak valiyi çok sevdiği, herhangi bir şikâyetleri olmadığı rapora eklenmiştir. Diğer yandan muhitin halk tarafından sevilen, saygı gören kişilerinin partiye alınması konusunda da kendisi uyarılır. (BCA, 490.01.674.274.1.5/8). Mithat bey, şehirdeki büyük baş hayvanların tespiti ve kaydedilmesini sağlaması açısından da bu konudaki iptidailiğin önüne geçer. Nitekim valilik görevinin ilk yılında, *"Hayvanlar vergisi kanunun 4. maddesi mucibince ittihaz ettiği isabetli*

tedbirler ve gösterdiği ciddi alaka semeresi olarak geçen yıla nispeten fazla hayvan kayıt ve tespitinden ötürü maliye vekâletince takdir edilmiştir.” ifadeleri ile taltif edilir. (İdare Dergisi, 1936: 2). 1937’de şehir merkezine 2 km uzaklıkta yeni bir mezbahanın yapılması sayesinde hayvancılık işleri bir nebze düzene girmiştir. Hayvan bu sayede artmıştır. Mezbahanede yılda 8.458 baş hayvan kesilmeye başlamıştır. 1937’de 5 han, 6 gazino, 6 fırın ve 3 tane lokantanın çevrelediği şehirde halkın iktisadi faaliyetleri basit/ilkel düzeyde devam eden ziraat işleridir. (İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, 1951: 291).

Mithat Saylam, Kırşehir’de görev yaptığı sürece özellikle şehrin imarı konusunda projeler üretmiş ve bu projeleri hayata geçirmiştir. (Şahin, 2017: 133). Yeni çarşı ve kent hakkındaki izlenimler sonraki yıllarda da basılan eserlere konu olmuştur. 1939’da ikinci kez, ilk ziyaretinden dört yıl sonra, kente gelerek hatıralarını aktaran Nahid Sırrı Örik, çarşı hakkındaki izlenimlerini şu biçimde aktarır:

“...Kırşehir’in şehir yoluna en ziyade benzemek iddiasında bulunmakla beraber kenarında bir derecik akan caddesinden, Bağdat caddesinden çarşıya doğru yürüyorum. İki taraftaki hemen bütün evler bahçeye malik olmakla beraber boş arsa yok. Dün gece geldiğim vali konağı da,

bahçe haline henüz ifrağ edilmemiş bir arsa içinde bulunduğu halde cadde üzerindedir. Az sonra çarşıya vardım. Kırşehir çarşısı vaktiyle tanzim ve tamire gelmez ahşap dükkânlardan ve barakalardan ibaretmiş. Geçen ziyaretimizde bunlar yıkılmış bulunuyor ve yerlerine kargir ve muntazam dükkânlar inşa edileceği söyleniyordu. Bu dükkânların ortalarına isabet etmek üzere hazırlanmış meydanda yerli bir zanaatkâra yaptırılmış Atatürk büstü o zamanda da mevcuttu...” (Örik, 1955: 52).

Bu ifadeleri ile şehir merkezi ve çarşı hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. Yine şehir meydanı ile ilgili, “...meydandaki birkaç sokağın iki tarafına dükkânlar bina edilmiş. Hepsi aynı ebatta ve tek katlı. Sade birinin üzerine, kilometrelerce uzanan bu Kırşehir’de sanki arsa buhranı varmış gibi iki metre eninde bir kat çıkarılmış olduğunu hayretle gördüm...” (Örik, 1955: 52-53) sözleri dükkanların fiziki yapısını pek de beğenmediği izlenimi doğurmaktadır.

08.09.1936’da Kırşehir Halkevi inşaatının hız kesmeden devam ettiğini, temelin üstüne çıkıldığını CHP Genel Sekreterliği’ne bildiren Mithat Bey, dilekçesine bir de

inşaatın fotoğrafını ilıstırır. Halkevi inşaatı vilayet parti idare heyetindeki kadro değışikliğinden hemen sonra Vali Mithat Saylam döneminde böylece tamamlanmış olur. Halkevlerinin dördüncü kuruluş yıldönümüne yetiştirilen binanın yapımında kadınların da çalıştığı fotoğraftan rahatlıkla gözlenir. Halkevi, Kırşehirli vatandaşların özverisi ve yardımları ile tamamlanabilmiştir. Halkı yüreklendiren bizatihi Mithat Bey'in kendisi olmuştur (BCA. 490.01.674.274.1.86). Binanın yüz bin liraya mal olması beklenirken, valinin iktisatlı davranması ile elli bin liraya mal olmuştur (BCA. 490.1.0.0.1746.1090.1.23). Cumhuriyet'in tüm değerlerinin anlaşılması, yaşatılması ve süreklilik arz etmesi için önemli bir ideolojik aygıt olan Kırşehir Halkevi, 1936'dan itibaren faaliyet alanını zamanla genişleterek kentin siyasi, sosyo-kültürel dönüşümünde önemli sorumluluklar üstlenir (Şahin, 2017: 46). Mithat Bey'in Kırşehir'de üç yıldır süren başarısı halkevi ile taçlanmış gibidir. Kendisi için kullanılan *"...enerjik bir başa kavuşan Kırşehir Valisi hummalı faaliyetleri ile çalışıyor..."* ifadeleri ile ulusal basına konu olur. Halkevi'nin açılışı Anadolu seyahatine çıkan Mareşal Fevzi Çakmak tarafından yapılır. (Cumhuriyet, 14.09.1937).

Halkevi inşaatında Vali Mithat Saylam. (Cumhuriyet, 23.08.1936:4)

Kırşehir'in halkevine kavuşması şevkle, mutlulukla vali bey aracılığı ile parti merkezi ile paylaşılır (BCA. 490.01.674.274.1.69). İç İşleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, 1936'da 26 valiyi toplantı için Ankara'ya davet eder. Mithat Bey'de davetli 26 valinin arasındadır. Parti meseleleri ile mahalli işlerin görüşüldüğü toplantı sekiz gün sürmüştür (Cumhuriyet, 21.06.1936: 1).

Vali Mithat Saylam imzalı Kırşehir Halkevi İnşaatı (BCA. 490.01.674.274.1.86).

Sadece merkez vilayette değil, kazalarda da imar faaliyetleri hızla devam etmektedir. 1936'nın Ekim ayında vali beyin gayretiyle Hacıbektaş kazasında, Atatürk'ün Kocatepe'deki resminin nakşedildiği büstün yapıldığını görmekteyiz. Hacıbektaşlılar, 18 yaşında İsmail isimli bir genç tarafından yapılan büyük önder Atatürk'ün büstünü merasimle açarlar. Merasime, tanınmış zevat ve civar köylerden pek çok halk katılır. Büstün yapıldığı parka aynı zamanda, güzel bir havuzla birlikte, 200 kişilik bir gazino yapılarak halkın kullanımına açılır (Son Posta, 06.10.1936: 5). Mucur'da da benzer biçimde Atatürk büstü yapılır. Hacıbektaşlı Hasan Uyar isimli başka bir ustanın yerli mermerden yaptığı

büst vatandaşların yoğun ilgisiyle açılır. Tören konuşmasını Mithat Bey yapar, konuşmasında merkezde ve kazalarda yapılacak daha çok işin olduğunu ve Atatürk'e yakışan Mucur'un yeni ve modern bir görünümüne kavuşacağını dile getirir. (Tan, 16.07.1935: 3).

1937 yılına gelindiğinde, Bursa Milletvekili Dr. Galip Kahraman Bey Kırşehir'e müfettiş olarak görevlendirilmiştir. 22.12.1937'de CHP Genel Sekreterliği'ne yazdığı raporda Kırşehir ile ilgili izlenimlerini anlatan Bursa Saylavı sırasıyla Kırşehir, Kayseri ve Niğde illerini denetlemiştir. Kırşehir Valisi Mithat Saylam Bey hakkında olumlu sözleri ile raporuna başlayan müfettiş, Mithat Saylam'ı özellikle kentin ihtiyaçlarına cevap verecek bir halkevi binası yapması nedeniyle tebrik etmektedir: *"...Birkaç sene evveline gelinceye kadar bakımsızlık ve ihmal yüzünden pek harap ve metruk bir halde kalan orta Anadolu'nun bu güzel ilinin elyevm valisi bulunan Mithat Saylam, çarşının ve bazı caddelerin ıslahında büyük hamleler ve gayret göstermiştir.."* Saylam Bey'in aynı zamanda parti başkanı olmasıyla parti çalışmalarının da koordineli biçimde devam ettiğini belirtmekte ancak pek çok kentte olduğu gibi burada da yetişmiş eleman eksikliğinden yakınmaktadır. Kırşehir'de parti üyelerinin yüksek tahsilli olmamaları bir problem olarak görülmektedir.

Ancak partililerin hepsi vatanperver ve uzun yıllardır partide önemli sorumluluklar üstlenmiş kişiler olarak tanımlanmaktadır. (BCA. 490.1.0.0.674.275.173). Kırşehir halkından da munis, haluk ve vatanperver olarak takdirle bahseden Kahraman Bey: “... Kırşehirililer oldukça fedakardır. Hükümete ve partiye daima yakınlık gösterir. Dedikodudan ziyade işle meşgul olmayı sever. Tahsile rağbet fazladır. Orta mektep eski ve büyük bir binadır. Talebeyi istiap etmektedir.” (BCA. 490.1.0.0.674.275.174). Vali beyin şehrin ekonomik hayatına katkı sağlayacak bir hamlesi de güzel meyvelerin yetiştiği Kırşehir'de meyve ticareti yapılmasının önünü açmak yönündedir. Bunun için meyve sergisi düzenleyen Mithat Bey, sergiyi ‘tatlı bir müsabaka’ haline getirerek birincilere ikramiye verir. Halk böylece meyve yetiştiriciliğine özendirilmiş, tıpkı ilk göreve başladığı yıllarda olduğu gibi şehirdeki meyve rezervine dikkat çekilmiş ve aynı zamanda vatandaşların hafızasında eğlenceli bir anı olarak yer etmiştir. Mucur'da benzer biçimde meyve ve sebze üreticiliğini özendirmek için çiftçilerin ve vatandaşların katılımıyla bir panayır kurulur: “... panayıra iştirak eden çiftçilerden en iyi meyve ve hayvan yetiştirenlere ödülleri verilir ve panayırın açılışından sonra mucur çarşısında 15 dükkânın da temeli atılmıştır. Panayırda yerli malları ve bilumum her çeşit mahsul ve hububat üzerine alışverişler olmuştur.” (Akşam,

19.05.1937: 13). Mithat Bey'in başlattığı meyve panayırı, sonraki yıllarda gelenekselleşir. 1939'da karşılaştığımız bir haberde:

"... her sene olduğu gibi bu sene de geçen hafta pazar günü halk evinde bir meyve sergisi açılmıştır. Kırşehir Ziraat idaresinin düzenlediği bu sergide muhitte yetişen elma, armut, erik, yaş üzüm, kuru üzüm ve kuru kayısı gibi meyveler sergilenmiştir. Aynı tarihte Kırşehir'de 3 gün devam eden başka bir sergi daha açılmıştır. Inek, boğa, at, koyun ve keçi gibi hayvanların teşhir edildiği bu sergide de; muhtelif cins 22 hayvanın sahiplerine de 225 liraya ödül verilmiştir." (Akşam, 04.12.1939: 9).

Meyvecilik kadar Kırşehir'in hububat ekim sahası olarak Orta Anadolu bölgesinde ciddi bir potansiyeli vardır. 1937 yılına ait ekim sahalarını gösteren tabloda Kırşehir'in özellikle 'çavdar' dikim sahasında diğer Anadolu vilayetlerini geride bıraktığını görmemiz mümkündür.

Ankara ıslah istasyonu bölgesi içinde bulunan beş vilâyetin ekim sahaları şunlardır:

	Buğday	Arpa	Yulaf	Çavdar
	Alanı	Alanı	Alanı	Alanı
	Dönüm	Dönüm	Dönüm	Dönüm
Ankara	1.555.000	645.000	11.000	1.600
Yozgat	595.000	267.000	1.900	13.000
Kırşehir	440.000	132.000	5.500	27.000
Çorum	695.000	400.000	24.000	1.900
Çankırı	123.000	94.000		1.000
	=	=	=	=
	3.412.000	1.538.000	42.400	44.500

(Ulus, 27.03.1937: 8).

1939 yılına geldiğimizde Kırşehir artık Orta Anadolu'nun hububat ve meyve ambarı olarak lanse edilmektedir. Halkın % 95'nin çiftçilikle uğraştığı kentte 1938 yılı verilerine göre 42 milyon kg buğday, 11 milyon kg arpa ve 8 milyon çavdar üretilmiştir. Tıpkı hububat ürünleri gibi meyvecilikte bölgenin önemli geçim kaynaklarından biridir. Yine 1938 yılına ait verilere baktığımızda 11 milyon kg üzüm, 2 milyon kg ceviz ve 596 bin kg elma toplanır. Meyveciliğin modern yöntemler kullanılarak geliştirilmesinin şart olduğu ifade edilen yazılarda, iyi cins fidan yetiştirilmesi için hususi muhasebe yardımıyla bir fidanlık yapılmaktadır. Ziraat Bankası'nın köylüye verdiği avansı tam vaktinde ödemesi nedeniyle, geçen senelere oranla toprağa daha fazla tohum atılması 1939 yılından beklentiye de yükseltmiştir. Kırşehir gür su

kaynakları açısından oldukça zengin bir coğrafyadır. Vali Bey sayesinde bu su kaynaklarının iyi ikmal edilmesi sonucunda, kuraklık tehlikesi kalmamıştır. Şehirde Toprak Mahsulleri Ofisinin olmaması ise büyük bir eksiklik olarak kaydedilmelidir. Köylü elindeki mahsulü kendi zor koşulları altında en yakın ofise götürmekte, bu nedenle çiftçiler bütün sene çalışıp elde ettiği ürünleri çok düşük fiyatlarla aracılar vermek durumunda kalmaktadır. Yakın bir zamanda Kırşehir'de bir Toprak Mahsulleri Ofisinin açılmasıyla çiftçiler yaşadıkları zorluktan böylece kurtarabileceklerdir. (Haber, 13.04.1939: 14).

II.I.I. Vali Bey'in 1938 Kırşehir Depremi ile İmtihani

Vali Mithat Bey'in Kırşehir'de valilik yaptığı yılların, bir idareci olarak, biraz da talihsiz bir döneme denk geldiğini söyleyebiliriz. Çünkü, Cumhuriyet'in 15. Yılına denk gelen büyük Kırşehir depremi (1938) vali beyin mesleki olarak ciddi sınavlarından biri olur. Durum böyle olunca, vali bey kendi çağdaşlarından daha fazla mesai yapmaya ve Kırşehir'in fiziki donanımına yeniden kavuşması için daha fazla enerji harcamaya yöneldi. Kırşehir'de hususi muhasebe binasının temeli Vali Mithat Saylam tarafından atılır. Kırşehir'de meydana gelen depremle hükümet de yakından ilgilenir. Araştırmalarda bulunmak üzere,

deprem bölgesine jeolog, jeograf ve topograf bilim adamlarından oluşan bir heyet görevlendirilir. Yeni yapılacak inşaatların, olası bir depreme karşı dayanaklı olması konusunda oldukça hassas olunması gerektiğinde fikir birliği sağlanmış; çadır, çardak ve gergi altında bulunan vatandaşların en geç ekim ayının on beşine kadar tamamlanması hedeflenen evlere yerleştirileceği bilgisi ulusal basında her gün paylaşılmıştır (Türk Dili Gazetesi, 01.05.1938: 1). Depremde yıkılan kale ortaokulu yerine yeni ortaokul ile vali konağının yanında duvarlarında çatlaklar meydana gelen Gazi İlkokulu Mithat Bey’in çabası ile yeniden yaptırılmıştır (Ruben, 2014: 70-71). İmar çalışmaları ilk olarak okul inşaatında görülür. Zira deprem, Kırşehir için anlamlı ve önemli olan kale üzerindeki ortaokulla, Gazi ilkokulunu içine girilemeyecek halde harap etmiştir. (Cumhuriyet’in 15. Yılı Kırşehir, 1938: 46). Depremle tamir edilemeyecek hale gelen ortaokul için, Mustafa Kemal Atatürk imzası ile 21.06.1938 tarihinde ikinci bir kararname çıkarılır. Kararnameye göre;

“...Ortaokul binasının yeniden yaptırılması gerekmektedir. Ancak binanın pazarlığa konulması birtakım formaliteleri ortaya çıkaracağı ihtimali ve ders yılında bitirilemeyeceği göz önünde tutularak okul

binasının Ankara İnşaat Usta Okul'u mezunlarından ve öğrencilerinden yararlanılarak emaneten yaptırılması kabul edilmiştir.” (BCA, 030.18.01.02.83.54.11).

Böylece şehirde eğitim-öğretim faaliyetlerinin devam etmesi için hükümet ivedi bir önlem almıştır. Ortaokul inşaatı tamamlanana kadar öğrenciler halkevine nakledilmiş ve burada eğitim-öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir. Binanın yapımı beş ay gibi kısa bir sürede tamamlanır. Binanın yerini bizzat Kültür Bakanı Saffet Arıkan tespit eder (Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir, 1938: 44).

İçine girilemeyecek hale gelen ortaokulun yerinde modern bir bina yükselmiştir. Bu binanın konferans salonu fizik ve kimya laboratuvarları ve kütüphane gibi ilave kısımlarının da inşasına yakında başlanılması planlanmaktadır. Bu suretle Maarif Vekaleti Kırşehir'e, her türlü tesisat ve teşkilatı hâvi mükemmel bir ortaokul kazandırmış olacaktır. Nitekim, 20.12.1938'de ortaokul binası törenle açılır, ilk ders Vali Mithat Saylam tarafından verilir. (Kurun, 20.12.1938: 10). Kırşehir'in hapishaneleri saltanat hükümetinin metruk halinden kurtulur ve Cumhuriyet'in betonarme binalarından birine taşınır. Bu binanın da revir, banyo, çamaşırhane kısımları baharda

ikmal edilecek yapılar arasındadır. (Akşam, 01.05.1939: 7). Depremi ardından, eğitim faaliyetleri kaldığı yerden devam eder. Gazi ilk okulu öğrencileri 'Eski Borç' ve 'Kanun Adamı' isimli bir piyesi başarıyla sahnede sergiler (Akşam, 21.03.1939: 11). Monologların okunduğu ve zeybek oyunlarının oynandığı halkevlerinin kuruluş yıldönümü gecesinde, vatandaşlar da eğlenceli bir akşam geçirmişlerdir. (Son Posta, 08.03.1939: 5). Diğer okul binaları da imar planının içinde ilk inşa edilen yapılar arasındadır.

Mithat Saylam'ın sağlık sorunları aslında Kırşehir valiliği görevinin dördüncü yılında başlar. Vali bey hastalığına bağlı olarak (Son Posta, 17.06.1938: 14), bir süre Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi görür. Hastalığından dolayı üç ay rapor alan Mithat Bey, istirahat süresince İzmir'de kalır. (Kurun, 17.10.1938: 3, Haber, 28.10.1938: 2). Bu süre zarfında M. İçöz vali vekili olarak Mithat Bey'in yerindedir. 15.06.1938 tarihi itibarı ile Kırşehir Vali Vekilliği'ne atanan M. İçöz, deprem bölgesinde gösterilen faaliyetleri ve inşaatların mevsiminde bitirilmesi için çalışmalarına hızla devam ettiklerini ifade etmektedir. 20.07.1938 tarih ve 4038 sayılı rapor suretinde vali ve beraberindeki jandarma komutanı, Çiçekdağı Kaymakam Vekili Çiçekdağı ve Köşker'in harabe evlerini tamamen gezmişler, birleşecek köylerin yeni yerleri ile inşaat

sahalarını Kızılay müfettişlerine göstermişlerdir (Şahin, 2016a: 314). M. İçöz, Mithat Bey'in yerine vekalet ettiği dönemde, depremle ilgili aşağıdaki ifadelerinden bölgede karamsar bir tablonun olduğuna dair bir izlenim çıkmaktadır:

“...Yerel ölçekli alınan tedbirlerle halk kendi evlerini yapmaya çalışsa dahi yapılması gereken 2.500 evin yetişmesi mümkün görünmemektedir. Hasatın meşru ve makbul bir bahane olmasına rağmen, yöre halkını tembel ve cahil olarak nitelendiren vali vekili, halkın kendi huzur ve menfaatlerini gözetmediklerini aktarmaktadır. Aynı zamanda deprem nedeniyle bölgeye gelen bazı iskânadamlarının ‘taşınız düşse bile hükümet bunları tazmin edecek’ sözleriyle halkı boş hayale sevk ettiklerini ifade etmektedir. Üç ay sonra havakoşullarından dolayı inşaat yapılamayacağından ve köy halkının azimleyaklaşması gereken bu işteki kayıtsız davranışları yüzünden açıkta kalmaları mümkündür. Bu nedenle askeriyeden 500 erin daha bölgeye görevlendirilmesi, amelelerin Kızılay tarafından sağlanacak az miktarda ücretle çalıştırılması konusunda

vilayet olarak yardım istediklerini belirtmiştir.”

(BCA. 030.10.119.841.19/4-5-6; Şahin, 2016a: 314).

M. İçöz'ün raporundan dört ay sonra Kırşehir'de inşaatların bittiğini görmekteyiz. İnşaatların açılış törenlerinin yapılarak köylülerin evlerine yerleştirildiğini ifade eden Kırşehir Valisi ve CHP İlyönKurulu Başkanı Mithat Saylam'ın Sıhhiye Vekâleti'ne gönderilen telgrafta *“Cumhuriyet Hükümeti'nin tabiatı yenen mesaisi önünde şehirli ve köylü halkın şükranını Akpınar'dan yükseltiyorum. Kırşehir halkının ve özellikle felaketi unutan aziz köylülerin minnetlerine kendiminkini eklemekten bahtiyarım”* (BCA. 030.10.119.841.21/9).

Saylam'ın ifadelerinden Kırşehir'de gündelik hayatın yavaş yavaş normale döndüğünü anlamaktayız. Mithat Saylam, görevine döndükten sonra Cumhuriyet'in 15. Yılında üçüncü sınıf valiliğe terfi eder (Kurun, 17.10.1938: 3, Haber, 28.10.1938: 2). Kızılay'ın 1938 depreminin zararlarını telafi etmesinde sorumluluğunu büyük oranda yerine getirdiğini görmekteyiz. Kızılay'ın desteği için Ankara Kızılay Umumi Merkezi'ne teşekkürlerini ileten Vali Mithat Saylam 28.09.1938 tarihinde Kızılay'a gönderdiği telgrafta, *“Üç yüz evi bitmek üzere bulunan güzel Akpınar'ın yeni çatılı*

telgrafhanesinden sizlere teşekkür sunmak benim için büyük bir bahtiyarlık olmuştur..." ifadeleri vardır. 30.10.1938 tarihli diğer bir telgrafta ise Cumhuriyet'in 15. yılını kutlarken Kırşehir Vilayeti'ne bırakılan aziz hatıra için Kızılay'a teşekkürlerini tekrarlamaktadır (1937-1938 Hesap yılı İçinde Merkezi Umumi Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor, 1939: 42- 44). Cumhuriyet'in 15. yıl anısına hazırlanan Kırşehir kitabında yine Mithat Bey'in emeği vardır. Kitabın takdim yazısında;

"Atam, senin en büyük eserin mücadeleye karar verdiğin gün yükselmiştir. Bütün hamleler ve devrimler onunla vücut bulmuş ve onu takip etmiştir. Muvaffakiyetindeki sır da millete meknuz olan kudret ve kabiliyeti sezişindir. İşte bunun içindir ki daima inanç ve mücadele, her zaman sevgi ve saygı... cumhuriyet idarecilerinin düsturu olmuştur. Saygı, dinmez, durmaz sonsuz saygılar Atam!". Kırşehir Valisi ve CHP Parti Başkanı, Mithat Saylam."
(Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir, 1938: 17).

İktidarın büyük bir önem atfettiği 15. Yıl kutlamalarının hassasiyetini taşıyan vali bey, şehrin içinde bulunduğu fiziki olumsuzluklara rağmen 15. yıl etkinliğini, inşaatları

henüz tamamlanan binaların açılışı ile gerçekleştirir. Bu aslında hem şehrin depremde sonra fiziki dönüşümünde kendisinin hem de cumhuriyet hükümetinin başarısı olarak tanzim edilir. 1938 depremi ile sarsılan Kırşehir'de zaten kısıtlı olan kaynakların kullanım önceliği değişmiştir. Devlet yardımı ve yurdun dört bir yanından gelen desteklerle yeniden imar edilmeye çalışılan kentte, ilçelerde halkevi açılması öncelik olmaktan çıkmıştır. Nitekim Mithat Saylam, 15.11.1938'de Avanos, Mucur ilçeleri ile Kaman, Hacıbektaş ve Genezin kazalarında halkevi açılmasının mevcut şartlarda zorluğunu ifade etmektedir. Mithat Saylam, CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda söz konusu yerlerde halkevi açılması için, bu yerlerde bir defaya mahsus olmak üzere eşya piyangosu düzenlenmesini teklif eder. (BCA. 490.01.838.314.1.15). Aslında Saylam, ilçelerde açılması planlanan, ancak açılmayan halkevleri için para kaynağı oluşturma çabasındadır. Halkevleri için partiye bildirilen bu teklif, parti merkezi tarafından uygun bulunmamış ve reddedilmiştir. (BCA. 490.01.838.314.1.13).

Kırşehir'de görevinin beşinci yılında, Mithat Saylam artık kentte iktidar ve halk nezdinde gözde bir idareci konumundadır. 1938 Kırşehir depreminden yaklaşık bir yıl sonra, kentte imar faaliyetlerinin zirvesi elektrik santralinin kurulması ile gerçekleşir. Bu tarihe kadar

elektriksiz olan şehrin tamamını aydınlatacak olan tesisat sayesinde, en ücra köylere dahi elektrik verilmesi haberlere konu olur:

“Son beş sene içinde, imar faaliyetlerine konu olan Kırşehir, çok yakında ehemmiyetli bir eksikliğini daha tamamlayarak medeniyet ışığına kavuşmuş olacaktır. Şehrimizin muhtelif bakımlardan imarı için çalışan alakalı makamlar, Kırşehir’i arızasız işler elektrik ışığına kavuşturmak için belediye bütçesi yetersiz olsa da hususi muhasebenin bir önceki bütçesinden 40 bin liralık bir avans alarak santral binası kurulmuştur.” (Ulus, 17.04.1939: 6).

Belediyenin geçen yıl inşasına başlattığı elektrik santral binası da ikmal edilmiş ve Almanya’dan getirtilen 41 beygir kuvvetindeki dizel motorların montajları da bitmiştir. Bugünlerde bütün sokaklara elektrik direkleri dikilmektedir. Bir aya varmadan Kırşehir elektriğe kavuşmuş olacaktır. Devlet Meteoroloji genel direktörlüğünün Nisan’da temeli atılmış olan 6.700 TL değerindeki Meteoroloji istasyon binası da mayıs sonunda tamamlanarak, rasat teşkilatının bu binaya taşınmasına karar verilmiştir. Böylece Kırşehir 1939

baharına çok canlı bir imar hareketiyle karşılamakta ve Cumhuriyet hükümetinin bütün nimet ve fedakârlıklarından azami istifade ederek, ilerleme ve yükselme yolundaki asırlık geniş mesafeleri birkaç senede telafi etmeye çalışmaktadır. (Akşam, 01.05.1939: 7). Depremi ardından yer yer artçı sarsıntılarının devam ettiği Kırşehir'de Vali Bey, önlem almayı ihmal etmez. Başkanlığını yürüttüğü bir komisyon tarafından Mithat Saylam, hafif sarsıntılarının olduğu yerlerde memurların acil olarak yapacağı işleri tespit edilmesini ister. Bununla ilgili bir talimatname hazırlanır. Diğer yandan komisyon tarafından ilave olarak çadır, battaniye ve ilaç stokları kontrol edilir. (Haber, 10.01.1939: 8). Mithat Bey, söz konusu çalışmanın nasıl uygulanacağını da test etmek için 17.01.1939 gecesi ani bir deprem olmuşçasına tatbikat yapılmasına öncülük eder. Tehlike işareti verilir verilmez bütün zabıta kuvvetleri, memurlar, doktorlar, hasta bakıcılar, yardım kolları, teçhizatlı yardımcılar, motorlu-motorsuz taşıtlar kısa süre içinde emniyet amirliği önünde toplanır. Toplantı yerine gelen Saylam, kuvvetleri ilgili bölgelere gönderir ve tatbikattan dolayı teşekkürlerini bildiren bir konuşma yapar. Konuşmasında “...hükümetin vatandaşların hayatıyla yakından ilgili olduğunu, olası bir deprem halinde alınacak tedbirleri kontrol etmek için böyle bir tecrübe yapıldığını

tatbikatı görmek isteyen meraklı vatandaşlara izah eder.” (Tan, 18.01.1939: 8). Gerçekten de Saylam’ın önlem olarak gerçekleştirdiği tatbikattan birkaç saat sonra, kısa süren bir artçı meydana gelir. (Tan, 18.01.1939: 8).

Depremi ardından, eğitim faaliyetleri kaldığı yerden devam eder. Gazi ilkokulu öğrencileri ‘Eski Borç’ ve ‘Kanun Adamı’ isimli bir piyesi başarıyla sergiler (Akşam, 21.03.1939: 11). Monologların okunduğu ve zeybek oyunlarının oynandığı halkevlerinin kuruluş yıldönümü gecesinde vatandaşlar eğlenceli bir akşam geçirmişlerdir. (Son Posta, 08.03.1939: 5). Diğer okul binaları da imar planının içinde ilk inşa edilen yapılar arasındadır. 1938 Cumhuriyet Bayramı’nda modern Akpınar köyünün, yeni ortaokulun ve şimdiki gazi okulunun açılması, hususi muhasebe binasıyla başka bir ilkokulunda temel atma törenleri yapılır. Mevsimin müsait gitmemesi yüzünden inşaatı bahara bırakılan bu yapılara ancak Nisan ayında başlanırsa, Mayıs sonlarında bitmiş olacağı kaydedilmektedir. (Akşam, 01.05.1939: 7).

Kırşehir elektrik santrali mayıs ayının sonunda Nafia Vekili General Ali Fuat Cebesoy’un katılımıyla açılır. (Ulus, 21.05.1939:1). Vali Bey’in bu santral açılışı Kırşehir’deki muhtemelen son faaliyetidir. (Akşam, 20.05.1939: 2). Mayıs ayının başlarında ağılık sorunları nedeniyle iklimi

daha uygun bir yere tayinini ister. Kırşehir halkı çok üzgündür.

(<https://www.kirsehirmemleket.com.tr/makale/13762121/celalettin-gungor/vali-baba-ahmet-mithat-saylam-1934-1939> Erişim Tarihi: 01.12.2023). 16.05.1939'da Ordu Valiliği'ne tayin olur. (Akşam, 16.05.1939: 4). Mithat Bey'in yerine Bekir Sami Baran Kırşehir'in yeni valisi olarak atanır (Akşam, 18.05.1939: 6). Yeni vali, görevine 05.04.1939'da başlamış ve halkevinde halka hitaben bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında selefi Mithat Bey'in başlattığı imar faaliyetlerini kaldığı yerden devam edeceğini ve onun gibi Kırşehirililere layık olacağını ifade etmiştir. (Anadolu, 06.07.1939: 7). Vali Bey'in Kırşehir'deki görevi böylece sona erer. Resmî ideolojiyi içselleştirmiş ve idealist bir validir Mithat Bey. İdeallerinin en önemli temsili ise köy ve köylüler hakkındaki fikirleridir. Düşünce dünyasının izleri olan eserlerine bir sonraki bölümde değinilecektir.

II.II. Mithat Saylam'ın Nezaretinde Hazırlanan Kırşehir'in 1938 Yılı İhtiyaçları Raporu

1936 ve 1937 raporlarının ışığındaki ifadelerden, Anadolu'nun bu küçük vilayetinde parti örgütlenmesinin hedeflenen seviyede olmadığını görmekteyiz. Bunun en önemli sebeplerinden biri eğitimsizlik olarak ortaya

çıkarak. Kentteki okuryazar oranı, dönem itibarı ile hemen her taşra kentinde olduğu gibi azdır. Bu durum ise partiye katılım ve partide aktif rol alma hususunu etkilemektedir. Ekonomik açıdan tek geçim kaynağının zirai faaliyet olduğu bölgede, halkın yoksul olması parti aidatlarının düzenli bir biçimde ödenememesine neden olmaktadır. Fiziki yetersizlik olarak tanımlayabileceğimiz ve özellikle kazalarda parti binasının bulunmaması ya da küçük bir odada parti faaliyetlerinin sürdürülmesi gibi faktörlerde siyasi yapılanmanın hızını kesen diğer engellerdir. (Şahin, 2016b: 87).

Dolayısıyla depremden sonra 1938 yılının sonunda, hâlâ eksiklikleri olan Kırşehir'in ihtiyaçları Vali Saylam tarafından tespit edilir. 16.12.1938'de CHP Kırşehir İl Kongresi'nde kabul edilen dilekler Vali Mithat Bey nezaretinde hazırlanır ve Kırşehir basımevinde basılır. Kırşehir'in mevcut ihtiyaçlarının neler olduğunu anlamamız açısından bu metinden bahsetmemiz önemli görünmektedir. Zira depremin ardından fiziki olarak toparlanmaya çalışan Kırşehir'in hala eksiklikleri ve hükümetten talepleri vardır. Vali Bey'in 1938'den sonra, şehirde neler yapabileceğini sunması dikkat çekicidir ve Somut verilerle birlikte çözüm önerileri de sunan metin iktidar nezdinde yapılacakların anlaşılması açısından da önemlidir.

Milli Müdafaa

- 1- Ordunun yürütücü varlığından faydalanmak için Kırşehir'e askeri sınırı edilmesi hakkındaki dileğin tekidi.

Mülki Taksimat

- 1- Ankara'ya 169 Kırşehir'e 20'den 70 km mesafede bulunan Koçhisar kazasının Kırşehir'e verilmesi tekidi.
- 2- Çiçekdağı'nın ova köyleriyle Yozgat'tan verilecek köylerden Yerköy'de bir kaza teşkili ve bu kazanın Kırşehir'e eskisi gibi bağlanması.
- 3- Yerköy kazasının teşkili halinden Çiçekdağı'ndan kalan köylerle köşk nahiyesi köylerinin birleştirilmesinden Akpınar'da bir kaza teşkili.
- 4- Kaman nahiyesinin kaza haline ifrağı.
- 5- Avanos Karahasanlar maliyetinin bugüne verilmesi.
- 6- Küngüş, Alem Pınar, Hacıoğlu, Çepni köylerinin Çiçekdağı belediye hududu dahiline alınması.
- 7- Köylerin birleştirilmesi.

Mahalli İşler

- 1- Kırşehir'in tepe köyü ve Boztepe köyleri ile Avanos'un topaklı köyünde pazar kurulması.
- 2- Kırşehir'de belediye oteli yaptırılması
- 3- Kırşehir'de içme ve sulama sularının tanzimi.
- 4- Avanos'un elektrikle tenviri.
- 5- Avanos bağ yollarının yapılması.
- 6- Hacıbektaş'ta umumi hela yaptırılması.
- 7- Köylerdeki içme ve sulama su yollarının tazim ve ıslahı.
- 8- Köylerde geçit vermeyen yerlere köprü yapılması.
- 9- Bağ ve bahçelerin korunması için tedbirler alınması.
- 10-Köy yollarının yapılması.

Maliye

1. Yalak (ma?) uğurlu mevkiinde bulunan hazineye ait arazinin bedeli mukabilinde köylüye verilmesi.

Kültür

1. Mecburi tahsili ifa ettirmeyen bir muallimli mekteplerin kaldırılarak asgari ikişer muallim daha ilavesi.

Nafia

- 1- Çiçekdağı'nın şoseye bağlanması.
- 2- Kırşehir'de posta ve telgraf merkeze inşası
- 3- Çıkınağıl köprüsünün yaptırılması

Sağlık

- 1- Kırşehir vilayeti dahilindeki sıtmalılı köylerin mücadele mıntıkasına alınması.

Tarım

- 1- Kağnıların kaldırılarak Ziraat Bankası delaleti ve teşebbüsüyle taksitle halka tekerlekli araba temin edilmesi.
- 2- Köylüye pulluk ve münasip Ziraat alanının taksitle temini.
- 3- Uzak ormanlardan kereste kesilmesi ve en yakın istasyonlara getirilerek halka katılmalarının temini

Baytar

- 1- Vilayet baytar kadrosunun genişletilmesi

İktisat

- 1- Diğer vilayetlerde olduğu gibi Kırşehir’de de buğday alım merkezi tesisi
- 2- Mucur ve Çiçekdağı’nda Ziraat Bankası teşkilatı yapılması
- 3- Buğdayda olduğu gibi tiftik ve yapağı içinde satın alma merkezi tesisinin tekidi.

İnhisar

- 1- Kırşehir'de İnhisar dairesi inşa ettirilmesi.

Evkaf

- 1- Evkaf yapılarının tamiri ve bilhassa eski eserlerle alakadar olunması.

Parti

- 1- Parti üyeleri için belediye hududu dahilindeki parti teşekkülleri tarafından namzet seçimlerinde ekseriyetle isabet görülmemekte olduğu cihetle seçimi lazım gelen belediye üye miktarının hiç olmazsa iki misli asil ve yedek üye namzedi mahalli parti teşekküllerince seçildikten sonra mafevk yön kurullara arz edilmesi ve bunlar marifetiyle incelenerek içlerinden lüzumu kadar namzedin ayrılması.

- 2- Partiye bağılıktan ziyade bir yük olarak telakki edilen üye aidatının kaldırılarak başka gelirler temini.
- 3- Her sene ocak, kamun kongrelerinin tekrarı ve küçük ayetlerin takip ve intacına zaman bırakmamakla beraber fazla külfeti davet ettiği cihetle bunların da ilçe ve il kongreleri gibi iki senede bir yapılmasının temini.
- 4- Bütün kongreler iki senede yapıldığına ve yapılacağına göre de bütçelerin iki sene için tanzimi, esas varidatı teşkil eden diğer membalardan alınan gelirlerin değişmesi ve ihtiyaçların tayinine imkân bulunmaması sebebiyle faydalı olmaktan ziyade zararlar doğurmaktadır. Şu hale göre birinci sene bütçesinin kongrece ve ikinci sene bütçesinin yön kurullarca yapılmasının temini. Bütçeler çok yüksek teşekküller tarafından tasdik edildiğine göre de bunda bir mahsurunda varit olmadığı.
- 5- Ocak ve kamunlarda hesap işlerine tanzim edecek kimseyi bulmanın imkansızlığı nedeniyle bunlara ait ihtiyaç ve gelirlerin ilçe bütçelerinde yer alması muamelenin selameti icabından görülmektedir. (BCA. 490.1.0.0.495.1995.1-5).

Mithat Saylam'ın şehrin ihtiyaçları ve ihya edilmesi ile ilgili talepleri, idare ettiği şehre ve şehrin sorunlarına hâkim bir idareci olduğunu da göstergesidir. Kasaba görünümünde olan Kırşehir'de sayılan ihtiyaçların giderilmesi, bölge kalkınmasının da yegâne şifreleri niteliğindedir. Özellikle yoksul halkın partiyle olan temasının arttırılması noktasında aidatlar bir engel olarak tekrarlanmaktadır. Parti aidatı yerine başka gelirlerle partiye destek sağlanması gerektiği noktasında CHP Genel Sekreterliği uyarılmaktadır.

1939 yılına geldiğimizde depremin zararları neredeyse giderilmiş görünmektedir. Akşam gazetesinin haberi şu biçimdedir:

“Geçen ilkbaharda vukua gelen zelzele felâketi Kırşehir halkına 100 binlerce liralık maddi zarar açmış ve 200’e yakın köylünün de ölümüne sebep olmuştur. Bu elim vaziyet karşısında halkın imar enerjisi asla kırılmamış olduğu ve tabiatın bütün hırçınlığı ile mücadeleye koyulduğu görülüyor. Bir taraftan hükümetin Kızılay’ın ve bütün yurttaşların para ve malzeme yaptıkları büyük yardımlar tam yerlerine sarf edilmiş, diğer taraftan bu felaket bir hamle telakki edilerek eskisinden

daha üstün bir azim ve gayretle şehrin imarına çalışılmıştır. Kırşehir’de 4 yıldan beri Vali Saylam Bey ile başarılan ve başarılı olmaya devam eden büyük işlerin bir şeması çizilecek olursa hakikaten mesut neticelere varılmış olur. Şehrin dar sokak ve kapalı çarşıları yerinde geniş caddeler ve modern dükkanlar görülmektedir. Bu vaziyet şehrin 4 yıl önceki eski çehresinin tamamen değilse de kısmen değişmesine neden olmuştur.” (Akşam, 01.05.1939: 7).

Deprem’den sonra şehre hem hükümet kanalıdan hem de yurdun dört bir yanından yapılan maddi yardımlar sayesinde, Kırşehir 1939 yılında hızla fiziki dönüşümünü tamamlar görünmektedir.

II.III. Mithat Saylam Döneminde Kırşehir’de Gençlere Yönelik Girişimler

Kentin sosyo-kültürel ve ekonomik yetersiz şartları göz önünde tutulduğunda, Kırşehir’de cumhuriyet döneminde eğitim- öğretim çalışmalarının önemli aşamalar kaydetmesi sadece devlet desteği ile olmamıştır. Özellikle dayanışma disiplininin somut örnekleri şehrin farklı ihtiyaç alanlarında kendini göstermiştir. Eğitim konusundaki çalışmalar da, 1930’lu

yılların sonlarından başlamak üzere bu dayanışma çemberi içinde kendine bir yer edinmiştir. (Şahin, 2017: 26). Spor etkinliklerinin fiziki olanaksızlıklar nedeniyle yok denecek kadar az olması konusunda Mithat Saylam hassas davranır. Spor kulüplerinin daha modern bir görünüme kavuşturulması için çalışmalarda bulunur.

Kırşehir'de okullaşma oranı 1939 yılında cumhuriyetin ilk yılları ile kıyaslandığında, yıldan yıla bir artış gösterir. Kültür işlerinin idaresi için hususi muhasebe bütçesinden 1924 yılında ayrılan para 32.000 lira iken; 1939 yılında bu bütçe 118.400 liraya çıkarılmıştır. Rakamsal olarak bakıldığında 1924 yılında Orta okula devam eden öğrenci sayısı 25, mezun öğrenci ise 4'tür. 1928 yılında ortaokula devam eden öğrenci sayısı 125 olmuş ve bunların 12'si mezun olmuştur. 1939'da ortaokula devam eden sayısı 372'ye kadar yükselmiş ve 70 genç de mezun olmuştur. Kırşehir'in köylerindeki okul sayısının ise özellikle harf inkılabından sonra artış gösterdiği ifade edilmektedir. (Ulus, 31.07.1939: 6). Köylerde 1939 yılı itibari ile 50'den fazla köy okulunun bulunduğu ve 4.000'e yakın öğrencinin bu okullara devam ettiği kaydedilir. Bazı köylerde, yeni okulların inşaatları devam etmektedir. Ancak bu köylere öğretmen bulmak hem eleman azlığından hem de bütçe darlığından pek mümkün olmamaktadır. Kırşehir vilayet merkeziyle üç kaza

merkezinde ilk okula devam eden öğrenci sayısı 5.000'i geçmiştir. 1924 yılında şehir merkezinde ve köylerde okuyan öğrenci sayısı 3.900, 1928 yılında bu sayı 5.500 oldu. 1939'da ise öğrenci sayısı toplam 9.000'i bulur. Yoksul aileler çocukların hiç olmazsa ilk okul eğitimi için büyük fedakarlıklarda bulunmaktadır. Çocukların gündüzleri okula gitmesi nedeniyle, küçük el zanaatlarının yaygın olduğu Kırşehir'de ustalar çırak bulmakta güçlük çekmekte, önemli bir geleneğin temsilcisi olan ustalar bu durumdan şikâyet etmektedirler. Tam da bu noktada gece okullarının açılması bir gereklilik hatta bir zorunluluk olarak belirmektedir. Dolayısıyla Kırşehirli gençlerin hem okullarına devam edebilmesi hem de el sanatlarını öğrenmeleri için eğitimcilerin dikkatli bir etüd çalışması yapması ulusal basına konu olan bir problem olarak kaydedilmelidir. (Ulus, 31.07.1939: 6).

Kırşehir'de erken cumhuriyet dönemi eğitim hayatını, sınıfsal bir ayrım yaparak anlatmayı tercih eden Ruben, söz konusu ayrımı, 1944-45 yıllarındaki eğitim faaliyetleri hakkında daha net bir yargıya varabilmek için yaptığını ifade eder. Ancak Ruben'in özellikle bizim incelemeye çalıştığımız 1930 ile 1940 yılları arasında kentin sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamı hakkında verdiği bilgiler dikkate değerdir. Ruben söz konusu

yıllara dair kentteki eğitimli, kentli ve köylü tipolojisini şöyle ifade eder:

“Hayatında şehirden hiç dışarı çıkmayan ve köylüden daha medeni olan yoksulla, yılda birkaç defa Ankara ve İstanbul’a seyahat eden bir tüccar ve şehir dışında daha yüksek bir okulda okuyan ya da dışarıdan buraya tayin olan memur arasında doğal bir ayırım yapılmalıdır. Buralı köylü, Kırşehir’e ‘büyükşehir’ olarak hayranlık duyuyor. Başka şehirlerden buraya gelenler burayı ihmal edilen bir köy olarak görüyor. Bir Avrupalı ise orta çağdan hatta bronz devrinden kalma çok ilginç bir fosil olarak değerlendiriyor. Kırşehir Vilayet Gazetesi’nin canlı bir gerçeklikten ziyade daha çok bir ülkü olarak yansıttığı Cumhuriyet’in, kısaca 20 yıllık bir kültürün karşısında halkın kültürü yer alıyor ve halkın kültürü pek kolay kavranamaz.” (Ruben, 2014: 205).

Ruben’in ifadeleri, aslında Kırşehir’in uzun yıllar içinden çıkamadığı bir açmazdır. Kırşehir’in Orta Anadolu’nun geçiş noktasında olması ancak Ankara-Kayseri arasında sıkışmış hali, ekonomik olarak yeterli koşullara sahip olsa da ihmal edilmiş olması hem erken cumhuriyet hem de

sonraki dönemlerde en çok tartışılan konuları arasındadır. Mithat Bey'in Kırşehir'de valilik görevine başlaması ile halkevinde de gençlere yönelik, özellikle gösteri kolu çalışmalarında gözle görünür bir artış olmuştur. 1939'da halkevi başkanı Sırrı Kardeş'tir. (Şahin, 2017: 51). Sırrı Bey ile Mithat Bey'in oldukça uyum içinde çalışmaları halkevi faaliyetlerine de yansır. Öğretmenlerin halkevinde her ay sergiledikleri oyunlar gençlerin ve halkın yüksek ilgisiyle coşkulu bir havada geçer. Şehirde oynanan piyesler daha sonra, kazalarda ve köylerde de sergilenir. (Son Posta, 24.04.1939: 5).

Kırşehir Halkevi Piyeslerinden 3 Ayrı Sahne. (Son Posta, 24.04.1939: 5).

II.III.I. Gençleri Okutma Cemiyeti

Kırşehir'deki yoksul gençlerin eğitim-öğretimini sürdürmeleri için kurulan Gençleri Okutma Cemiyeti'nin

açılış tarihi 1939'dur. Özellikle eğitim çağındaki zeki ancak eğitimlerine devam edemeyen yoksul ve yurtlarda barınan çocuklar için merkezi Kırşehir'de kurulan cemiyet 16 kişinin katılımı ile kurulur. Cemiyet'in idare heyeti azalığı ve kâtibi umumiliğini yürüten isim Galip Arısan'dır. (BCA. 490.1.0.0.1372.550.1.65). Gençlerin eğitimlerini sürdürebilmeleri için henüz bir lise olmayan kentte, öğrenciler sadece ortaokula devam etmektedir. Ortaokula ise maddi durumu yerinde olan ailelerin çocukları gidebilmektedir. Bu nedenle, Kırşehir gençlerini yüksek tahsilden mahrum etmemek adına, cemiyet Vali Mithat Saylam'ın büyük desteği ve Dahiliye Vekaleti'nin onayı ile bir nizamname yayınlayarak açılır. (Kırşehir Vilayet Gazetesi, 23.04.1939: 5). 'Gençleri Okutma Birliği' adı altında teşkilatlanmış cemiyet Mithat Saylam'ın başkanlığında faaliyetlerini yürütür. Birliğin açılma gerekçeleri şu biçimde ifade edilir:

“Yüksek tahsil mahrumiyetine önlemek ve müsait memleket gençlerinin inkişafı temin maksadıyla Kırşehir münevverleri 2 ay önce toplanmış ve ‘Gençleri Okutma Birliği’ adı altında bir cemiyet kurmaya karar vermişlerdir. Cemiyetler kanununa uygun şekilde bir nizamname tertip etmişler ve ilk idare heyetini de seçerek Kırşehir valiliğine

sunmuşlardır.” (Kırşehir Vilayet Gazetesi, 23.04.1939: 5).

Hazırlanan nizamname oldukça anlaşılır ve şeffaf biçimde kaleme alınış ve Dâhiliye Vekâlet'ine sunulmuştur. Gençleri Okutma Cemiyeti Nizamnamesi'nin tam metni Kırşehir Vilayet Gazetesi başta olmak üzere, ulusal basında da yayınlanmıştır:

Madde 1- Merkezi Kırşehir'de olmak üzere, Ankara ve İstanbul'da birer mümessilliği bulunmak üzere gençleri okutma cemiyeti teşkil etmiştir.

Madde 2- Tahsil çağında bulunan fakir, zekâsı ve çalışkanlığı ile tanınmış tahsile devam edecek geliri bulunmayan yurt çocuklarının tahsillerini temin etmektir.

Madde 3- Cemiyetin Üyeleri

Adı-Soyadı	Meslek ve Sanatı	İkametgahı	Tabiiyeti
Hilmi Kurukafa	Halıcı	Kırşehir	T.C
Safa Özgöner	Veteriner Fakültesi	Kırşehir	T.C
Mustafa Sülükçü	Ank. Hukuk Fak.	Kırşehir	T.C
Sabri Kılıç	Ank. Hukuk Fak.	Kırşehir	T.C
Mehmet Mahmutoglu	Ank. Hukuk Fak.	Kırşehir	T.C
Recep Baytok	Ank. Hukuk Fak.	Kırşehir	T.C
Sırrı Kardeş	Ortaokul Öğretmeni	Kırşehir	T.C

Osman Erbaş	Ortaokul Öğretmeni	Kırşehir	T.C
Enver Gür	İlkokul Öğretmeni	Kırşehir	T.C
Recep Okay	İlkokul Öğretmeni	Mucur	T.C
Galip Arısan	CHP Sekreteri	Kırşehir	T.C
Nafi Çopuroğlu	Tüccar	Kırşehir	T.C
Mesut Tolu	Hakim namzedi	Kırşehir	T.C
Neşet Doğan	Tüccar	Kırşehir	T.C
Esat Oral	Merkez Tabu Memuru	Kırşehir	T.C
Rahmi Erdem	Maarif Kâtibi	Kırşehir	T.C

Madde 4- Hayır seven ve cemiyete hizmet etmek isteyen, muhilli haysiyet hiçbir suçtan mahkumiyeti bulunmayan ve anma hizmetlerinden ıskat edilmemiş Türkiye Cumhuriyeti tebaasından 18 yaşını ikmal etmiş olan kadın erkek herkes bu cemiyete aza olabilir. İki sene taahhütlerini ifa etmeyen ve cemiyete dahil olduktan sonra birinci fıkrada yazılı suçlarla mahkûm olanlar cemiyetten çıkarılır. Her aza istifa edebilir.

Madde 5- Üyeler heyeti umumiye tarafından reyi hafi ve ekseriyeti mutlaka ile intihap olunur, bunlar kendi aralarında bir iş bölümü yapabilirler. Bu nizamnamede yazılı bilumum esasların tahakkuku cemiyetin merkezine ait olup Ankara ve İstanbul'da bulundurulacak mümessilliklerin yalnız aza kayıt ve aidat toplamaktan başka yetkileri yoktur.

Madde 6- Umumi heyet mevcut azanın en az beşte birinin katılımıyla toplanır dışarıda bulunan azalar, umumi heyet toplantılarına 50 kişiye bir murahhas göndermek veya cemiyetin merkezindeki azalarından istedikleri şahsa murahhaslık yetkisini verebilirler. 50 kişiden aşağı olduğu takdirde her aza fikirlerini tahriren umumi heyete beyan edebilir.

Madde 7- Bütçe müzakeresi, bütçenin murakabe ve tasdiki nizamnamenin tadili aidatın tezyid veya tenkisi, taahhütlerine ödemeyen ve vazifelerini suiistimal eden azaların durumlarını tetkik icabında arasından seçeceği aza ile idare heyetinin hesaplarını tetkik ve kontrol ettirmek idare heyetinin ibrazı ve yeni idare ve murakabe heyetlerini ve mümessilleri seçmek cemiyetini feshine karar vermek salahiyetleri cümlesindedir.

Madde 8- Umumi heyetin toplanacağı ruznamesi toplantının yapılacağı yer ve saati en az bir ay önce mahallin en büyük mülkiye birimine bildirmekle beraber iki gazetede ilan edilir. Keza alınan kararlar iki gazetede ilan olunur.

Madde 9- İdare heyeti umumiye tarafından reyî hafi ve ekseriyeti mutlaka ile 5 kişi olarak seçilir. Bunları aralarında bir reis bir umumi kâtip bir muhasip seçerler.

Reis bulunmadığı zamanlarda reisin göstereceği aza vekalet eder.

Madde 10- İdare heyeti okutacağı talebeyi müsabaka ile seçer. Müsabakada icabında dışarıdan mümeyyiz bulundurmak yetkisine haizdir. İdare heyeti tahsilde bulunan gençlerin müteferrik masrafları için yardım edebilir. İdare heyeti tahsilini üzerine aldığı veya yardım ettiği talebenin hareket ve durumlarını kontrolle beraber alacağı neticeye göre karar verir. Bu karar katidir. Sınıfta kalan talebeye kayıtsız şartsız yardım kesilir. İdare heyeti başka yerdeki mümessillikler vasıtasıyla aza kayıt ve aidat toplatabilirler. Her senenin ağustos ayında umumi heyeti toplantıya davet ederler.

Madde 11- Senede 2 lira veren cemiyetin asli azasıdır. Bu miktardan aşağı verenler yardımcı azadır. Bunlar umumi heyet toplantılarına giremezler.

Madde 12- Mürakabe heyeti kendi aralarında bir reis bir katip seçmek üzere heyeti umumiye tarafından 3 kişi olarak reyi hafi ve ekseriyeti mutlaka ile seçilir. Mürakabe heyeti gerek gördüğü zaman cemiyetin hesaplarını kontrol edebilir.

Madde 13- İdare ve murakabe heyetleri ve mümessillikler ücretsiz çalışırlar.

Madde 14- Nizamnamenin tadili idare heyeti kararı veya toplantıda mevcut azanın beşte birinin teklifiyle ruzname konur ve üçte iki ekseriyetle karar alınır.

Madde 15- Cemiyetin feshine mevcut azanın üçte ikisinin iştiraki ile karar verilir. Fesih halinde tasfiye umumi heyetin seçeceği 3 kişi tarafından ve cemiyetin malları çocuk esirgeme kurumuna terk edilir.

Gençleri Okutma Cemiyeti üyelerinin tamamı Kırşehirlidir ve belli bir eğitim seviyesini tamamlamış kişilerdir. Cemiyet gelir kaynaklarını üye aidatlarından, eşya piyangosundan, temsil-müşamere hâsılatından, teberruat, resmi-gayri resmi müessese ve hayırseverlerden gelen yardımlardan sağlamaktadır. (Kırşehir Vilayet Gazetesi, 23.04.1939: 5). Cemiyet'in kuruluşu ile ilgili diğer haberler çok geçmeden ulusal basına yansır. Kırşehirli gençlerin eğitimlerine devam edebilmek için bir lisenin olmaması nedeniyle Kırşehir münevverlerinin öncülüğünde açılan Gençleri Okutma Cemiyeti'nden övgü ile bahsedilmektedir. (Akşam, 01.05.1939: 7). Cemiyet'in Ankara ve İstanbul'da şubelerini açacağı beklenilmektedir. (Ulus, 31.07.1939: 6). Gençleri Okutma Cemiyeti ilk toplantısını 30.08.1939'da halkevi salonunda gerçekleştirir. Kongrede, ruznamede belirtildiği gibi önce idare heyeti

önce cemiyetin ilk kurulduğu günden itibaren gerçekleştirilen çalışma raporu okunur. Daha sonra rapor üzerine söz alan hatipler, cemiyetin faaliyetleri ve memleket kültürüne hizmetleri hakkında fikirlerini paylaşmışlardır. Devlet büyüklerine telgraflar çekilmiş, yeni idare ve murakabe heyetleri ile Ankara ve İstanbul temsilcilikleri seçilerek toplantı sonlandırılmıştır. (Akşam, 30.08.1939: 12).

1939 yılı Gençleri Okutma Cemiyeti Yeni İdare Heyeti isimleri:

Adı-Soyadı	Meslek ve Sanatı
Müfit Kurut	Avukat
H. Doğu	Hususi Muhasebe Müdürü
Hilmi Kurukafa	Halıcı
Nafi Çopur	Tüccar
Etem Sönmez	Operatör

II.III.II. Spor Faaliyetleri

11.06.1936'da Kırşehir'e görevlendirilen parti müfettişi Afyon Milletvekili Haydar Çerçel, gençliğin organize bir biçimde sosyal hayata kazandırılmasının bir yolunun da spor olduğu yönünde Kırşehir idarecilerinin dikkatini çekmektedir. Çerçel'in gözlemlerine göre şehirde gençlerin sporla ilgilenebileceği spor kulüpleri oldukça

yetersizdir. Çerçel, merkezde yalnız top oyunları oynandığını fakat bunun da düzenli olmadığını ifade etmektedir. (BCA. 490.01.674.274.1.113; BCA. 490.01.66.250.3.1). Böylece, ülke genelinde vatandaşların topyekûn spora yönlendirildiği bir evrede, Kırşehir’de de cumhuriyet ideolojisi spor aracılığı bir eklemlenme sürecinden geçer. (Şahin, 2017: 25). Spor kulübünün etkinlikleri maddi yetersizlikler nedeniyle sınırlıdır. Bu nedende spor kulübü bütçesinin bir kısmı il, ilçe ve köylerden gelen yardımlardan sağlanmaktadır. 15.05.1937 tarihli kayıtlara göre spor kulübüne Kırşehir Özel İdare bütçesinden, Kırşehir, Kaman, Mucur, Avanos, Çiçekdağı, Hacıbektaş ve Genezin parti merkezlerinden toplam 895 lira yardım yapılmıştır. (BCA. 490.1.0.0.1123.2.10). Ruben, kentte 1923’den itibaren pek çok spor kulübü olduğunu ifade etmekte ancak ilk resmi spor kulübünün 1938’de kurulduğunu ifade eder. Ruben bize bu bilgileri, Cevat Hakkı Tarım ışığında vermektedir. (Ruben, 2014: 173-174). Oysa 1931’de kentte bir spor kulübünün bulunduğu ve başkanının Cevat Hakkı Bey olduğu bilgisine sahibiz. (BCA. 490.01.594.50.2.2). Yine 1932’de bir spor kulübünün kurulması 1930’lu yıllarda sporun yurt genelinde olduğu gibi, Kırşehir ve kazalarında da kapsayıcı yönünün gelişmeye başladığının bir göstergesi niteliğindedir.

Mucur spor kulübü ilk maçını Kırşehir spor kulübü ile yapar ve maç berabere (1-1) biter. (Son Posta, 11.10.1932: 4). 1938’de Futbol, atletizm kulübü kurulur. 1938’de şehirde bir stadyumun yapımına başlandığı kaydedilmektedir. (Ruben, 2014: 173-174; Cumhuriyet’in 15. Yılı, 1938: 45). Spor kulübü, halkevi açıldıktan sonra mevcut kadrosu ile halkevinin spor şubesi ile çalışmalarını ortak biçimde devam eder. Tüm sınırlı koşullara rağmen halk coşkuyla faaliyetlere ilgi gösterir. (Şahin, 2017: 81). Futbol, voleybol ve atletizm en rağbet gören spor kollarındandır. Vilayet ve kazalar arasındaki futbol müsabakaları yüksek seyirci katılımıyla gerçekleşir:

“... Kırşehir ne mucur gençliği yıllardan beri aralarında devam eden geleneksel spor temaslarına bu sene de vücuda futbol ve voleybol müsabakaları ile devam etti. Karşılaşmalarda Kırşehir ve Mucur’dan 4.000 kadar seyirci maçları izledi. Mucurlular her taraftan gelen sporcu ve seyirci kabilelerini büyük ve coşkun tezahüratlarla karşıladılar. 2 tarafın gençliği de kardeş gibi kaynaştılar öğle yemeğinden sonra takımlar alkışlar arasında sahaya çıktı...” (Ulus, 25.08.1937:5)

Mucur Yıldırımspor'la Kırşehir Voleybolcuları, Vali Mithat Saylam ve Kaymakamla bir arada.

(Ulus, 25.08.1937:5)

1938 depremi, halkı psikolojik olarak moralsizlik ve umutsuzluğa da sevk etmiştir. Bu atmosferde sporun kaynaştırıcı ve birleştirici rolünden en üst seviyede yararlanılmış ve vatandaşların bir arada eğlenceli vakit geçirmeleri sağlanmıştır. Örneğin, 1938'in eylül ayında Kırşehir voleybol takımı Koçhisar voleybolcularıyla maç yapmıştır. Maçı Kırşehir takımı kazanmıştır. (Ulus, 15.09.1938: 6). Spor faaliyetleri arasında güreş sporu gençler arasında oldukça yaygındır. 05.06.1938'de Ankara'da yapılacak olan Atatürk altın kupa güreş müsabakalarına Kırşehir'den de pehlivanlar katılmıştır.

(Tan, 21.05.1938: 5). Türk spor Kurumu mıntıkasında ise Kırşehir 37 mıntıka numarası ve gümüş üzerine sarı kuşak formaları ile kayıtlıdır. (Haber, 28.10.1938: 7). Halkevinin spor şubesi ile ortak hareket eden Kırşehir Spor Kulübü toplam 50 kişilik bir kafiyle Ordu'ya giderek futbol müsabakalarına katılırlar. Ordu gençleri de aynı şartlar altında, Kırşehir'e davet edilecektir. Her iki vilayetin gençleri arasındaki bu kaynaşma şüphesiz, Orta Anadolu ile Karadeniz bölgelerini de birbirlerine tanıtmak için önemli bir fırsat olarak görünmektedir. (Ulus, 20.06.1939:2)

II.IV. Kutlamalar ve Anma Törenlerinde Mithat Saylam

Cumhuriyet Dönemi'ndeki kutlamalar ve anma törenleri, ideolojinin kendi meşruiyet alanını yaratarak vatandaşlarda birlik, beraberlik ve aidiyet duyguları ile milli bir bilinç yaratma idealini gerçekleştirmeye yöneliktir. Hem Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde hem de İsmet İnönü döneminde milli bayramlar, resmi anma törenleri CHP ve halkevleri uhdesinde her yıl aynı sistematikle organize edilmiş ve yurt çapında düzenlenen etkinliklerde halkın yüksek katılımı sağlanarak tertip edilmiştir. Mithat Saylam döneminde de söz konusu kutlamalar ve anma törenleri belli bir düzen içinde,

Kırşehirliilerin coşkulu katılımları ile sürdürölmüştür. Çalışmamızın bu kısmında, Vali Mithat Saylam döneminde gerçekleştirilen resmi bayram kutlamaları ve anma törenlerine değinilecektir.

II.IV.I. Atatürk'ün Kırşehir'e Gelişinin Kutlamaları

Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'tan Ankara'ya gitmek üzere 18 Aralık 1919'da yola çıkışlarının bir durağı da Kırşehir'dir. Mustafa Kemal ve beraberindekiler, Kayseri'den Himmetdede- Mucur'a gelmişler buradan da Hacıbektaş'a hareket etmişlerdir. 24 Aralık 1919'da Hacıbektaş'tan Kırşehir'e gelen Mustafa Kemal ve Heyetini karşılayan ve çay ziyafetine davet eden Kırşehir Gençler Derneği ekibinde M. Sıtkı Doğu (Hacıbey) ve Mustafa Hilmi Nural bulunmaktadır. (Kardeş, 1950: 25-30). Ömer Aydın Genç, Atatürk'ün Heyet-i Temsiliye Reisi sıfatı ile 24.12.1919'da Sivas'tan Kırşehir'e geldiği günlerdeki rolünü yukarıda da izah ettiğimiz gibi gururla anlatır. İşte bu tarihi an, Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti'nin Sivas'tan Ankara geçerken, Kırşehir'e gelmeleri ve kaldığı gün olan 24 Aralık günü kutlamalarına sahne olmaktadır. (BCA.490.1.0.0.943.656.1.52).

Benim ve benim gibi çocukluğu ve gençlik yılları Kırşehir'de geçmiş hemen her Kırşehirli'nin hafızasında

yer eden bu önemli gün, Kırşehir'in çetin geçen Aralık ayı kışında 24 Aralıkta Valilik bahçesinde gerçekleşirdi. Elbette çocukluk yıllarımızda, çok üşümekten olsa gerek, bu toplanmanın anlamını kavrayacak kabiliyette değildik. Kutlamalar hala aynı coşku ve ciddiyetle yapılıyor mu bilmiyorum, fakat ardımızda bıraktığımız onlarca yıla baktığımızda, Kırşehir gibi işgale uğramamış ve kurtuluş günü olmayan bir kent için bu ziyaretin anlamı oldukça değerli. Mustafa Kemal'in "sadece geçerken uğramanın" ötesinde; aslında bir kamuoyu yoklaması niteliğine haiz söz konusu ziyareti, halkla kucaklaşması ve her şeyden öte yurt müdafaasının Kırşehir gibi Anadolu mirasının kadim birikimine sahip olan bu kentte destek göreceğinin bilincinde olmasında yattığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Kırşehir halkı Mustafa Kemal'i bağrına basmış ve Anadolu misafirperverliğinin en yüksek şuuru ile karşılamıştır. Atatürk'ün Kırşehir'e ziyaretlerini anma kutlamaları sonraki yıllarda büyük bir coşku ile sürmüştür. Örneğin 1936'daki tören, Kırşehirliilerin yüksek katılımıyla ve heyecanıyla geçmiştir. Törende Atatürk'ün Kırşehir'e gelmesi üzerine bir konuşma yapılmış ve ardından müsamereler verilmiştir. (Akşam, 26.12.1936: 2).

Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde tespit edebildiğimiz kutlamalarla ilgili belgeler bu coşkunun ve bilincin somut örneklerini verir bizlere. 1937'deki 18. Yıl dönümü

kutlamalarına baktığımızda kentte canlı tezahürler yaşandığını görmekteyiz. 24.12.1937 saat 14.30’da Kırşehir Valisi ve CHP Vilayet Başkanı Mithat Saylam, Cumhurbaşkanı Atatürk’e hitaben çektiği telgrafta o günkü coşkuyu *“On sekiz yıl önce Kırşehirliilere ve Kırşehir gençlerine esirgemediğiniz iltifatın şükran ve minnetleri bugün iftiharla tekrarlandı. İl halkının saygı ve minnetlerini arza yüksekizinlerini dilerim.”* sözleri ile paylaşmıştır. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No: VII-2-C Fihrist No: 1-504). Belediye Başkanı Turgut Çopur da, *“Cumhur reisimiz ulu Atatürk’e buraya ayak basmanızı sevinçle ve heyecanla hatırlayan Kırşehirliiler bağlılıklarını tekrarlar ve saygılarınının kabulünün dilerim.”* ifadelerini kullanmıştır. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No: VII-2-C Fihrist No: 1- 498). Bağlılık telgrafı çekenler arasında M. Esensoy vardır. Esensoy, *“Cumhurreisimiz Ulu Atatürk’e büyük devletin yaratıcısı ulu önderin Kırşehir iline gelişlerinin 18. Yıl dönümü dolayısıyla sonsuz kere alaka ve minnettarlık arz eyleriz”* diyerek minnet duygularını ifade etmektedir. Telgraflar içinde Halkevi Başkanı Ömer Aydın Genç’in de ifadelerinden anma törenlerinden duyulan memnuniyet ve heyecan okunmaktadır: *“Kemal Atatürk Ulu Cumhur reisimiz, ilimize ilk ayak ilk şerefini bize bağışladığını ve unutulmaz günün yıl dönümünü kutlayan halk evimizi sonsuz saygı ve bağlılıklarını yüce kartınıza*

sunma vesilesiyle kurtarıcı ellerinizden öperim. Kırşehir Halkevi Başkanı Ömer Aydın Genç.” (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No: VII-2-C Fihrist No: 1-495).

Atatürk Mithat Saylam, Turgut Çopur ve M. Esensoy’a hitaben ayrı ayrı yanıt vermiştir: *“Kırşehirlilerin bana karşı gösterdikleri yüksek hislere teşekkür ederim”* 25 Birincikanun 1937, K. Atatürk. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No: VII-2-C Fihrist No: 1-497). Vali Mithat Bey’in özenle kutlanması için programlanan tören, ulusal basında *“Kırşehir’de Atatürk Günü Kutlanmıştır”* başlığı il yer almıştır:

“Ulu önderimizin Sivas’tan Ankara’ya giderlerken Kırşehir’e ilk ayak bastıkları günün 18. yıldönümü bugün çok canlı tezahüratla kutlanmıştır. Atatürk anıtına resmi ve hususi müesseseler tarafından çelenkler konmuş nutuklar söylenmiş şehir baştan başa donatılmıştır. Kırşehir gazetesi büyük şefin o zaman Kırşehir’de irat buyurdıkları ve şimdiye kadar hiçbir yerde intişar etmeyen kıymetli bir hitabetiyle Kırşehir gençliğine hitaben el yazılarıyla yazdıkları bir hatıranın fotoğrafın neşretmiştir. Hitabetteki ‘müstakil yaşamak için feyizli vatanın teminine muhtacdır.

Çizdiğimiz bir hudut vardır. Bu hududu ecnebilerin eline bırakmayacağız. Emniyetimiz pek kavidir.’ parçaları eşsiz kurtarıcının ne sarsılmaz ve aydın bir iman la ulusal savaşa giriştiklerinin canlı bir örneğidir. Bugün Türk ulusu bu idealin tahakkukunu görmekte bahtiyardır.” (Kurun, 25.12.1937: 6).

Atatürk’ün Kırşehir’i ziyaretini anma etkinlikleri, Kırşehir Valiliği’nin hazırladığı resmi programa uygun biçimde belediye ve halkevinin desteğiyle, özellikle öğrencilerin aktif olarak katıldığı farklı etkinliklerle uzun yıllar devam etmiştir. (Şahin, 2017: 147).

Vali’nin bir kent bandosu oluşturması ve Kırşehir için marş besteletmesi, kente sunduğu diğer katkılardır. Walter Ruben’in İç Anadolu’da Küçük Bir Eskiçağ Kenti: Kırşehir başlıklı eserinin ilk sayfasında yer alan, Kırşehir Marşı ile ilgili Mithat Bey’in isteği ile milletvekili İşak Refit Isıtman tarafından yazıldığı ve Ahmet Adnan Saygun tarafından bestelendiği ifade edilmektedir. (Ruben, 2014: 1). Marş’ın sözleri şöyledir:

*“Bilgiler yatağı, bilgi kaynağı
Gülüsün sen gelin Anadolu’nun
Burada yok seni sevmeyen gönül,*

*Gülşehri, Gülşehri güller gibi gül!
Gönüller bağının, sevgi yolunun,
Yaylalar üstünde sensin durağı
Toprağın gül kokar, yellerin sümbül
Gülşehri, Gülşehri güller gibi gül!"*

Kırşehir’le ilgili bu dizeler aynı zamanda, Matbaa Müdürü Cevat Hakkı Tarım Bey’in 24.08.1936’da dil bayramı kutlamaları için hazırladığı kutlama metninde Tevfik Fikret’in bir şiiri ile karşılaştırılmıştır. İshak Refet Bey’in Gülşehri marşının daha anlaşılır olması öz Türkçe olması açısından dilde sadeleşmenin en güzel örneği olarak gösterilir. (BCA. 490.1.0.0.1169.105.1).

II.IV.II. Resmi Bayramlar

Kırşehir’de ilk resmi bayram kutlamalarına 1930’lu yılların başlarında rastlamaktayız. Şahinci’nin Millî Mücadele günlerinin birer yadigarı olarak tanımladığı resmi bayramlar (Şahinci, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-bayramlar/?pdf=3484> Erişim Tarihi: 01.11.2023) vatandaşların aynı ideal etrafında birleşmesi ve ulus-devlet anlayışının toplumda yerleşmesinin birer

aracısıdır. Kırşehir'de Cumhuriyet Bayramının⁵ ilk kutlamalarını 1933 olarak tespit etmiştik. (Şahin, 2023: 108). Ancak 1932 yılında, oldukça coşkulu ve halkın yüksek seviyede katılımıyla bir program gerçekleştiğini bu yeni çalışmamızda görmektediriz, Kırşehir'de Cumhuriyet Bayram'ı sabahı şu şekilde anlatılmaktadır.

“... güneş iyice yükselmiş saat dokuza yaklaşmıştı. Mektepler hükümetin önünde toplanmak üzere harekete geçtiler. İlk önce orta mektep talebeleri muntazam bir yürüyüşle hükümetin avlusuna gelerek yerlerini aldılar. Sonra ilk mektepliler geldiler. Yeşilyurt ilk mektep talebesi süslenmiş bir otomobil içinde Cumhuriyet timsali yapmıştı, alkışlarla meydana girdi... merasime matbaa müdürü Cevat Bey'in saf ve özgürlüğümüze söylediği nutukla başladı. Sonra sırayla memleketin genç ve küçük mektepli hatipleri, bugünün bize verdiği gururu ve sevinci haykırdılar. Bizi

⁵ “Cumhuriyet’in On Beşinci Yılında Kırşehir” başlıklı makalemin 23. Dipnotunda Cihat Tanış’ın “Milli Şef Döneminde Kırşehir’de Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları ve Kutlamaları” başlıklı makalesinde ‘Kırşehir’de tespit edilen ilk kutlamanın 1939 yılına ait olması ile ilgili’ ifadesi için eksiktir ibaresini kullandım. Yazarın makale başlığındaki ‘Milli Şef Dönemi’ ibaresi nedeniyle söz konusu makalede eksiklik bulunmamaktadır. (Şahin, 2023: 108; Tanış, 2020: 94).

cesaretin yırtıcı tırnaklarından kurtaran büyük türk hürmetle anıldı. Merasimin müteakip resmi geçit başladı. Sırayla jandarma, polis ve mektepler geçtiler. Bu suretle merasim sona erdi. Himaye-i Etfal Cemiyeti şerefine akşam, gazi mektebi binasında İnönü mektebi tarafından bir müsamere verildi. Kırşehir heyecanla dolu sevinçli bir gün daha yaşadı.”
(Son Posta, 04.11.1932: 4).

Resmi bayramlar ve törenler, halkevi açılması ile genellikle halkevinin hazırladığı programlarla tasarlanır. Kutlamalarda kullanılan mekânlar özellikle kent merkezi olarak seçilen yerlerdir. Cumhuriyet meydanı, vali konağı ve halkevi bahçesi bayramlarda ağırlıklı olarak kullanılan kamusal alanlar olarak karşımıza çıkar. Her kesimden vatandaşın etkinliklere ücretsiz katılması esastır. 1935 yılındaki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında mekân olarak Mithat Bey’in büyük emek harcayarak yaptığı yeni çarşı meydanı kullanılır. Çarşıya yapılan Atatürk büstünün etrafından toplanan coşkulu Kırşehirli, törenden sonraki piyano resitali ile ayrıca hoş bir atmosferde Cumhuriyet Bayramı’nı kutlar. (Ulus, 07.11.1935: 5). Bu örnekle yurdun diğer şehirlerinde olduğu gibi, Kırşehir’de de ortak bir mekân algısının oluşturulduğunu görmekteyiz. Kent meydanları olarak

örneklendirebileceğimiz kamusal mekanlar, Kemalist ideolojik temsilin örnekleridir. Halkın birada olması yani 'tek yürek, tek birlik' şiarı, Türk ulusal kimliğinin kurucu unsurlarının birliği, her alanda tekliğe icra eden sağlama şeklidir. (Yıldız, 2016: 227).

19 Mayıs 1936'da gerçekleştirilen Atatürk ve Spor Bayramı kutlamaları, Kırşehir'de neşeli görüntülere sahne olur. Binlerce halk, yavruların çevik hareketlerini takdirle seyretmiştir. (Tan, 21.05.1936: 3). 1937'deki Spor ve Gençlik Bayramı gününde ise modern bir mezbahaya kavuşan Kırşehirliler çifte bayram yaşamışlardır. Aynı gün gerçekleştirilen mezbaha açılışı bizzat Vali Mithat Saylam tarafından yapılmıştır. Daha sonra hayvan sergisi ziyaret edilmiş ve hayvanları sağlıklı yetiştirenlere para ikramiyeleri dağıtılmıştır. Orta mektep öğrencileri tarafından hazırlanan el işi sergisi de büyük ilgi görmüştür. Daha sonra spor şenliklerinin yapıldığı sahaya gidilmiş, havanın yağmurlu olmasına rağmen yapılan idman hareketleri ilgiyle izlenmiştir. Gecede orta mektep öğrencileri tarafından halkevinde bir müsamere sergilenmiştir. (Cumhuriyet, 25.05.1937: 5).

Yurt çapında büyük önem atfedilen Cumhuriyet'in 15. Yıl kutlamaları, Kırşehir'de depremin olumsuz havası içinde geçer. Ancak Mithat Bey, önceki bölümlerde de ifade

ettiğimiz üzere, 1938 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını, bir imar bayramı havasına büründürür (Akşam, 11.11.1938: 8). Merkezde olduğu gibi, depremin merkez üssü Akpınar'da da benzer biçimde 1938 Cumhuriyet Bayramı etkinlikleri atılan inşaat temelleri eşliğinde gerçekleşir. (Akşam, 01.05.1939: 7).

III. BÖLÜM

III.I. Mithat Saylam'ın Düşünce Dünyası

“... Kırşehir orta Anadolu’nun en yeşil en gönül çeken yeridir. Yaratılışın her türlü zenginliği vardır. Bir baştan bir başa altı saat süren bağlarının, akarsularının güzelliğine doyum olmaz. Kentin evleri bağların bahçelerin ortasına serpilmiş gibidir. Her evde akarsular çağlayarak akar.. Herkesin haline göre bir çayırılığı, bir çiçekliği vardır...” (Tan, 19.10.1935: 4).

Kırşehir’le ilgili bu güzel betimleme, Saylam’ın görevinin ikinci yılında fikri yapısının nasıl bir atmosferde olgunlaştığını biraz da hayal edebilmemiz açısından dikkatimi çekti. Görünüm olarak kırsal bir karaktere sahip olan şehrin yılın belli dönemlerinde yeşile bürünmesi, beni de çocukluk günlerime götürdü...

Bu bölümde Mithat Bey’in idarecilik yönünün dışında, düşünce dünyasını tahlil etmeye çalışacağız. Mithat Saylam, göreve başladığı ilk andan itibaren Cumhuriyet Hükümeti’nin ideal ve saygı ile anılan bir idarecisi

konumundadır. Kendisini çağdaşlarından ayıran ve en öne çıkan özelliği ise memleket üzerine kafa yorması ve düşünmesidir. Kemalist ideoloji kendi meşruiyet alanını çeşitli kurum ve kuruluşları ile sağlamaya çalışırken, aynı zamanda pratik olarak ülkenin ekonomik kalkınmasına odaklanır. Ülke kalkınmasının nasıl olabileceğine dair Saylam’a bir soru yönetebilseydik eğer, olasılıkla kendisi bize köyler ve köylülerden cevabını verirdi. Yazılarını broşür ve kitapçık şeklinde bastıran Saylam köy ve köylüler üzerine yazar. Halkın birbirileri ile olan ilişkilerine de değinen Saylam, yöredeki feodal yapının devam ediyor olmasına da değinir. Aldan, 1970’lerde güncel bir konu hali ‘köy-kent projesini’, Mithat Bey’in henüz 1937’de ele almasını oldukça öngörülü bir tavır olarak tanımlamış ve önerdiği yasa taslağında bu konuya dikkat çektiğini ifade etmiştir. (Aldan, 1998: 199). Aldan’ın söz konusu yorumunu biraz açarsak, aslında Atatürk tarafından programlanan ancak gerçekleştirilemeyen bir atılımın ‘Cumhuriyet Köyleri Projesi’ olduğu öne sürülmektedir. Köylünün kırsal alanda korunarak geliştirilmesi ve kırsal ile kent arasındaki farklılıkları azaltmak olarak tasarlanan proje kırsal alanların kalkındırılmasına yöneliktir. Çolakoğlu’nun Bülent Ecevit’ten alıntılanarak ifade ettiği söz konusu projede yeni bir köy inşa edilmemekte ve

köyler birleştirilmemektedir. Ancak birbirine yakın köylerden tesis edilen gruplara sağlık, eğitim, sanayi gibi girişimler toplu biçimde yapılmaktadır (Çolakoğlu, 2007: 189-190-198).

Mithat'ın Bey'in de aşağıda değerlendireceğimiz üzere, 1930'larda üzerinde hassasiyetle durduğu köy ve köylüler meselesi de tıpkı Ecevit'in ifade ettiği üzere köyleri tam birleştirme hususu değildir. Vali Bey, bir ortaklık ve ortak kalkınma hamlesi yapmayı tasarlamaktadır. Eserleri bulunduğu illerin kendi matbaalarında basılır.

Mithat Saylam'ın tespit edebildiğimiz çalışmaları şunlardır:

- 1- Kara Viran Gölü ve Suğlası (Eser, Saylam'ın 1916-1918 yıllarında Seydişehir Kaymakamlığı döneminde basılmıştır. (Baltacıoğlu, 1998: 225).
- 2- Islahat Önünde Düşüncem, Bursa 1341 (1925), 38 sayfa.
- 3- Köy ve Köylüler Önünde Düşüncem 2, Kırşehir 1936, 22 sayfa.
- 4- Köylüler Arasında I, Kırşehir 1937, 84 sayfa.
- 5- Benim Köy Kanunum, Kırşehir 1937, 16 sayfa.

- 6- “Köylüler Arasında”, Köy Dergisi, Nisan 1939, S. 7-8 (15-22).

Saylam’ın direkt kaleme almadığı ancak büyük oranda onun katkıları ile hazırlanan Cumhuriyet’in 15. Yıl münasebetiyle hazırlanan ‘Cumhuriyet’in 15. Yılı Kırşehir’ eseri de burada kaydetmemiz uygun olabilir.

III.I.I. Karaviran Gölü ve Suğlası

Saylam’ın Kara Viran Gölü ve Suğlası başlıklı eseri, Dr. Ali Galip Baltacıoğlu tarafından Ata Dergisi’nde 1992 yılında ayrı basım olarak çevrilmiştir. Baltacıoğlu’nun tanınmayan bir eser olarak ifade ettiği yayın, Konya’da Babalık Matbaası’nda 1918’de basılmıştır ve 8 sayfadır. Kitabın geliri, Seydişehir Öksüzler Yurdu’na bağışlanmıştır. (Baltacıoğlu, 1992: 205; Baltacıoğlu, 1998, 225). Konya ve bozkır coğrafyasının karakteristik özelliklerinin anlatıldığı eserde Karaviran Gölü, Karaviran Suğlası ve Kuvve-i İnbâtiyesi, Karaviran Köyü’nün Boşaltılması, Karaviran Gölü’nün İmlâsı, Yapılacak İşler ve Netice başlıkları altında, gölden ve suğladan daha fazla yaralanmanın yolları gösterilmektedir. Söz konusu coğrafyanın ekonomik olarak nasıl kalkınma sağlayacağını tespitlerini yapan Saylam: araziye ekilecek tohumları cinsleri, miktarlarını

vererek yıllık ne kadar hasılat edilebileceğini hesaplar. (Baltacıoğlu, 1992: 211).

III.I.II. Islahat Önünde Düşüncem

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 6595 katalog numarası ile temin ettiğimiz eseri Mithat Saylam1925 (1341) yılında kaleme almıştır. . Eser 38 sayfadır ve Bursa Vilayet Matbaasında yayınlanır. Üç bölüm ve sonuç kısmından oluşan eserin giriş kısmında, eser içindeki muhtemel eksiklerden kendisinin sorumlu olmadığını ifade eden Saylam, kitabını üç bölüme ayırır. Birinci bölüm mevcut kanunlar, ihsaniyat ve menakıplar şeklinde kendi içinde üç ayrı başlığa ayrılır. İkinci bölüm Islahat ve Islahat-ı ene'l- merkeziyye ve Islahat-ı ile'l-merkeziyye olarak iki başlık altında ele alınır ve her birinin tasviri ayrıntılı olarak açıklanır. Üçüncü ve son bölümde, hükümet işleri, halk işleri, halkın ıslahı ve mevcut eksikliklerin nasıl giderileceği üzerine duran Saylam, sonuç kısmı ile çalışmasını sonlandırır. Sonuç kısmında ıslahatı 'doymak ve doyurmak' meselesi olarak tanımlar. Ona göre, hükümet ve halkın teşkilat yapısı olarak birbirinden ayrı ayrı mütalaa edilmesini tavsiye eder.

III.I.III. Köy ve Köylü Önünde Düşüncem 2

1936 yılında Kırşehir Vilayet Matbaasında basılan eser, büyük olasılıkla Saylam’ın bir önceki eserinin devamı niteliğinde tasarlanmıştır. Mithat Bey, Düşüncem 2’ başlığını taşıyan eserde, Kırşehir ve köylerinde bir etüt çalışması yapmış bölgeyi ve bölge insanını tahlil etmiştir. Nitekim kendi çalışma sahasını sadece belli başlı imar faaliyetleri ile sınırlandırmayıp, kendini bozkır coğrafyasının en ücra köşelerine bırakan Saylam, merkezde idari işlerini yürütürken diğer yandan köylerin mevcut fiziki durumları hakkında bilgi alışverişinde bulunur. 1936’da ‘Düşüncem 2’ eserini kaleme almadan, kendisinin konu ile ilgili zaten ön hazırlıklarını yaptığını görmekteyiz. Örneğin bir gün bütün öğretmenleri parti binasında toplayarak, köylünün yükselmesi ve köylerin senelik yönden ilerlemesi hakkında bir söylev verir. Öğretmenlerin temizliğin devamlı bir iş olması için, köylerin kontrolüne daha önem vermeleri hakkında tavsiyelerde bulunur. (Tan, 30.07.1935: 6). Aynı zamanda, Kırşehir mahsullerini satmak üzere bir kooperatif kurulması için de bir fikir geliştirir. Kurulan kooperatifin Ankara’da bir şubesinin açılması planlanır. Köylerin temiz ve nizami bir görünüme kavuşması için rekabetçi bir ortam sağlayan Kırşehir valiliği, Kırşehir köylüleri arasında bir temizlik müsabakası düzenler. En

temiz köyün ihtiyar heyetine bir takdirname gönderilecek ve ayrıca evi en temiz olan köylüye ödülleri verilecektir. (Kurun, 18.08.1935: 4). Saylam'ın Kırşehir'in köyleri ile yakından ilgilenmesi, kamuoyunun da ilgisini çekmektedir. Diğer mülki idarecilerden ayırt edici bir özelliği olarak kaydedebileceğimiz 'köyleri ve köylüyü' anlama çabası gerçekten dikkat çekicidir:

Mithat Saylam geldiği günden beri durmadan çalışmaktadır. Kendisi sadece şehirle değil, köy ve köylülerle de uğraşmaktadır. Köylere gidip Cumhuriyetin varlıklarını anlatmaktadır. Köy ve kasabalar, beyaz görünüşleri ile gönül alıcı bir hale gelmiştir. Vali konağı, halkevi, çarşı ile kale yolu da hala yapımı devam eden işler arasındadır. Bunlardan başka evlerin güzelliğini bozan kafesler kaldırılmıştır. Yapıldığı günden beri tamir yüzü görmeyen hükümet konağı tamir edilmiş ve bahçe yapılmıştır. Yeni çarşı ortasına da Atatürk'ün bir büstü dikilmiştir. 11 ay gibi kısa bir sürede, Kırşehir gerçekten yenliğe ve güzelliğe kavuşmuştur. Bu çalışmalarla Kırşehir yakın bir tarihte, Ankara'nın güzel bir sayfiyesi olacaktır.” (Ulus, 07.11.1935: 5).

Mithat Saylam’ın ‘Düşüncem 2’ adlı eseri aslında köy tetkikleri serisinin ilk detaylı örneğidir. Giriş kısmında *“Ben buradaki kısa yazılarımla mühim bir davaya parmak koydum. Dileğim aydınlarımızı bir defa daha bu noktaya çevirmek ve bunda ısrarlarını temin etmektir.”* ifadeleri aydınlara da bir mesaj verir. Bir köylüyü anlamak için önce ailenin gelirine bakmak ve hesaplamak gerektiğini ve Kırşehir köylerinin ekonomik durumlarını rakamsal olarak kaydeden Saylam, oldukça kısır koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan köy nüfusunun nasıl ve hangi yollarla kalkındırabileceği hususlarına değinmektedir. Tek başına iktidarın köy kalkınmasını başaramayacağını ancak köylünün kendi kendine kalkınmasının yollarını öğretmenin iktidarın görevi olduğu belirtmektedir. (Saylam, 1936: 10).

“Köylü bizim çocukluğumuzdur. Onu bizim saymamız her şeyden önce bir yurt borcudur. O kendisini saydıracak mevkî er geç gelecektir. Köylüyü ihmal kendi felaketimiz olur...” (Saylam, 1936, 8). Köy Kanunu çerçevesinde: köylerin seviyesi, irşadı, kontrolü ve sıhhi durumunun ciddi bir bütçe çalışması yapılarak düzenlenmesini tavsiye eden Saylam dağınıktan topluluğa gitmenin de yollarını açıklar.

“Her ne şekilde olursa olsun topluluğa geçiş pek de zor olmayacaktır. Çünkü yıkılacak köyleri bir servet değildir. Bugün bu evlerin % 90’ı 2 sene sonra ömrünü tamamlayacaktır. Kerpiç her tarafı toprak köylü evlerinin köylü gözündeki tek kıymeti onun kereste ve çivisindedir. Köylünün tarlasından uzaklaşmasına gelince; onun kağını tekerleğine bağlı yaşamı, bunu bir acı olarak hissettirmez. Hakikatte ise onun evi ile tarlası arasında bir uzaklık ve dağınıklık vardır. Elbette bir zahmet olacaktır fakat bu zahmet çabuk unutulur. Şu hâlde ne birdenbire ne de pek geç olmadan, geleceği görebilmek için iş birliğiyle komşu 45 köyden en uygununu merkez yaparak, diğer köylerde de inşaatı yasaklayarak müsait olan merkeze köylüyü yerleşmek için zorlamak ve bunları idare derhal birleştirmek gerekir. Burada temel olan şey bugünkü haliyle köyleri bir araya getirmektir. Onun evinin güzelliği, yaşamının değişmesi bu toplulukla beraber başlar bizim gayemiz ancak köylüye kendi kendine kalkınmak imkanını vermektir...”
(Saylam, 1936: 17-18).

Söz konusu ifadelerini, Kırşehir'de bizzat tetkik eden Mithat Bey, birbirinden 15 dakika ve 2 saat uzaklıktaki köylerin bir çizelgesini yapmış ve haritada göstermiştir. Böylece 330 köy sayısı 70'e inmiştir. Nüfusları 2.000'den aşağı birkaç köy kalmıştır. Diğerlerinin de 2.000 ile 4.500 nüfus arasında toplanabileceğini tespit etmiştir. Mithat bey, köylerin arazilerini durumlarını inceler. Buna göre topraklarının birbirine karışmış olduğunu ve yan yana 2 tarlada farklı çiftçilerin çift sürdüğünü gördüğünü ifade eder. Bu oran tüm Türkiye için alınırsa, 41.035 köyün 9.000 köye indirilmesi ile köylü için harcanan giderlerden elde edilecek tasarrufun büyüklüğü cidden göz kamaştırıcı olduğu kanısındadır. (Saylam, 1936: 18). Gençlere iş olanağının da bu köy birleştirme projesiyle gerçekleşeceği fikrinde olan Mithat Bey, sayıları binleri bulan orta mektep mezunlarının önce merkezlerde açılacak meslek mekteplerinde bir kursa tabi tutulmalarını daha sonra da onları köy müdürü yaparak yeni bir iş kolu sağlanabileceğini iddia etmektedir. (Saylam, 1936: 20). Eğer teklif ettiği proje gerçekleşirse neler olur sorusunun cevabını da Mithat Bey şu şekilde yanıtlar:

- 1- Güvenlik kuvvetlerinin çalışma çevresi daralır. Her köylü rahat uyur. Hayvanı çalınmaz.

- 2- Çeşitli kültür işleri görülür kütüphaneler, radyo, sinemalar, salonlar yapılır.
- 3- Köyün sağlık işleri gibi önemli sorumluluklar yerine getirilir.
- 4- Yollar azalır düzelir. Toplu hayat başlar ve onun iyilikleri derinleştikçe derinleşir.
- 5- Tarım mücadelesi, kooperatifler, muhtelif tarım makineleri, hayvanların ıslah işleri kolaylaşır. Böylece köylerin ekonomik durumları düzelir.
- 6- Korkulacak nokta bu yola girmek değil, Bugünkü hayatın devamıdır. Endişe ve tereddüde mahal yoktur. Ben bu bitmeyen ızdıraba, bundan başka bir çare göremedim ve yoktur.
- 7- Her ilaç aynı son için olacaktır. Köylüyü süründürmek istense derhal bu yola girmek en kısa ve en doğrusudur. Oluşturulan inkılaplar emin olalım ki bu hareketten çok ağır, geniş kapsamlı ve önemliydi. (Saylam, 1936: 21-22).

Kooperatifler de yine Saylam'ın odak konularından biridir. Köylüyü kurtarmak için köy kooperatifleri kurmakla ne gibi faydalar sağlanır sorusu her zaman kafasındadır. Saylam'ın bu konudaki hassasiyetini ve çalışmalarını takip eden gazete okuyucuları, kendi

fikirlerini gazetelerde dile getirir. (Kurun, 06.05.1936: 3). Köy ve köylü başlıklı, Ereğli'nin Süleyman Beyler köyü öğretmenlerinden Salih Bey'in fikirleri oldukça dikkat çekicidir:

“Köyde gazetenizi okurken gözüme Kırşehir valisi Mithat Saylam'ın yazmış olduğu “köy ve köylü önünde” başlıklı bir yazı çarptı. Okudum... Ben de bu ulusun bir öğretmeni olarak düşüncelerime köyde gördüklerime köyün yaşamı hakkında bildiklerimi söylemek istiyorum. Köyüm Zonguldak vilayetinin Ereğli kazasına bağlıdır. Nüfusu 480 kişidir. Fakat bu kişiler dağınık bir şekilde yaşarlar. Köy 4 bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerin insanları birbirlerini görmedikleri gibi, birbirlerinin aleyhinde bulunmakta ve bu sebeple aralarında hiçbir bağ bulunmamaktadır. Fakat şurası kesindir ki aralarında bir bağ bulunmayan ve hiçbir suretle irtibatı olmayan bu köyler ekonomik bakımdan daima kötü durumdadırlar. Böyle olunca yapılacak iş dağınık halde bulunan köylerimizi sayın Saylam'ın dediği gibi bir yerde toplamak, 41.000 küsur köyü 9 bine indirmek ve her köye medeni vasıtalar sokmaktır. Köylünün bilgisini

görgüsünü arttırmak ekonomik kalkınmasına yardım etmek ve sosyal sahada halkın yükselmesini sağlamak için de ilk şart topluluğu meydana getirilmesidir. Köyde okul vardır. Fakat ne yazık ki bugünkü şerait içinde istenildiği gibi öğrencilerin okula devam etmediği görülür. Okula gelen çocukların köyleri tepe dağ gerilerinde kalmaktadır. Kışın çocuklar asla okula gelmez. Çünkü köyün yolu yoktur. İkinci sebep ana babalar çocukların okumasını istemezler. Aksine okumak isteyen çocuklarına da engel olurlar. Çocukların çoğu çobanlık yapar. Bu sefer öğretmen dağdan dağa tarladan terlemeye gezerek çocuk toplar. Eğer benim mektebinin bulunduğu köy toplu bir halde olsaydı hiç şüphesiz çocukların okula devamı daha düzenli olur ve öğretmenin mesaisi de daha verimli geçerdi. Hele okul bulunmayan köylerde durum bambaşkadır. Çevredeki köyler birleştirilmiş olsaydı her köyün çocuğu okuyacak ve her okula 3 öğretmen verilecek aynı zamanda halk arasında inkılabın kökleri daha derinleşecekti. Köylüler pazardan öteberi almak için haftanın belli günlerinde 34 saat yürüyerek pazar yerine

gelirler. Eğer köyler bir arada olmuş olsaydı bir de köy köyü kooperatifi açılsaydı faydaları şunlar olabilirdi:

1-Zamandan tasarruf yapılabilirdi

2- Ucuz ve temiz mal alınabilirdi.

3- Bu suretle de kârı gene köylü almış olurdu

4- Köylüler arasında bir sevgi bağı oluşurdu.

Görülüyor ki halk köylerin birleşmesinden ve dolayısıyla kooperatiflerin meydana gelmemesinden dolayı zarar görmektedir eğer Vali Bey'in dediği gibi köyler birleştirilmiş ve kooperatifler meydana getirilmiş olsa bu zorluklar ortadan kalkar. Vali Mithat Saylam'ın söylediklerinin doğru olduğunu düşünüyorum bu satırlar yurdun en derin yaralarına dokunmaktan ve asırlarca ihmal edilmiş köylünün dertlerini anlatmaktadır.”
(Kurun, 06.05.1936: 3).

Kurun Gazetesi'nin köylere dair yayınlanan özel yazılarında, 1936'dan sonra Mithat Bey'in fikirleri oldukça konuşulur. Gazete okuyucu mektupları dışında geçmiş yıllarda köylerle ilgili yazılan bir makaleyi Mithat Bey'in yazdıkları ile karşılaştırır. Örneğin, “*Ortak acılara*

kendi ailemiz efradını adanmış gibi acıyalım. Açlık kemiğe dayanınca...” başlığı ile 1902 yılında yazılmış bir makale ile Vali Bey’in söyledikleri arasında bir bağ kurulmaktadır.

“Kırşehir Valisi Mithat Saylam’ın ‘Köy ve Köylü Önünde Düşüncem’ yazısı etrafında aldığımız mektupları neşrederken, 1902 Yılından yani Meşrutiyet’in ikinci ilanından 4 yıl önce İzmir’de çıkan “Hizmet” Gazetesi’nde rastladığımız bir makaleyi o devrin görüş ve düşüncelerini göstermek amacıyla önemli bulduk. 34 yıl önce 26 Teşrinievvel 1902 tarihli ve Tevfik Nevzat imzasıyla yazılmış olan makalenin ifadeleri şöyledir: Herhangi bir adamla bir işe gireceksiniz. Mesela ortaklık bir mal alacaksınız veya ona bir şey satacaksınız. Şüphesiz ki bu adamın çok olması işinize gelir. Aç adam alacağınız ortaklığı mı alın meşru kârı ile doğmayacaksa sizin payınıza göz dikmesi normaldir. İnsanda mevcut olan varlığını korumak hissi hiçbir zaman geçerliliğini yitirmez. Haklar ve vazifeler bu doğal hissin kendince kaderine doymuş olmasına bağlıdır. Evet aç adamın da kimsenin hukukuna tecavüz etmemek ahlakın tavsiye ettiği şeydir. İnsan

yoksulluğa bir kertede kadar tahammül edebilir. Açlık bıçağı kemiğe dayanınca vicdanın vasiyeti bile ikinci derecede kalır. Bu o kadar doğaldır ki yalnız ahlakla değil kanunlarla bunun değiştirilmesi mümkün değildir. İnsan kendini besleyecektir her ne sebeple olursa olsun kendini besleyemez ise başkasının malına el uzatır... şimdi bunun aksini düşünelim ortakçılarımıza kendi ailemiz gibi acıyalım. İyi yemeleri iyi yaşamaları için tavsiyelerde bulunalım onlara en az faizle para verelim ya da tedarik edelim. Hatta onların manevi seviyelerinde yükseltmeye çalışalım. Çocuklarının okutulmasına gayret gösterelim... bu tavırların nispet sonuçlarını alacak biziz. Çünkü tohumdan çalarak ailesini beslenmeye alışmış soluk benizli tembel yoksul ortakçı yerine karşınızda haysiyet sahibi iyi yaşamayı görenek edinmiş. Ailesini gördüğünden geri bırakmamak için işin başından ayrılmaz. Karşınızda kırmızı yanaklı kuvvetli dinç bir ortak göreceksiniz. Bu ikinci elbette sizden çalmayacak ve hayatını çalışarak sürdürecektir.” (Kurun, 08.05.1936: 3).

Mithat Bey, halkevi açıldıktan sonra evi oldukça aktif kullanır. Özellikle düzenlediği konferanslarla vatandaşlarla fikirlerini, projelerini paylaşarak samimi bir iletişim kurmayı başarır. Köylerin birleştirilmesi hakkında verdiği söylevde sadece yazılı olarak değil sözlü olarak da halkı aydınlatmayı, ikna etmeyi hedefler. (Tan, 02.04.1936: 4).

Yaşar Nabi Ulus Gazetesi'ndeki 'Köy Kalkınması' başlıklı köşe yazısında, Saylam'ın programı ile ilgili detaylı bir yazı kaleme alır. (Ulus, 12.06.1936: 2).

"Kırşehir Valisi Mithat Saylam köy ve köylü önünde düşüncem başlığını taşıyan küçük bir broşür neşretti. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kafasındaki meseleleri ve özellikle de köy ve köylüye dair sorumluluklar taşıyan idare elemanlarına ne kadar ihtiyacı olduğunu uzun boylu izaha ihtiyaç yoktur. Memleketin geniş inşa ve kalkınma işinde doğrudan doğruya rol almış unsurların, bu kalkınmanın pratik imkanları üzerinde kendi tecrübelerinin verdiği olgunluğa dayanarak zihin yormaları ve rakamlar toplayarak bunların üzerinde çalışmaları, görecekları fiili vazife kadar ve belki de ondan daha faydalı bir iştir. Köylüyü

vazifesi icabı yakından tanıyan ve onu rakamlar üzerinde düşünerek daha iyi anlamaya çalışan Saylam Bey, en önemli memleket meselesinin köy kalkınması davası olduğuna kanaat getirmiştir. Ufak ufak topluluklar halinde alabildiğine dağılmış ve bu yüzden her türlü Bayındırlık ve kültür özelliklerinden mahrum kalmış olan Türk köyü, her entelektüel için mutlaka ve en kısa zamanda çare bulunması gereken bir derttir. Sayısı 41.000'i geçen Türk köylerinin özlediğimiz refah ve medeniyete kavuşması o kadar çok emek ve para isteyen bir iştir ki, bu kadar büyük bir eserin başarılması için ortalama insan ömründen fazla zaman istediğini düşünmek bizi üzüntüye düşürebilir. Fakat ümitsizliğe değil... Saylam bütün Türkiye ölçüsünde yaptığı hesapları kendi vilayet sınırları içindeki tetkiklerden edindiği görüşlerle kuvvetlendirerek çarenin bu hesapsız köy dağınıklığını gidermek ve bunun için de küçük köyleri birleştirmek olduğuna kanaat getirmiştir. Kendi mıntıkasında yaptığı araştırmalar neticesinde Kırşehir vilayetindeki 330 köyün yetmişe inebileceğini tespit etmiştir.

Eğer bu hesabı memleket ölçüsüne tatbik edersek 41.000 köyümüz 9.000 inebilecek demektir. Köy sayısının bu şekilde azalmasıyla elde edilecek faydaları Mithat Bey şu şekilde sıralıyor:

- 1- Köyün kalabalığı arttığı için emniyet ve asayiş seviyesi yükselecek, yol miktarı azalacak. Fakat bu yolları da daha düzgün bir hâlde bulundurmak olanağı ortaya çıkacak.*
- 2- Çok nüfuslu köyde birkaç muallime muntazam bir mektep, bir okuma odası, radyo vesaire tesis edilmek suretiyle kültür çalışmaları olumlu bir şekilde artacak.*
- 3- Her köye hiç olmazsa orta mektep mezunu bir müdür tayin edilecek. Sağlık tesisatı vücuda getirilecek. Bütün bu nimetlere kavuşan köylünün yükleneceği borçlar ise nüfusun artması yüzünden artmayacak bunun aksine azalacaktır.*

Ülke çapında köy sayısının gereğinden fazla olduğu ve bunları büyütmek suretiyle miktarlarının azaltılmasının faydalarına inanmayacak, aramızda sanırım çok az insan çıkar. Yalnız asıl mesele bu büyük sosyal

davanın pratik sahada nasıl başarılı olacağıdır. Saylam bunun o kadar korkulacak bir iş olmadığını ifade ediyor: '... köylü esasen bir kıymet ifade etmeyen ve az ömrü kalmış olan bugünkü kulübelerine bırakmakla bir şey kaybetmeyecek. Kendi arabasıyla taşıyacağı kereste ve çivi pahasına kerpiç yine kendi keserek kendi evinde yapacaktır.' Küçük broşüründe izah ettiği fikirler için de bizi aynı kolaylıkla ikna edemeyen tek tarafta burasıdır. Bir senede 15.000 göçmen yerleştirmek işinin ne kadar güçlükler doğurduğunu ne kadar emek eleman ve para istediğini tecrübemizle bildiğimiz için uzun bir zamana bölünürse bile 12.000.000 köylüyü veya hiç olmazsa bunun yarısını bir yerden kaldırarak yakın da olsa başka bir yerde yerleştirmenin ne kadar teşkilat teknik ve yaratıcı kafa gerektirdiğini kolayca tasarlayabiliriz. Mithat bey eserinde özellikle bu işin uygulanmasında hangi elemanlardan faydalanacağını, gerekli olan organizma ve kredinin nereden sağlanacağını bize anlatmıştır. Halbuki asıl öğrenmek ihtiyacında olduğunuz noktalar da bunlardır.

Yazar Saylam bu işin uygulanmasına imkân verecek bir kanunu özlüyor. Biz de kendisinden şu noktanın açıklanmasını dileyelim. Elinde böyle bir kanun bulunduğu takdirde kendi imkân ve vasıtalarıyla bu işi vilayetinde başarmak mevkiinde midir? Eğer cevap müspet ise vize en kanaat verici delili sunmuş olacaktır. Aklımıza gelen bir nokta daha var: Böyle geniş bir reformun temelini atacak kanun beklerken bu teze daha fazla taraftar kazanmak üzere, bugün mevcut çok nüfuslu köylerde özlediğimiz köy kalkınmasının örneklerini vermek üzere işe girmekten bizi alıkoyan bir sebep yoktur. Bu taze taraftar olan idarecilerimiz böyle bir fîli çalışmaya girmek ekle bize bu hususta en müspet dileğini vermiş olacaktırlar. Herhalde Saylam, idarecilerimiz için örnek oluşturacak bir çalışma ile büyüyen bir memleket meselesine toplu bir şekilde önümüze koymuştur. Bu broşür ve onun taşıdığı fikirler etrafında konuşulması ve münakaşa edilmesi çok yararlıdır kanaatindeyim.” (Ulus, 12.06.1936: 2).

Kırşehir Halkevi açıldıktan sonra, 'Köy Tetkikleri' başlıklı yayınlar sayılarını her yıl arttırarak basılır. Mülki olarak merkez ve ilçelere bağlı civar köylerde yapılan gözlemlerden oluşan seriler köylerin coğrafyası, tarihi, geleneksel yapısı, zirai ve eğitim durumu hakkında somut verilere dayanmakta ve tek tip olarak hazırlanmıştır. Kitaplarda yer yer köylülerle birebir sohbetlere de yer verilmiş olması bakımından köy tetkikleri, aynı zamanda birer sözlü tarih çalışması niteliğindedir. Köy tetkiklerinde, köyün ve köylünün temel ihtiyaçlarına yer verilir. İktidarın memleketi köyden tanımak adına gerçekleştirmek istediği hamleler, bu eserler serisi ile anlamını bulur. Köy öğretmenlerinin kendilerine gönderilen rehberler öncülüğünde hazırladıkları köy tetkikleri kitapları ile birlikte 1937 ve 1939 yıllarında Vali Mithat Saylam döneminde bizzat valinin köy gezileri yayınlanır.

III.I. IV. Köylüler Arasında I

Kırşehir'de 1937 basılan kitap Saylam'ın en hacimli eseridir. Eser 84 sayfadır. Saylam 30.03.1937'de başlayan gezilerine 11.05.1937'de son vermiştir. Önsöz de *"CHP İl Yön Kurul Başkanlığı biz valilere verilince vazifelerimiz genişledi ve pek de tathlaştı. Ne yaptığımızı umumi efkara göstermek particilik icabı olduğu gibi, dertlerimiz den*

tesadüf ettiklerimizi deşmek ve bulabildiğimiz çareleri göstermek de bir yurt borcudur işte bu kitapçık bu maksatla yazılmıştır.” (Saylam, 1937a: 2) ifadeleri ile siyaseten valilerin artık partili olmalarından da memnundur. Saylam’a göre Cumhuriyet hükümeti ile köylü hayal bile edemeyeceği nimetlere kavuşmuştur. İmparatorluk yılları köylü için ızdırap yılları olarak tanımlanır. Bir sonraki nesil, söz konusu ızdırapları bir tarih gibi okuyacak bu nedenle yeni nesli, yeni bağlarla Cumhuriyet’e bağlamak asli bir görevdir. (Saylam, 1937a: 1).

Özde köy kalkınmasından yola çıkarak ülke kalkınması ile ilgili değerli görüşler sunan Saylam, bu çalışmasında sorunların çözümü içinde öneriler sunar. Örneğin dağınık köylerin birleştirilerek muhtarlığın lağvedilmesini, yerine köy müdürlüklerinin tesis edilmesi gerektiğine dair pratik yollar bulmaya çalışır. Vali Bey’in çalışmaları köyler hakkında somut bilgiler vermesi açısından ayrıca bir kaynak niteliği de taşır. Örneğin 30.04.1937’de Akpınar kazasını ziyareti oldukça manidardır. *“...Otomobilden indik. Köy büyüktür. Nereye gideceğimizi sorduk. Halkodasına dediler. Muhtar odasının adını değiştirmişler. İsim çok güzeldi. Keşke bu da şahsa ait olmayıp dedikleri gibi halkodası olsaydı. İşte halkevlerinin köylerdeki adını bulmuşlar dedik... Vilayet ve kazalardaki*

halkevleri bu küçük kardeşlerini ne kolay ve ne güzel koruyabilir ve yürütebilir..." ifadeleri köyde bir halkodası olduğunu izlenimini verse de Akpınar halkodası 1942'de açılır. (Saylam, 1937a: 66). Kırşehir köylerinde yaşanan yoksulluk, gerçekten iç burkan bir haldedir. (Yücekaya: 2015: 6). Mithat Bey'in Sıdıklı köyünü ziyaretinden dönüşündeki paylaştıkları hüznü tabloyu bize yaşatır:

"... köye giderken yemeğimizi dağ başında yemiştik. Dönüşte şoför bizden sonra burada kimse geçmemişti dedi. Sordum:

-geçseler de bıraktığınız portakal kabuklarını alırlardı.

-niçin?

-evine gidip karı ve çocuklarına koklamak için... bu bir hakikattir. Artık gözleriniz sulanmadan, dudaklarınız bükülmeden bir dilim portakal yiyebilirsiniz!" (Saylam, 1937a: 27).

Vali Bey'in köy ziyaretleri ulusal basında da etki yaratır. Kırşehir Valisi Mithat Saylam vilayet dahilindeki köylülerle yaptığı temaslardan aldığı izlenimleri 'Köylüler Arasında' ismiyle kamuoyu ile paylaşılır. (Cumhuriyet, 13.06.1937: 4).

Valimiz haftanın birkaç gününü köylere gidip köylülerle temas etmeye başlamıştır. Vilayet ve parti namına yapılan bu temaslar neticesinde köylülerin işleri ve köylerin kalkınması yolunda yerinde ve güzel tedbirler alınmaktadır. (Cumhuriyet, 02.05.1937: 4).

Okuyuculardan gazetelere gelen kimi mektuplarda ise Mithat'a Bey'in projelerine eleştiriler vardır. Okuyucu mektuplarından biri "köylerin sayısını azaltmak imkansızdır" başlığı ile yayınlanır. (Tan, 18.06.1937: 5).

"Kırşehir valisi Mithat Saylam'ın köylerimizin yeniden teşkili hakkındaki vakıfane yazılarını okudum. Köylerin sayısını azaltmak bence fiziki olarak imkansızdır. Mesela Tarsus ve aziziye gibi dolaşması birkaç gün süren 200 köylü kazaları, 10-15 köylük kaymakamlıklar haline getirmek nasıl mümkün olur? köyler yüzlerce senelerden beri merkezlerine muhtelif bağlarla bağlanmışlardır. Onların hayati menfaatlerine dokunmadıkça merkezlerini değiştirebilmek uygun değildir. Bir köyün ahalisi hangi kazanın pazarına gitmeye alışmışsa o kazaya bağlı olmak zaruretindedir. Bu arada yol meselesini düşünmek gerekir. Öyle köylerimiz vardır ki,

bugün bağlı bulundukları kazalardan ziyade diğer kazalara yakın oldukları halde aralarında müsait yol bulunmadığı için şimdiki merkezlerine bağlı olarak kalmışlardır. İşte bütün bu sebepler yüzünden köylerin içindeki kazalarından ayrılması veya başka kazalara bağlanması doğru olamaz. Mithat Saylam'a göre, her köyün en aşağı 3.000 nüfus olacaktır. Bu da fiziki olarak imkansızdır. Bir köy yalnız köylünün ikametine tahsis edilecek evleri değil, hayvanlar için ahır, ağıl, samanlık, kümes, harman yerleri ve daha bunun gibi birçok müstemilatı içermelidir. Böyle geniş 3.000 kişinin hem kendileri hem hayvanları için gerekli olan tesisatı köy gibi küçük bir sahada toplamak mümkün değildir. Her şeyden önce köylüyü ve köylünün hayvanını idare edebilecek ılık iklimli, bol sulak yer bulmak gerekir. Köylülerin ikametgahını ayrı çiftlik için gerekli olan müstemilatı ayrı yaptırmak fikri uygulama bakımından faydalı bir sonuç vermekten uzaktır. Köylü bütün efradı ailesiyle beraber çalışır. Çift sürülecek yerle çiftçinin yerleştiği yer arasında en çok bir saatlik mesafe olmalıdır. Aksi halde köylüyle hayvanın vakit

kaybetmek bakımından göreceği zarar da büyüktür. Özetle her muhitin kendine mahsus ayrı bir özelliği vardır. İdareyi icraata başlarken bu müritlerin ayrılıklarını özelliklerini göz önünde tutmak gerekir.” (Mehmet Rauf).

Öğretmenlerle iletişimini hiçbir zaman yitirmeyen Saylam, onlarla toplanmaya her fırsatta devam eder Kırşehir valisi Mithat Saylam, Kemalist ideolojinin en önemli aktarıcılarını öğretmenler olarak görmektedir. Ona göre 6 okun en iyi anlatanlar öğretmenlerdir. Bu nedenle, düzenlediği toplantıların sonunda öğretmenlerden 6 oku ve CHP’nin ideolojisini anlatan birer broşür hazırlamalarını rica eder. (Tan, 21.08.1936 :4). Gezdiği köylerde, Kırşehir Abdalları tarafından davul ve zurna ile karşılandığı atmosferi önemsemektedir. Kültürel konularda mahalli öğelerin öne çıkarılması gerektiği fikrindedir. Yağmurlu Büyükoba’dan izlenimlerini şu sözlerle aktarır:

“16.04.1937 Yağmurlu Büyükoba’dayız. Yedi köy halkı burada. Bizi davul zurna ile karşıladılar. Meğer Kırşehir’in davulcuları buradan çıkarmış! Bir takım da sazları, köçekleri vardı. Yağmurluların himayesine

sığınmış abdallar, bu işi görmektedirler. Yağmurluları diğer yerlerden neşeli gördüm. Mahrumiyette beraber olmamalarına rağmen, bu halin sebebini ben ve arkadaşlarım şu davul ve saz takımında bulduk. Köylüler, abdalların kendilerini gece gündüz eğlendirdiklerini söylüyor. İşte bir kültür işi daha. Köylü yalnız mektep değil bu varlıklara da muhtaçtır. Sazcı ve sözcü olan köylerin daha başka bir inkişaf içinde olduğuna şüphe yoktur. Bu abdalları köylüler ve biz istihkar ederiz. Fakat onların kıymeti bulunmayan yer ve zamanlarda anlaşıyor.” (Saylam, 1937a: 43-44).

Vali bey Kırşehir’in folklorik unsurlarını kıymetle anlatır. Ancak halkın öncelikli ihtiyaçları arasında içtimai edebiyat ya da şiir olmadığı, daha somut ihtiyaçları olduğu konusunda nettir. Vali Bey’e göre Cumhuriyet hükümeti de bu konuda gerçekçi olmalıdır. (Saylam, 1937a: 25). Kitabın sonuç bölümünde ‘Benim Köy Kanunum’ adlı eserin hazırlık aşamasında olduğu bilgisini verir. (Saylam, 1937a: 84). Saylam’ın 1937’de ayrıntılı biçimde köy ve köylüler üzerine yazdığı eser, her gün bir köy ziyareti ve köylülerin somut ihtiyaçlarını kaydettiği bir çalışmadır. Mithat Bey’in programına göre; birleştirilmiş köylerde idare ne zaman muhtar ve

müftünün sorumluluğundan alınırsa, köy müdürlüğü tesis edilirse işte o zaman sorunların pek çoğu da çözümlenmiş olur.

Saylam'ın 'Köylüler Arasında' adlı çalışması o kadar rağbet görmüştür ki, haftalık neşredilen 'Köy Dergisi'ne iki sene sonra konu olmuştur. Dergide Mithat Saylam'dan *"... köy işleri ile meşgul ve köycülük idealini içinde, kafasında taşıyan herkesin Saylam'ın eserinden bir tane edinmesi tavsiye olunur. Eserin değerli muharriri ve muktedir idareci B. Mithat Saylam'n köy tetkik ve köy hakkındaki fikirlerinden okurlarımızı faydalandırmayı ayrı bir kazanç telakki ettik..."* sözleri ile bahsedilmektedir. (Saylam, 1939a: 10). Mithat Bey'in kitabı ile aynı isimli makalesinin altındaki tarih ise 22.04.1937 tarihlidir. Etüt çalışmalarını özetlediği bir metindir. Hacı Araplı köyü gözlemlerini anlatan Saylam, köy imamlarının köyde cahil ihtiyar heyeti tarafından seçildiği takdirde o imamlardan bir verim beklememenin mantıksız olduğunu dile getirmekte ve imamlığın sadece müftü iş olmadığını, her şeyden önce güvenliğe alınması gereken bir mesele olduğunu paylaşmaktadır. (Saylam, 1939a: 10-11). Mithat Bey, aynı derginin 9. sayısında yazısına devam eder. Öküz kale köyünde bir köylü ile sohbetini anlatır. Kadın-erkek ilişkiler ve kadınların hem aile hayatında hem de

sosyal hayatta erkeklerle eşit olması gerektiği yönünde köylülere telkinde bulunur. Saylam’a göre,

“... hakikat köylü için kadın her şeyden önce bir işçidir. Bunda bir ihtiyaç ve zaruret bulunduğunu söyleyenler bulunabilir. Şu var ki köylü erkeği kadını kadar çalışkan değildir. Özellikle köylü erkeği kadınının omuzundan hiçbir işi almaz, neredeyse bütün kış istirahatte geçirir. Birbiri ardına doğan çocukların bakımından itibaren evin bütün işleriyle, toprakla, hayvan bakımıyla ve hatta alım-satım üzerinde de tüm sorumluluk köylü kadının üzerindedir...”

Bu şartlar altında kadın bin bir sorumluluğun altında çok yıpranmakta ve ışıldayan bir yuva kuramamaktadır. Köydeki aile hayatını değiştirecek çözüm yollarından biri ise muhtarlardır. Saylam makalesini “muhtarla yazacağımız bir tamimle bu iş çözülür değil mi?” şeklinde sonlandırır. (Saylam, 1939b: 6-7).

1939’da Nahid Sırrı Örik, köyleri hakkında “...işte 1939 senesinin teşrinî sani ayına tesadüf eden şeker bayramı arifesinde, Cumartesi günü, 12:15 gece treni ile Yerköy’e müteveccihen yola çıktım. Kırşehir, Yerköy’e 75 km bir şose ile bağlı... bu şose, ilk kısmında dik yokuşlu, müthiş virajlar

ve oldukça ehemmiyetli uçurumlar olan, uzun ve bazı parçaları tamire muhtaç bir yoldur. Yerköy-Kırşehir arasında iki ya da üç köyden geçtik. Harap, ufak ve berbat köyler, hiçbir evinden ışık sızmayan, hiçbir yolundan insan değil hayvan bile belirmeyen, bir tarafında bir köpeğin uluyuşu bile olmayan iki hazin, feci köy. Nihayet, on bire doğru duvarlar içinden geçmeye başladık. Ucu bucağı gelmez bahçelerin kerpiç duvarları: Kırşehir'in sonu gelmeyen bağlarına gelmişiz..." sözleri ile bozkır köylerin halini bizimle paylaşmaktadır. (Örik, 1955: 50). Depremın üzerinden bir yıl geçmiştir. Kırşehir'deki manzara iç acıcı görünmemektedir.

III.I.V. Benim Köy Kanunum

Kırşehir Valisi ve CHP Başkanı Vali Mithat Saylam'ın 1937'de basılan 'Benim Köy Kanunum' başlıklı çalışması bir önceki çalışmasında olduğu gibi köyler ve köy nüfusu hakkında bilgiler sunmaktadır. Broşür niteliğindeki eser 16 sayfadır. Cumhuriyet Gazetesi'nde Saylam'ın bu eseri de *"...Bilgisi kadar görgüsü de kuvvetli olan bu seçkin idarecinin uzun incelemeler ve tecrübeler sonunda kaleme aldığı bu kitaplardan köy ve köylü meseleleriyle alakadar olanların büyük oranda istifade edeceklerinden şüphe yoktur."* İfadeleri ile tanıtılır. Saylam eserini, benim köy kanunum ve köy parası şeklinde iki bölüme ayırmaktadır.

Aşağıda maddeler halinde verdiğimiz ifadeler aslında Saylam'ın idealize ettiği sistemin somut çıktılarıdır. Vali olduktan sonra idare dışındaki mesaisini kırsalın en gelişmemiş köylerinde harcayan Mithat Bey, bir anlamda okuyanların kafasında oluşan ya da oluşabilecek sorulara bu açıklamaları ile cevap vermektedir.

Benim Köy Kanunumun Maddeleri:

- 1- Türkiye'nin köy nüfusu en az 3.000'dir.
- 2- Kaza merkezlerine kasaba, vilayet merkezlerine şehir denir. Bunlar belediye kanununa bağlıdır.
- 3- Bugünkü köyler 3.000 nüfusu bulunca idarede birleştirilir. İdare eder birleşen köylerin en iyisi ve inkişafa en müsait olanı merkez olarak adlandırılır.
- 4- İyileşen köyler merkez olarak adlandırılan köyün adı ile anılır. Kendi adları sonuna "çift damları" kelimeleri konulabilir. Kayabaşı Köyü, Kayabaşı Helvacı Damları gibi.
- 5- Umumi ve müşterek işler masrafında iyileşen köyler halkı tamamen iştirak eder.
- 6- Her türlü tesisat ancak merkez olan köyde yapılır. Damlarda tesis vücuda getirilemez.

- 7- Damları harap olan köylüler, merkez olan köyde ev yapmadıkça damlalarını yenileyemezler.
- 8- Merkez köyde ev yapacak olanlara kalkınma parasından yardımlar yapılır.
- 9- Her köyde vali tarafından atanmış bir köy müdürüyle en az 3 öğretmen ve köyden yetiştirilmiş köy ödevlerini yapacak görevliler bulunur.
- 10-Köyün en az 2 jandarma ile köy bütçesinden parası temin edilen 3 bekçiden ibaret bir karakolu bulunur. (Saylam, 1937b: 3-4).

Köy Parası Maddeleri

- 1- Köy parası iki türlüdür. Bunlar kalkınma ve daha yeni masraflardır.
- 2- Kalkınma zirai mahsuller dan %5 i geçmemek üzere aynen veya nakdi olarak alınır.
- 3- Kalkınma parası köylerdeki tesislere ve irat getirici işlere harcanır.
- 4- Kalkınma parası on senede ancak üç sene alınabilir. Kuraklık ve verimsiz yıllarda kalkınma alınmaz.

- 5- Daimî masraflar için vergiler tarh ve tahsil olunur. Köy iratları alınır. Salma yasaktır.
- 6- Kalkınma parasının miktarıyla nasıl kullanılacağı vali tarafından tespit edilir.
- 7- Daimi bütçeler valilerin vereceği emre göre tanzim ve kaza kaymakamları tarafından onaylanır.
- 8- Her vekalet köyden istediği tesis ve teşekkülleri gösterir bir cetvel verir. Vali bunlardan hangisinin yerine getirileceğini takdir ve köye tebliğ eder.
- 9- Herhangi tesis ve teşkiline karşılığı temin edilmeden vücuda getirilmesi ve alakadar vekaletin izni alınmadan mevcut herhangi tesisin kaldırılması yasaktır.
- 10-Nahiyeler mülgadır. Her köy doğrudan doğruya kazaya bağlıdır. Köyler köy müfettişleri tarafından sürekli denetlenir. (Saylam, 1937b: 4-5).

Vali Saylam cumhuriyet ideolojisinin aydınlanma ve çağdaşlaşma tasavvurunun köylerde nasıl hayata geçirebileceğinin yollarını aramaktadır. Vali, kendi hayalindeki köy tasavvurunu kendi kendine yeten, sosyo-ekonomik olarak kalkınmış eğitim ve sağlık sorunları olmayan bir coğrafya olarak izah etmektedir. Saylam'ın önerileri sadece hayal dünyasının ürünleri değildir.

Önerilerin tamamı mantıksal bir çerçeve çizilerek, sayısal veri ve istatistiklere göre hazırlanmıştır. Mithat Saylam'ın halkla birebir temas kurma konusunda oldukça hassas davrandığını görmekteyiz. Her gittiği yerde muhtar, imam ve öğretmenlerle sohbet ettiği gibi sıradan vatandaşlarla da birebir sohbet eder. İsteklerini, dileklerini dinler. Okuma-yazma bilenlerden dileklerini kağıtlara yazarak kendisine vermelerini rica eder. Köy okullarına gider. Öğrencilere okuma-yazma pratiği yaptırır. Öğrenci mevcudunun çok olduğu okullarda, öğretmenlerin çaresizliklerini görür ve onlar da bir insan 80-100 öğrenci ile tek öğretmen nasıl ilgilenebilir kitiği yapar. Benim Köy Kanunum eserinin sonunda eğer hayalleri hayata geçirebilirse nasıl bir tablo ile karşılaşacağını samimi bir dille anlatır:

“Sabahın dokuzu... köy telefonu çalıyor. Köy müdürü emniyet raporunu veriyor. Ağır bir hasta için doktor köy kamyonunun gönderildiği yazıyor. Dava gününe denk geldiği için kamyonun köy hakimini de getirmesi unutulmuyor. Başöğretmen fakir köy çocukları için ayrılan kitapları istiyor... Köy müdürü aylık hesap cetvellerini, baş muallim devam cetvelini, aylık raporlarını, kooperatif siparişlerini yazıyor. Şehirde işi olan köylüler köy

katiplerinin yazdığı arzu hallerini koynuna almış kamyonu biniyorlar. Askerden dönmüş torununu karşılamak isteyen bir nine de köye istikbale koşuyor. Doktorla hakim şehirden eşya dolmuş ve dönmekte olan köylülerle konuşa konuşa yola diziliyor. Köy damızlık yarını teftiş edecek baytar, mektepleri gözden geçirecek kültür direktörü de bu kafileye katılmış... valinin de köy yollarını tetkik için mühendisle yola çıkacağı öğrenilmiştir. Yine aynı telefon bir tüccarın aradığı nevi ve miktarda zahire bulunduğunu öğrenmiş, örnek istenmişti. Köy kamyonu da bu işlerden sonra istasyona zahire taşıyacaktır. Işıklı köy odasındaki toplantı çok güzel geçmiştir. Hakim aile hak ve vazifelerden, kültür direktörü ibret veren tarihi konulardan birer konferans veriyorlar. Doktor ile baytar gördüğü hastalardan ve bu hastalıklardan korunma çarelerinden bahsediyor. Bunlar o şekilde yapılıyor ki geç saate kadar kalındığı halde esneyen bir kimseye rastlanılmıyor. Arada radyo ve eğlenceler de var! gelecek hafta köy elektriğe kavuşacaktır..." (Saylam, 1937b: 14-15).

Cumhuriyetin 15. Yılı için hazırlanan kitaplar serisinde Vali olarak şüphesiz Mithat Saylam'ın emeği çok büyüktür. Kitabın takdim yazısında Saylam,

“Atam, senin en büyük eserin mücadeleye karar verdiğin gün yükselmiştir. Bütün hamleler ve devrimler onunla vücut bulmuş ve onu takip etmiştir. Muvaffakiyetindeki sır da millete meknuz olan kudret ve kabiliyeti sezışindir. İşte bunun içindir ki daima inanç ve mücadele, her zaman sevgi ve saygı... Cumhuriyet idarecilerinin düsturu olmuştur. Saygı, dinmez, durmaz sonsuz saygılar Atam!”. Kırşehir Valisi ve CHP Parti Başkanı, Mithat Saylam”. (Cumhuriyet'in 15 yılı, 1938: 17).

III.II. Tanıdıklarının Gözünde ve Anılarda Mithat Saylam

Mithat Bey'i gerek valilik günlerinden önce ve gerekse de valilik günlerindeki faaliyetlerinden bahsederek anlamaya çalıştık. İdare adamı olarak görünen ve ciddi bir entelektüel birikime sahip, Cumhuriyet aydını olarak da tanımladığımız Vali Bey'i çalışmamızın bu alt başlığında, tanıdıkları gözünden okumak yerinde olabilir. Kendisi ilgili hayattayken ve hayata veda ettikten sonra yazıya dökülen anılar, değerlendirmeler onunla ilgili

bildiklerimizi derinleştirir. Kırşehir'de diğer görev yerleri ile kıyaslandığında daha uzun süre görev yapması nedeniyle Mithat Bey ile yazılanlar da yöre ile ilgilidir. Zira Kırşehir halkı tarafından çok sevilen Vali, kente pek çok iz bırakarak veda eder.

Mithat Bey'in dış görünüşü “...Büyük başlı, değirmi yüzlü, beyaz tenli, ortaya yakın boyda, ufak tefek, gözleri çok canlı, çok tatlı konuşan bir şahıs” olarak tasvir edilmektedir (Çankaya, 1968: 1217). “... gözleri çok canlı idi, tatlı konuşurdu, severdi, sevilirdi, güzel adamdı. Yaşlandığı zamanlarda da yaşını göstermeyen bir yapısı vardı.” (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 562) ifadeler vali bey ile ilgili oldukça sempatik bir imaj çizer. Meşhur Valiler isimli eserde, Seydişehir Kaymakamlığı'na atandığında kendisinden dinlenen şu anı paylaşılır:

“Mithat Bey, henüz 28 yaşındadır. Seydişehir’e kaymakam tayin edilmiştir. Kasabaya gece geç vakit varmıştır. Ertesi sabah erkenden kaymakamlık makamına gider ve masasına oturur. Biraz sonra kaymakamlık odacısı, makam koltuğuna gömülü olan Mithat Bey’i görünce şaşır, sonra:

-Oğlum dışarı çık!

-Yeni kaymakam gelmiş, neredeyse gelir, belki bana kızar!

Şeklinde çıkışmasına gülerek, yüzüne yakışır tatlılık ve sükûnet içinde iri yarı ve pehlivan yapılı kaymakamlık odacısına, kaymakamın kendisi olduğunu inandırmaya çalışır... (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 562). Yakınlarının ifadesine göre, “vefalı ve dost canlısıydı. Arkadaşı için her şeyini feda edebilirdi. İhtiyaçlı kişilerin yardımına koşmaktan mutluluk duyardı. Bir gün, Hacıbektaş İlçesi’de rastladığı kimsesiz zeki bir çocuğa el uzatmış, öğrenimini sağlamıştı.” (Aldan, 1998: 200).

Meşhur Valiler isimli kitabın hazırlık aşamasında, yazar grubu Mithat Bey hakkında hatıraları o dönemki (02.03.1967) Kırşehir Valisi Namık Sezgin’den talep etmiştir. Namık Sezgin Mithat Bey’in eşinin teyzesinin oğludur ve yetişmesinde Vali Bey’in emeği çoktur. Sezgin, Saylam hakkındaki görüşlerini onun hakkında yazılan yazıları toplayarak iletir. Yazılar arasında, Elbistan’dan gönderilen Arif Gönendik imzalı bir mektup vardır. Mektupta Mithat Bey ile ilgili ifadeler şöyledir:

"... Güzel bir Kırşehir senin güften besteden besten güften üstündür. Şiirinde 650 kerpiç dükkanların arkasından söylenenleri dinledim. Güzel Kırşehir... uyuyan Kırşehir'in kıpırdadığını, ayağa kalktığını, yürümeye başladığını görüyor, kerpiç evlerin enkazları yerine betonarme dükkanlar ve evlerin geleceğe işlediği ne güzel ne belli bir hüccet. Her saat, her dakika tevazuun bütünü kendisine yoldaş eden ve bir işçi gibi çarpışan iş adamı vali ile karşılaşılıyor, parlayan gözleri üstündeki temiz alnını görüyor ve saygı ile selamlıyorum. Güzel Kırşehir... sen seni düşünen, yavrularını kayıran Mithat Saylam'ın peşinden git. Atatürk'ün bu enerjik valisine bağlan..." (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 564).

Kırşehir Valiliği tarafından gönderilen bir diğer yazı, Kırşehir ilköğretimden okulu tarih öğretmeni Taylar Aytöre imzalıdır:

"... Kırşehir onun zamanında imar görmüştür. İmar edilişi sırasında bazı kimselerin şikayetlerine maruz kalmışsa da çalışkanlığı ve eserleri nazarı itibara alınarak hakkında bir

işlem yapılmamıştır. İdarede bu yargıyı bir tarih öğretmeni yapıyor. Doğru ve gerçekçi bir yargılamadır. Bugün yeni çarşı diye adlandırılan çarşı, tamamen bu zatın eseridir. Maarifi çok seven merhum, köylerde ve kasabalarda pek çok okul yaptırmış o zamanın imkanlarıyla kasaba ve köy yollarına çok önem vermiştir. Köylerin dağınık durumları nedeniyle iyi hizmet görülemeyeceği kanaatindeydi. Bu maksatla birkaç köyü bir arada toplayarak, her türlü tesisi içine alacak köy ünitelerinin kurulmasını arzuları. Saylam, iyi bir idareci olarak halkevinin faaliyetlerini çok iyi gözlemledi. Sanat okulundaki bugünkü sahneyi vücuda getirerek burada gerek folklor gösterileri ve gerekse sahne hayatının canlandırılması için müsamereler, eğlenceler ve balolar düzenledi. Kırşehir marşı onun zamanında yazıldı ve şehir bandosu kuruldu” (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 565).

1967’de Kırşehir Belediye Başkanı olan Ziya Kılıçözü de bir hatırasını şöyle anlatır:

“... 1935 Cumhuriyet Bayramı’ydı. Ben o zaman ortaokul Türkçe öğretmeniydim. Vali bey beni

ve birkaç arkadaşımın yanına çağırdı. Akşam belediye salonunda birer konuşma yapmanızı istedi. Belli bir saatte salona gittik. Salonda fazla kalabalık yoktu. Biz Vali Bey'in bu alakasızlığa kızacağını zannettik. o biraz daha bekleyip kimsenin gelmediğini görünce halk bizim ayağımıza gelmiyorsa, biz onların ayağına gideriz dedi. Ardından bandonun çarşıda dolaştırır olmasını emretti. Bir süre sonra belediye bahçesi hıncahınç doldu. Gerekli konuşmalar bu süreçte yapılmış oldu. Mithat bey Kırşehir'i candan seven bir adamdı. Ne yazık ki bu büyük adamın Kırşehir'e bir heykeli diktirilmemiştir.” (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 566).

Kırşehir Milletvekili ve Senatör olarak görev yapan Halil Özmen, Mithat Bey'in Kırşehir'i çok sevdiğini ve parlamentoda temsil ederek milletvekili olarak Kırşehir'e faydalı olmak istediğini ifade etmektedir. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 561). Rüştü Yurdakul'un 'Hayatımın Romanı ve Harp Hatıralarım' adlı, 1962'de basılan otobiyografik eserinde Mithat Bey'den övgüyle bahsedilir: “*Mithat Saylam 1935'te Kırşehir'e atanmış ve dört yıl görev yapmıştır. Bugün Kırşehir'de ne varsa hep bu zatın yadigarıdır, ne yazık ki bu mübarek adamın bir*

heykeli diktirilememiştir. Sadece bir okula adı verilmiştir.” (Yurdakul, 1962: 8). Burhan Ulutan’da ‘Dinmeyen Hasret’ adlı kitabında, Vali Bey’le Kırşehir’de tanışıklığını evlenme teşebbüsüm bölümünde aktarır. Maiyet Memuru Mülkiye’den sınıf arkadaşı Ahmet Tekeli’nin bürosunda Akpınar’a deprem bölgesine gitmek üzereyken karşılaştığı Saylam’ın teklifi üzerine, beraber deprem bölgesine gittiklerini anlatmaktadır:

“...Birlikte yola çıktık. Bizim bağın üstündeki şoseden ilerleyerek 35-40 kilometre uzaktaki depremin üssü olan Akpınar’a vardık. Gerçekten de o yılın Nisan sonlarında Kırşehir’de panik yaratmış bulunan bir yer sarsıntısı Akpınar’daki bütün evleri yıkmıştı. Şimdilerde bir ilçe merkezi yapılmış bulunan Akpınar köyü bir harabe diyarı haline gelmişti. Devlet de yıkılan evleri yapıyordu. O zamanlar Kırşehir’lilerin Kızıl Ağalar dediği Kızıl Ay’da çadırlar ve erzak dağıtarak yıkılanların yerine yeni evler yapıyordu. Büyük bir yardım başlatmıştı. Rahmetli Vali Mithad beyefendi sık sık denetlemeğe gidiyormuş ve halkın dertlerini dinleyerek onlara çare buluyormuş. Yakın köylerin birleştirilmesiyle halka hizmetlerin daha iyi organize edilmeleri fikrini de

benimseyenlerdenmiş. Bu konuda yazdığı, bir ufak broşürünü de, daha sonraları dikkatle okudum. Şimdi rahmetle anıyorum...” (Ulutan, 2001: 52).

Oldukça ilginç ve heyecan verici bir hikâyeden öğrendiğim, Vali Bey’in adının daha geç yıllarda bir anı kitabında geçmesi ile ilgili bir bilgiyi de burada paylaşmak istiyorum. Çocukluk arkadaşım, Hasan Hüseyin Bahadır’ın ‘Size Bir Yazardan Mektup Geldi mi?’ başlıklı naif yazısında işaret ettiği üzere (Bahadır, 2018: 116); Nezihe Meriç’in anılarını yazdığı ‘Çavlanın Önünde Sessizce’ isimli kitabında, babası ile Vali Bey arasında geçen diyalogdaki Vali, Mithat Saylam’ın kendisidir. Türk edebiyatının önemli isimlerinden Nezihe Meriç’in 1938-1939 yılları Kırşehir’de ortaokula gittiği yıllardır. Babası mühendis olması nedeniyle, Anadolu’nun pek vilayetinde bulunmuş bir aile aslında.

“...Nafia çevresinde Deli Halis derlermiş babama, her ailenin onca yaşanmışlık içinde önce çıkan bazı anıları vardır. Benim anılarım arasında da böyle, istifalardan bir istifa olayı var. Kırşehir’deyiz. Ben orta okuldayım. Babamın gene valiyle bir takışması oluyor. Vali hem çocukluk hem mahalle arkadaşı. Şehir

meclisi toplanmış. Bir olay tartışılıyor. Gene bir ağanın topraklarının yol yapımı yüzünden ihlali falan gibi bir şey sanıyorum. Babam olmaz diye dayatıyor. Vali de olacak, olması gerek diye tutturuyor. Etmezsen ben ediyorum demez mi! Gene bir tartışma bir kıyamet... Sanki bilmiyor babamı ne gözü kara deli Halis olduğunu. Olan oluyor tabii. Babam onca insanın içinde sakince dönüyor ve valiye diyor ki: yahu bu istifa meselesinde sen zararlı çıkarsın. Elinden bir şey gelmez halbuki benim elimde fırçam var. Ben hiçbir iş yapamazsam günde senin gibi iki eşek boyar gene geçinirim. Sonra ne oldu bilmiyorum ama ben ortaokulu bitirinceye kadar Kırşehir’de kaldığımıza göre pek bir şey olmamış olacak...” (Meriç, 2004: 126-127).

Bir fotoğrafın izini sürerken aslında Hasan Hüseyin Bahadır, Vali Bey ile ilgili de hoş bir detaylar vermektedir.

1938 Kale Ortaokulu Açılışı, Mithat Saylam (Askerin Yanında) ve Mithat Saylam'ın önündeki merdivene oturmuş kız Nezihe Meriç - Neriman Doğu Arşivi, (Bahadır, 2018: 118)

Vali Bey'in bir dönem oturduğu evi Örük "... son akşam yemeği için savcının evinde yemeğe davetliyim. Vali konağının inşaatından önce eski Vali Mithat Saylam burada oturmuş. Büyük 2 katlı ve bahçesiyle Bursa evlerini hatırlatan mamurca bir bina..." (Örük, 2000: 137) şeklinde anlatır.

III. III. Mithat Saylam İlkokulu

Bu başlıkta hala ilkokul demekle hata ediyorum şüphesiz. Ancak ben ve benim gibi çocukluğu, gençlik yılları Kırşehir'de geçmiş bölge insanın zihninde okul, hala Mithat Saylam İlkokulu olarak canlanmaktadır. Annem ve dayımın da mezun oldukları okul, 1957'de çevre halkının satın alarak bağışladığı arsa üzerinde kurulan barakalarda eğitim-öğretime başlamıştır. (Kırşehir il Yıllığı, 1973: 95). 1958 doğumlu annem ilkokulun baraka halindeyken birinci sınıfa başladığını, inşaatı bitmeyince bir yıl Namık Kemal İlkokulu'na, inşaat tamamlanınca da yeniden Mithat Saylam İlkokulu'na devam ettiğini ifade ediyor. 1966 yılında yapılan binasında eğitim ve öğretime uzun yıllar devam etmiştir. Okul adını da Kırşehir'e büyük hizmetlerde bulunmuş vali Mithat Saylam'dan almıştır. Okulun 1973 verilerine göre, 14 öğretmeni ve 555 öğrencisi bulunmaktadır. Vali Saylam'ın vefatından yaklaşık 20 yıl sonra, Kırşehirliiler ona olan sevgilerini Turgut Eğilmez'in Kırşehir Valiliği döneminde bu okulla taçlandırmışlardır.

Mithat Saylam İlkokulu'nun Güney ve Giriş Cephesi (Kırşehir İl Yıllığı, 1967: 86).

III.IV. Vefatı

Mithat Bey'in Kırşehir Valiliği'nin son yılında başlayan sağlık sorunları, Ordu görevindeyken devam eder. Ordu'dan 30.07.1940 tarihinde son görev yeri olacak Diyarbakır Birinci Umumi Müfettişlik Baş Müşavirliğine tayin edilir. (BCA. 30.18.1.2.92.77.5). Bu görevindeyken altı ay kadar Diyarbakır Vali vekilliği görevinde çalışır ancak 1942 yılı sonlarına doğru hastalanır ve kaldırıldığı Ankara Numune Hastahanesi'nde zatürre ve beyin kanamasından 28.11.1942'de vefat eder, Cebeci Asri Mezarlığı'na defnedilir (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul,

1969: 563: Aldan, 1998: 192). Ölümü ile ilgili ulusal basında herhangi bir habere rastlanmamakla birlikte, Kırşehirliiler onu unutmaz:

*“Unutmayız seni, çünkü hizmetin pek çok,
Kırşehir’de en büyük imar yapan sensin,
Seni sevmeyen insan bu memlekette hiç yok,
Biz Kırşehirliilerin kalbini çalan sensin”*

(14.10.1959 Kırşehir Gazetesi’nden aktaran
Yücekaya, 2005: 9)

Mithat Saylam’ın 33 yılı aşan başarılı bir hizmet hayatı, erken denilebilecek henüz 54 yaşında sona erer. “... o yorulmak bilmez, usanmaz bir çalışma ile memleketine ve milletine hizmetlerde bulunan ve bulunacak olan yetişmiş ve değerli idarecilerimizdendir. Ölüm ile kendisini tanıyanları bilenleri derin bir acıya boğdu”. Cenazesi özenli bir biçimde ve rahmetli Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun da katılımıyla, merasimle kaldırılır. Dönemin Adalet Bakanı Şükrü Saraçoğlu, Mithat Bey'in Mülkiye'den sınıf arkadaşıdır. (<https://www.kirsehirmemleket.com.tr/makale/13762121/celalettin-gungor/vali-baba-ahmet-mithat-saylam-1934-1939> Erişim Tarihi: 01.12.2023). Rahmetlinin bir eşi ve bir kızı olduğu bilgisine sahibiz. Eşi ve kızı

01.12.1942'de itibaren tahsis edilen 141 lira emekli maaşını ve 6.000 lira da ikramiye almışlardır. (Orhun, Kasaroğlu, Belek, Atakul, 1969: 563: Aldan, 1998: 192).

Sonuç

1935 ile 1939 yıllarında Kırşehir'de valilik görevini yürüten Mithat Saylam'ı ve faaliyetlerini anlatmaya çalıştığımız çalışma, tek başına bir biyografi çalışması değildir. Okuduğunuz metin, Mithat Saylam'ın idarecilik yönü ile 1930'lu yıllarda Kırşehir'in sosyo-kültürel ve ekonomik hayatına da odaklanmaktadır. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından, rejim tüm kurum ve kuruluşları ile yurdun tamamında bir atılım başlatmıştır. Cumhuriyet'in söz konusu radikal dönüşümü bir anlamda, idare ve yönetim kadrosundan başlayarak halka doğru hareket etme serüvenidir. Ekonomik koşulları kısır, toplumsal ilişkileri katı geleneksel yapı üzerine şekillenmiş Kırşehir gibi küçük bir bozkır coğrafyasında, ulus-devlet ideolojisinin uygulama pratikleri elbette kolay olmaz. Tek parti döneminin idealist, atılgan ve de çalışkan valisi Mithat Bey Kırşehir'de fiziki olarak kentin çehresini değiştirirken aynı zamanda inkılap ruhunu kavramış, kaynaşmış bir toplum tahayyülünü de oluşturma çabası içindedir. Klasik bir inkılap adamıdır aslında. Rejimin tüm hamlelerini yönettiği bu küçük kentte modellemeye çalışır.

Valilik tecrübelerini Doğu Anadolu'da kazanan Mithat Bey, geldiği kasaba görünümünde olan bu küçük şehirde de çalışmalarına iktidarın ve ideolojinin mantığına uygun bir çerçeve içinde devam eder. İmar çalışmaları ile birkaç sene içinde hem iktidar hem de halk nezdinde yıldızı parlar. Kemalist mantık çerçevesinde atılan her somut adım yeni ve modernidir. Kimi Kırşehirlilerin özellikle çarşı inşaatında memnuniyetsizliği olsa da bu, memnuniyetsiz hal şüphesiz pek de gün yüzüne çıkmaz. Vali Bey'in Kırşehir'deki en önemli tecrübesi yaşanan 1938 Kırşehir depremidir. Çarşı ve halkevi inşaatı ile başlayan imar hamleleri, depremin yaralarını sarmak için daha da hız kazanır. Şehir yeni görünümüne hükümetin, kamuoyunun ve Mithat Bey'in çalışmaları ile kavuşur. Mithat Bey'i çağdaşları diğer idarecilerden farklı kılan nokta idealist bir Atatürk Valisi olmasının yanında, Kırşehir'in ve bozkır coğrafyasının kodlarını anlamış olmasında yatar. Söz konusu nokta-i nazar: köy ve köylülerdir. Yaşam koşulları toprağa bağlı bozkır insanın tek geçim kaynağı zirai faaliyetleridir. Kırşehir köylerini ve insanlarını yakından tanıyarak işe koyulan vali, 'köylü milletin efendisidir' şiarını da kendisine kılavuz edinir. Tek tek, köyleri gezdiğinde karşılaştığı tek manzara; yoksulluktur. Fikri olarak, Anadolu insanın köyden kalkınacağını içselleştiren Saylam, Kırşehir'i merkeze

olarak bir modelleme yapar. Köylerin birleştirilmesi hususu bu şekilde vali beyle gündeme taşınır. Vali Bey'in kafasındaki, tüm köylerin birleştirilmesi yönünde bir teklif değildir. 8 ya da 10 köy belirleyerek görece içinde fiziki koşulları en uygun köyün merkez yapılması ve bir köy müdürü tarafından bu köyün yönetilmesidir. Mithat Saylam'a göre bu sistem gerçekleştirilse; ekonomik döngü bir çark misali işleyecek, nüfus, zirai faaliyetler, eğitim, sağlık, ulaşım, barınma gibi sorunlar çözüme kavuşacaktır. Köyleri kontrolü altına alan ve halka kimi zaman güçlükler yaşatan muhtar ve imamlardan acil olarak kurtulunca ancak medeni ve modern bir yaşam sağlanacaktır. Dolayısıyla, Vali Bey'e göre Kırşehir mikro ölçekte bir proje bölgesi olabilir. Sonra'da bu proje tüm ülke için değerlendirilebilir.

Mithat Bey, idari işler de bir profesyonel olmasından öte memleketi ve insanını iyi idrak etmiş bir simadır. Düşünce yapısı olarak Anadolu'nun köyü ve köylüyü merkeze alarak bir kalkınma hamlesine girişmesini sadece idealize etmez, bizzat sahada yaşayarak kafasındakileri gerekçelendirerek somut verilerle ardında eserler bırakarak Kırşehir'den ayrılır. Kendisinin beş yıllık serüvenini tam da bu nedenlerle yazmaya değer bulduğumu ifade ediyorum. Her ne kadar son yıllarda adı artık bir okulda dahi anılmasa da; Kırşehirliler Vali Mithat

Saylam'ı çok severler, uzun yıllar onun tasarladığı şehir planı üzerinde yaşam sürerler. Kısmi olarak hâlâ kale ve çevresindeki dükkanlar, çarşı onun eseridir.

Kaynakça

Resmi Yayınlar

1924 Anayasası.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Arşivi.

Türk Tarih Kurumu Osman Ferit Sağlam Arşivi.

1937-1938 Hesap yılı İçinde Merkezi Umumi Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor (1939). *Türk Kızılay Arşivi*, Ankara.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Haber

Kurun

Son Posta

Son Telgraf

Tan

Türk Dili

Vakit

Araştırma Eserleri

Aldan M. (1990). *İz Bırakan Mülki İdare Amirleri*, C. III. Öztürkler Matbaası, Ankara.

Aldan M. (1998). “Ahmet Mithat Saylam”, *Türk İdare Dergisi*, İçişleri Bakanlığı, Ankara. 191-200.

Aydın S. (2017). “Ekolojik Tahribat ve Kültürel Çöküş: Bir Şehir Yaratma Projesinin İflası Olarak Ankara”, İcat Edilmiş Kent Ankara, (Der. Funda Şenol Cantek, İletişim Yayınları, İstanbul.

Bahadır H. H. (2018). “Size Bir Yazardan Mektup Geldi mi?”, *Kitaplık Dergisi*, 114-120.

Baltacıoğlu A. G. (1992). “Atatürk Dönemi Valilerinden Mithat İzzet Saylam ve Tanınmayan Bir Eseri”, *Ata Dergisi*, Ayrı Basım, 203-211.

Baltacıoğlu A. G. (1998). *Atatürk Dönemi Valileri (29 Ekim 1923-10 Kasım 1938)*, Ocak Yayınları, Ankara.

Cumhuriyet’in 15. Yılı, (1938), Kırşehir.

Çetin M. (2021). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Mülki İdare Amirliği”, *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi*, Aralık 2021, 91-100.

Çolakooğlu E. (2007). “Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy- Kent Projesi”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(6), 187-202.

Çopuroğlu H. (1999). *Kırşehir Hatıralarım*, Ankara.

Ertem S. (23.08.1935). “İl baylıklarda Kültür Eserleri”, *Kurun*, s. 3.

Günaydın Turan Y. (2016). “Ömer Aydın Genç (1882-1947) ve Kırşehir Muallimler Birliği’nin Yayın Organı: Dirlik (1926- 1927)”, *Türk Tarih Kurumu Kırkambar (Ayrı Basım)*, Ankara, 237-257.

Kırılmaz H. ve Kılıç Kırılmaz S. (2014). “Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Kamu Yönetimi: Anayasal Sistem, Yönetim Yapısı, Bürokrasi ve Reform Uygulamaları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40 (4), 25-44.

Kardeş, S. (1950). *Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir’de*, Ulus Basımevi, Ankara.

Kırşehir (1951), İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, C. IV, İstanbul.

Kırşehir Dilekleri (1938). Kırşehir Basımevi.

Kırşehir İl Yıllığı (1967). Ajans Türk Matbaacılık Sanayii, Ankara.

Kırşehir İl Yıllığı (1973). Cumhuriyet'in 50. Yılı Yayınları.

Kurtar, S. (2013). "Bir Şehir Filozofu Olarak Henri Lefebvre ve Gündelik Yaşam Sanatı", *İdealkent*, 10 (Eylül 2013) 200-219.

Meriç N. (2004). *Çavlanın İçinde Sessizce*, YKY, İstanbul.

Nabi Y. (12.06.1936). "Köy Kalkınması", *Ulus*.

Orhun H., Kasaroğlu C., Belek M., Atakul K., (1969). *Meşhur Valiler*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Örik, S. N. (1955). *Kayseri, Kırşehir, Kastamonu*, Kanaat Kitapevi.

Ruben, Walter, *İç Anadolu'da Küçük Bir Eskiçağ Kenti: Kırşehir*, (Çev. Cemal Sakallı), Kırşehir Belediyesi Yayınları, Kırşehir 2014.

Sarınay Y. (2004). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Saylam M. (1936). *Köy ve Köylü Önünde Düşüncem 2*, Kırşehir İl Basımevi.

Saylam M. (1937a). *Köylüler Arasında I*, Kırşehir İl Basımevi.

Saylam M. (1937b). *Benim Köy Kanunum*, Kırşehir İl Basımevi.

Saylam M. (1939a). "Köylüler Arasında", *Köy Dergisi*, S. 7-8, 15-22 Nisan, 1939, s. 10-11.

Saylam M. (1939b). "Köylüler Arasında", *Köy Dergisi*, S. 9, 30 Nisan, 1939, s. 6-8.

Şahin G. (2016a). "1938 Kırşehir (Akpınar) Depremi ve Bölgeye Etkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, 9 (26), 289-321.

Şahin, G. (2016b). "Chp Parti Müfettişlik Raporları'na Göre Kırşehir'de Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Hayat (1936-1947)", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 14 (21), 79-108.

Şahin G. (2017). *Bozkır'da Bir Kültür Yuvası: Kırşehir Halkevi (1936-1951)*. Grafiker Yayınları, Ankara.

Şahin, G. (2023). "Cumhuriyet'in On Beşinci Yılında Kırşehir", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, (42) 75/ 101-119 .

Şahinci D. "Milli Bayramlar", <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-bayramlar/?pdf=3484> Erişim Tarihi: 01.11.2023.

Tanış, C. (2020). “Milli Şef Döneminde Kırşehir’de Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları ve Kutlamaları” *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, TBMM 100. Yıl Özel Sayısı*, 91-108.

Tuncer H.- Yücel H.- Memişoğlu R. (1998). *Türk Ocakları Tarihi (Açıklamalı Kronoloji) Cilt I*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.

Türk Parlamento Tarihi (2001). TBMM Vakfı Yayınları, Ankara.

Ulutan B. (2001). *Dinmeyen Hasret*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

Uyar H. “Cumhuriyet Halk Fırkası (1923-1938)”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/?pdf=3714> Erişim Tarihi: 27.10.2023).

Yeğen, M. (2009). “Kemalizm ve Hegomanya,” *Kemalizm*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yıldız A. (2016). *Ne Mutlu Türküm Diyebilene Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919-1938)*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yıldızcan, C., Çiner, C. U. (2018). “Yönetimin Nesnesi Olarak Vali”, *Memleket Siyaset Yönetim*, 13 (29), 1-30.

Yurdakul R. (1962). *Hayatımın Romanı ve Harp Hatıralarım*, Nur Matbaası, İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi (1981). Anadolu Yayıncılık, İstanbul.

Yücekaya H. (2005). “Kırşehir'de Bir Atatürk Valisi Mithat Saylam”, *II. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Kırşehir, Türkiye, 13-14 Ekim 2005).

Tezler

Boztepe M. (2013). Türkiye'nin Yönetim Yapısında Mülki İdare Amirliği Mesleği, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

İnternet Kaynakları

(<https://www.kirsehirmemleket.com.tr/makale/13762121/celalettin-gungor/vali-baba-ahmet-mithat-saylam-1934-1939> Erişim Tarihi: 01.12.2023).

(<https://m.haberturk.com/kirsehir-haberleri-amp/52444384-arkeolog-mehmet-gokturk-kirsehirdeki-selcuklu-eserleri-yok-edildi> Erişim Taihi: 02.12.2023).

MİTHAT SAYLAM

Kırşehir'i Değiştiren Bir Vali'nin Hikayesi

Bir valinin hayatı üzerinden, şehri okumaya çalışmak... *"Mithat Saylam: Kırşehir'i Değiştiren Bir Vali'nin Hikayesi"* başlıklı eser, Kırşehir gibi küçük Anadolu kentinde, mülki idarenin idealist, devrim ruhunu içselleştirmiş bir Cumhuriyet valisi olan Mithat Saylam'ın hayat hikayesini anlatırken, aynı zamanda 1930'lu yıllarda bozkır coğrafyasının ne gibi dönüşümlerden geçtiğini anlatmaktadır. İnsan metinde şehirle valinin, yer yer iç içe geçmiş hikâyesini okuyor ve elbette Kırşehir'de cumhuriyetin ilk yıllarındaki modernleşme hamlelerine tanık oluyor...

yaz

yayınları

YAZ Yayınları

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar / AFYONKARAHİSAR

Tel : (0 531) 880 92 99

yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com

ISBN: 978-625-6642-13-3

9

786256 642133